

de Rechtspraak

Raad voor de
rechtspraak

Research Memoranda
Nummer 3 / 2009
Jaargang 5

Mediation naast rechtspraak

Mediation naast rechtspraak:

Kosten en doorlooptijden

Matthijs Gerritsen, Jarst Weda, Joost Poort,
m.m.v. Kieja Janssen en Simon Bremer
Met een essay van Frank van Tulder

Research Memoranda 2009 - nr 3

ISBN 978-90-12-38304-2

9 789012 383042

Sdu UITGEVERS

Matthijs Gerritsen
Jarst Weda
Joost Poort
m.m.v. Kieja Janssen en Simon Bremer

met een essay van Frank van Tulder

Mediation naast rechtspraak: Kosten en doorlooptijden

In opdracht van de Raad voor de rechtspraak

Inhoud

Mediation naast rechtspraak: een economische analyse (essay)	7
Samenvatting	21
1 Inleiding	25
1.1 Achtergrond en aanleiding	25
1.2 Onderzoeksvragen	26
1.3 Definiëring en afbakening	27
1.3.1 Doorlooptijden	27
1.3.2 Kosten	29
1.4 Leeswijzer	30
2 Mediation via rechtspraak: gang van zaken	31
2.1 Inleiding	31
2.1.1 Wegen naar mediation	31
2.1.2 Financiering	32
2.1.3 Moment en manier van verwijzen	33
2.1.4 Processchema verwijzing naar mediation	34
2.2 Kenmerken en aanleidingen mediation	34
2.2.1 Zaakscategorie	34
2.2.2 Motieven om te verwijzen naar en te kiezen voor mediation	37
2.3 Resultaten van mediation	39
2.3.1 Overeenstemmingspercentage	39
2.3.2 Kosten	40
2.3.3 Doorlooptijd	40
2.4 Conclusie	45
3 Data en onderzoeksmethode	47
3.1 Gebruiksklaar maken van de data	47
3.1.1 Ex-ante-selecties en genereren databestanden	48
3.1.2 Prepareren databestanden	48
3.1.3 Ex-post-selectie van geschikte zaken	49
3.2 Analyses	49
3.2.1 Veronderstellingen	49

3.2.2	Schattingmethode: matching	51
3.2.3	Kostenschattingen	53
4	Resultaten	54
4.1	Effecten van mediation op de doorlooptijden	54
4.1.1	Beschrijvende statistieken	54
4.1.2	Effecten van mediation	56
4.2	Effecten van mediation op de kosten	63
4.2.1	Beschrijvende statistieken	63
4.2.2	Effecten van mediation	64
4.3	Gevoeligheidsanalyse gedeeltelijke overeenstemming	67
5	Conclusies	69
5.1	Doorlooptijden	69
5.2	Kosten	70
5.2.1	Effecten exclusief de verwijzing	70
5.2.2	Kosten van de verwijzingsvoorziening	70
5.3	Beantwoording onderzoeksvragen	71
5.3.1	Gemiddelde doorlooptijd en kosten per zaak (deelvraag 1-3)	71
5.3.2	Totale kosten voor de rechtspraak in 2007 (deelvraag 4-6)	73
5.3.3	Prikkels van het financieringssysteem (deelvraag 7)	74
	Literatuur essay	77
	Referenties	79
	Bijlage A: Tabellenboek theoretisch kader	81
	Bijlage A.1 Beschrijvende statistieken	81
	Bijlage A.2 Effectiviteit (overeenstemming)	86
	Bijlage A.3 Doorlooptijden	89
	Bijlage B: Matching	93
	Bijlage B.1 Het belang van matching	93
	Bijlage B.2 Toelichting matchingprocedure	95

Bijlage C: Selectieprocedures	96
Bijlage C.1 ODB-Civiel	96
Bijlage C.2 ODB-Berber	103
Bijlage C.3 Processtappen kostenonderzoek	111
Bijlage D: Tabellenboek analyses	114
Bijlage D.1 Beschrijvende statistieken	114
Bijlage D.2 Matching naar Lamicie-code	115
Bijlage D.3 Representativiteitscheck	117
Bijlage E: Leden begeleidingscommissie	119
Over de auteurs	120

Mediation naast rechtspraak: een economische analyse

Frank van Tulder

Sinds enige jaren bestaat de mogelijkheid rechtzoekenden via de Rechtspraak te verwijzen naar mediation. Gestimuleerd door het Landelijk Bureau Mediation vinden diverse onderzoeken plaats naar de vraag hoe het daarbij feitelijk toegaat en wat de resultaten en meningen van de betrokkenen zijn.

Het rapport dat voor u ligt, bevat de resultaten van één daarvan, namelijk een door SEO Economisch Onderzoek (SEO) uitgevoerd onderzoek naar de effecten van verwijzing naar mediation op de kosten voor de Rechtspraak en op de doorlooptijden van zaken. Het onderzoek vond plaats in opdracht van de Raad voor de rechtspraak die de zorg heeft voor de kwaliteit van de rechtspraak en het verwijzingsproces naar mediation daarbij. Dit essay geeft, op basis van het SEO-rapport, een beknopte economische analyse van de gang van zaken bij mediation via rechtspraak, waarbij het accent op financieel te waarderen aspecten ligt.

Mediation binnen het driestromenland van de geschilbeslechting

Het is al lang niet meer vanzelfsprekend dat de rechter in aan hem voorgelegde civiele en bestuursrechtelijke geschillen zelf de knoop doorhakt. Al sinds de jaren negentig, en met verdubbelde kracht sinds de wetwijziging van 2002, streeft de civiele rechter ernaar via een comparitie na antwoord een schikking te bereiken. En vanaf 2005 kan hij, evenals zijn collega in het bestuursrecht, bij sommige gerechten de procespartijen, als deze daarmee instemmen, verwijzen naar een mediator. Sinds 2007 kan dit bij alle gerechten. Daarmee zijn er nu dus, afgezien van de mogelijkheid dat partijen na 'inleidende schermutselingen' de zaak intrekken, grofweg drie manieren om zo'n geschil tot een einde te brengen: een onder leiding van de rechter tot stand gebrachte schikking, een overeenkomst bereikt onder leiding van een mediator en een beslissing door de rechter zelf.

Civiele rechters noemen de relatie tussen de procespartijen een belangrijk argument voor hun inspanningen om een schikking te bereiken. Onderzoek laat zien dat ze daar ook weer te ver mee kunnen gaan, zodat ten minste één partij de schikking achteraf als een 'dwangschikking' ervaart. Bij mediation lijkt de kans op dat laatste, gezien de rol van de mediator, kleiner.

Belangrijke gedachte bij de ontwikkeling van deze alternatieven was dat het 'doorhakken' van de knoop door de rechter lang niet altijd een 'echte' of duurzame oplossing biedt voor het probleem dat achter het juridische conflict schuilgaat. Als procespartijen nog op een of andere manier in de toekomst met elkaar verder moeten (als ex, familielid of buurman), is het wellicht beter als zij er onderling uitkomen. Dan hebben ze immers toch een gezamenlijke beslissing genomen om hun

geschil bij te leggen, zo is het argument. Civiele rechters noemen de relatie tussen de procespartijen een belangrijk argument voor hun inspanningen om een schikking te bereiken. Van der Linden et al. (2009) laten zien dat ze daar ook weer te ver mee kunnen gaan, zodat ten minste één partij de schikking achteraf als een 'dwangschikking' ervaart. Bij mediation lijkt de kans op dat laatste, gezien de rol van de mediator, kleiner. Ruim 70% van de naar mediation verwijzende rechters geeft volgens de Mediation Monitor van het LBM mede als motief dat de partijen 'nog met elkaar verder moeten' en meer dan 60% dat een uitspraak 'het echte probleem niet oplost'. Anders gezegd: mediation kan het onderliggende conflict wellicht oplossen en tot herstel van de communicatie tussen de partijen leiden. Bereiken de partijen bij die mediation overeenstemming, dan kan dat toekomstige conflicten en nieuwe zaken voorkomen. In hoeverre dat werkelijk het geval is, weten we overigens niet.

'Ontlasting van de rechter' is bij beleidsmakers ook regelmatig een leidende gedachte geweest achter initiatieven om de gang van zaken naar of bij de Rechtspraak te veranderen. Zo is één van de vier in de beleidsbrief ADR 2000-2002 genoemde doelstellingen het verminderen van de druk op de Rechtspraak. Een direct effect van schikking of mediation kan zijn dat de rechter geen uitspraak meer in de zaak hoeft te doen. En een mogelijk indirect effect is dat het bereiken van meer duurzame relaties in de toekomst inderdaad tot minder procedures voor de rechter leidt. Dan kan de geschilbeslechting goedkoper en sneller zijn, zo is de gedachte. Die door beleidsmakers gewenste vermindering van het aantal zaken, is overigens deels bereikt door minder aanbod 'aan de voordeur' van de Rechtspraak, door bijvoorbeeld een verplichte bezwaarschriftenprocedure in het bestuursrecht door een 'proactieve' opstelling van bestuursorganen te stimuleren en door de gang naar geschillencommissies e.d. te bevorderen. Mediation in een vroeg stadium, vóórdat er sprake is van een gang naar de rechter, past ook in dit perspectief.

Als we kijken naar de ontwikkeling van het beroep op de rechter, dan lijken dergelijke maatregelen bij de bestuursrechter wel effect te hebben gehad, bij de civiele rechter is dat minder duidelijk. Bij die civiele rechter is, zoals eerder gezegd, wél duidelijk sprake van een verandering van de werkwijze: meer schikken en meer via mediation.

Niet voor niets hanteert de Rechtspraak tegenwoordig streefnormen voor de behandeling van zaken binnen bepaalde termijnen. Maatschappelijk gezien kan langdurende onzekerheid over de afloop van procedures een financieel-economische of psychologische kostenpost zijn.

En passant is de bevordering van een *snelle afdoening* van geschillen al even genoemd. De snelheid van de rechterlijke geschilbeslechting blijkt bij klantwaarderingsonderzoeken in het algemeen een teer punt. Minder dan de helft van de rechtzoekenden en de professionele procesdeelnemers is (zeer) tevreden over de duur van de procedures (Kengetallen 2008). Niet voor niets hanteert de Rechtspraak tegenwoordig streefnormen voor de behandeling van zaken binnen bepaalde termijnen. Maatschappelijk gezien kan langdurende onzekerheid over de afloop van procedures een financieel-economische of psychologische kostenpost zijn.

De civiele procedure ademde vroeger een sfeer van lijdelijkheid en traagheid; een gemiddelde civiele zaak op tegenspraak duurde volgens Eshuis (2007) medio jaren negentig gemiddeld bijna 2 jaar. Maar de civiele rechter stelt zich nu actiever op en weet volgens Van der Linden et al. (2009) in circa een derde deel van de zaken op tegenspraak via de comparitie een schikking te bereiken. In 2008 was de doorlooptijd over handelszaken op tegenspraak volgens het Jaarverslag 2008 van de Rechtspraak dan ook flink gedaald, maar bedroeg deze nog altijd meer dan een jaar. Ook bestuurszaken nemen nogal wat tijd. De 'teller' voor bodemzaken stond hier in 2008 op circa 11 maanden en het streven 70% binnen 9 maanden af te doen is nog ver weg. Snelheid vormt in afnemende mate voor rechters een motief voor verwijzing; primair is voor hen het oplossen van het onderliggende probleem en secundair het behoud of herstel van de relatie. Partijen noemen snelheid pas op de vierde plaats als reden om voor mediation te kiezen. Snelheid is vooral voor advocaten een belangrijk motief om hun cliënt te adviseren voor mediation te kiezen. Combrink-Kuijters et al. (2003) laten in hun onderzoek naar eerdere experimenten met mediation via rechtspraak zien dat overeenstemming bij de mediation de duur van de totale procedure (tot afsluiting bij het gerecht) verkortte. Als de mediation niet tot overeenstemming leidde, was van een verlenging sprake.

Beperkt aantal verwijzingen naar mediation

In 2005 en 2006 vond bij die rechtbanken waar verwijzing naar mediation als mogelijkheid bestond slechts in een heel klein deel van de zaken zo'n verwijzing plaats. Alleen bij familiezaken kwamen de verwijzingen boven de 1 procent uit. Het absolute aantal verwijzingen groeit nog, maar ligt nog niet op het niveau van de aanvankelijk geformuleerde verwachting van 10.000 verwijzingen (TK, 2009-2010, VI, p. 43). In werkelijkheid blijkt dat aantal tussen 3.000 en 4.000 te liggen. Nu is de vraag of die verwachtingen erg realistisch waren; het ligt voor de hand dat de eerder genoemde alternatieve methoden om geschillen uit de weg te ruimen al een aantal voor mediation geschikte zaken hebben 'afgevangen'.

Maar verschillen in de mate waarin gerechten verwijzen naar mediation doen vermoeden dat er nog groei mogelijk is. Niet ondenkbaar is dat sommige rechters, onder het motto 'onbekend

maakt onbemind', toch nog terughoudend zijn met verwijzen. De Mediation Monitor geeft wel aanwijzingen voor de motieven van verwijzende rechters, maar helaas weten we niets van de motieven van niet-verwijzende rechters!

De angst dat de Rechtspraak op mediation moet toeleggen, blijkt dus onterecht en kan met dit rapport worden weerlegd. Als de verdeling van middelen binnen het gerecht tussen het Bureau Mediation en de betrokken sectoren goed is, hoeven er daarbinnen geen 'verliezers' te zijn.

Mediation een kostenpost; voor wie?

Bij het inrichten van mediation via Rechtspraak enige jaren geleden bestond er uiteraard grote onzekerheid over de exacte uitwerking van afspraken rond de financiering. De uiteindelijke afspraak hield in dat zaken, waarbij verwijzing naar mediation plaatsvond, worden gefinancierd op dezelfde voet als zaken waarbij de rechter een uitspraak moet doen. Ook dus als via de mediation overeenstemming wordt bereikt en de rechter geen echte beslissing meer hoeft te nemen. Als 'tegenprestatie' moeten gerechten dan wél uit hun budget ook de inrichting van een verwijzingsvoorziening naar mediation regelen.

Deze 'deal' pakt, bij de huidige beperkte verwijzing naar mediation, volgens het SEO-onderzoek, ongeveer kostenneutraal uit. De angst dat de Rechtspraak of het gerecht als geheel op mediation moet toeleggen, blijkt dus onterecht en kan met dit rapport worden weerlegd. Als de verdeling van middelen binnen het gerecht tussen het Bureau Mediation en de betrokken sectoren goed is, hoeven er daarbinnen dus geen 'verliezers' te zijn. En voor zover onderdelen van de rechtbanken zich te kort gedaan voelen, is dat eerder aanwijzing voor een gebrekkige organisatie ter plekke.

We kunnen verder borduren op de bevindingen van het SEO-onderzoek op dit gebied. De invloed van mediation via Rechtspraak op de ontwikkeling van de kostprijzen van de Rechtspraak is voorlopig marginaal. Dat vereenvoudigt de onderhandelingen over de kostprijzen voor de komende jaren in het Haagse circuit gelukkig weer een beetje!

Een andere conclusie is dat het 'kostenplaatje' er voor de gerechten beter uit zou komen te zien naarmate ze meer kunnen verwijzen naar mediation. Onder voorwaarde dat het percentage 'mediations met overeenstemming' daarbij niet drastisch omlaaggaat. Een gunstiger kostenplaatje bij meer verwijzingen treedt op, omdat de verwijzingsvoorziening bij de gerechten voor een deel bestaat uit een vaste infrastructuur die in stand moet worden gehouden, ongeacht het aantal verwijzingen. Voor de gemiddelde kosten per verwijzing geldt: méér is goedkoper! Ofwel,

Mediation naast rechtspraak: een economische analyse

als de basis in het begin is gelegd, bemoedigt de financiering gerechten eerder om meer te gaan verwijzen dan dat hij ontmoedigt.

Nu bedragen de gemiddelde kosten per verwijzing nog circa 300 euro. Die wegen gemiddeld net wel of niet op tegen de besparing die de gerechten bereiken met die verwijzing. Die is volgens SEO Economisch Onderzoek bij een civiele zaak ruim 50 euro, bij een belastingzaak ruim 400 euro en bij een andere bestuurszaak ruim 300 euro. Bij civiele zaken zijn de besparingen relatief gering, omdat de verwijzing daar vaker pas bij een zitting plaatsvindt en omdat het percentage mediations met volledige overeenstemming in civiele zaken kleiner is dan in bestuurszaken.

Maar dit zijn overwegingen die alleen de eigen portemonnee van de Rechtspraak betreffen. Het is goed om ook breder te kijken naar de maatschappelijke kosten en vervolgens ook, voor zover binnen een financieel-economisch kader mogelijk, naar de maatschappelijke baten. Die maatschappelijke kosten en baten bekijkt het SEO-onderzoek, conform de opdracht, niet. Maar dat laat onverlet dat we via de door de SEO vergaarde kennis op dit gebied wat verder kunnen komen.

Om te beginnen moeten we ons realiseren: als het plaatje voor de gerechten ongeveer kosten-neutraal is, zijn de extra kosten die elders worden gemaakt maatschappelijk, dus wel extra kosten van de mediation. Dan gaat het met name om de kosten van de diensten van de mediator. Maar let wel: ook het maatschappelijke kostenplaatje wordt gunstiger als er meer verwijzingen naar mediation plaatsvinden. Want als de kosten voor de gerechten per mediation gunstiger uitvallen, dan geldt dat ook voor de maatschappelijke kosten.

De kosten die 'buiten de rechtbank' gemaakt worden, met name voor de diensten van de mediator dus, worden ofwel door de overheid (buiten de Rechtspraak om) of door de partijen zelf gedragen. Een ruwe schatting komt hier op 900 euro per mediation. Dat bedrag is het product van 6 contacturen op basis van een all-in-uurvergoeding van 150 euro. Dat weegt dus zeker niet op tegen besparingen bij de Rechtspraak.

De baten van minder appels en bodemzaken, na succesvol gemedieerde bodemzaken of korte gedingen, schatten we zo op bijna 700 euro gemiddeld per verwijzing naar mediation. Daarmee wordt het gat met de extra kosten voor de maatschappij van circa 900 euro nog niet geheel, maar wel een eind, gedicht. Een ruwe schatting leert dat als één op de twintig mediations met volledige overeenstemming een toekomstige nieuwe zaak zou weten te voorkomen, de baten tegen de kosten opwegen.

Daartegenover staan echter maatschappelijke baten, in de vorm van ‘inverdieneffecten’ op termijn. Wanneer via de mediation inderdaad een duurzame oplossing wordt bereikt, kan dit op termijn tot minder rechtszaken leiden. Dat zou dan op den duur moeten blijken uit een verminderd beroep op de rechter en de daarmee samenhangende kosten van partijen. In deze economische analyse laten we overigens de eventuele bijkomende psychische kosten en baten, voor zover die niet gespiegeld zijn in de financiële kosten en baten, buiten beschouwing.

Een precieze inschatting van het effect van mediations in termen van verminderd beroep is niet mogelijk, maar de indirecte effecten op de kosten voor de Rechtspraak en de bijkomende kosten van rechtsbijstand kunnen we wél ‘op de achterkant van een sigarendoosje’ schatten. De baten van minder appels en bodemzaken, na succesvol gemedieerde bodem- respectievelijk kort gedingzaken, schatten we zo op bijna 700 euro gemiddeld per verwijzing naar mediation.¹ Dan wordt het gat met de genoemde extra kosten voor de maatschappij van circa 900 euro nog niet geheel, maar wel een eind gedicht. Als er daarnaast ook op termijn door duurzamere relaties echt nieuwe zaken bij de Rechtspraak kunnen worden voorkomen, dan komt het maatschappelijke kosten-batenplaatje er beter uit te zien voor mediation. Een ruwe schatting leert dat als één op de twintig mediations met volledige overeenstemming een toekomstige nieuwe zaak zou weten te voorkomen, de baten tegen de kosten opwegen. Overigens lijken effecten in deze sfeer van duurzame relaties vooral bij civiele zaken te verwachten. Als ze zich inderdaad alleen daar voordoen, moeten voor een gunstige kostenbaten-verhouding zo’n vier mediations met volledige overeenstemming in de civiele sfeer één toekomstige zaak kunnen voorkomen.

Het SEO-onderzoek laat ten aanzien van doorloopsnelheid geen rooskleurig beeld zien. De verlenging van de totale doorlooptijd van de procedure, dus inclusief de tijd van de mediation, is vooral bij bestuurszaken fors. Bij belastingzaken ruim 6 maanden, bij andere bestuurszaken bijna een jaar. Het effect bij civiele zaken – meestal familiezaken – valt in vergelijking mee, maar betekent nog altijd een verlenging van 5 maanden.

Dient mediation de snelheid?

We zagen eerder dat een vaak genoemd argument voor de keuze voor mediation is dat daarmee sneller een oplossing wordt bereikt dan wanneer de rechter de knoop moet doorhakken. Voor zover dat het geval is, kan ook dat op de batenzijde van mediation worden bijgeschreven. Het SEO-onderzoek laat op dit gebied echter geen rooskleurig beeld zien. De verlenging van de totale doorlooptijd van de procedure, dus inclusief de tijd van de mediation, is vooral bij bestuurszaken fors. Bij belastingzaken ruim 6 maanden, bij andere bestuurszaken bijna een jaar.

1 Daarin zijn ruwweg zowel de kosten van rechtspraak als van rechtsbijstand vervat. Bij de berekeningen houd ik aan de ene kant geen rekening met de mogelijkheid dat via één mediation met overeenstemming meerdere zaken gelijktijdig worden opgelost en aan de andere kant ook niet met de mogelijkheid dat na overeenstemming bij de mediation vervolgens toch weer onenigheid ontstaat, die alsnog tot een beroep op de rechter leidt.

Mediation naast rechtspraak: een economische analyse

Het effect bij civiele zaken – het gaat daar meestal om familiezaken – valt in vergelijking mee, maar betekent nog altijd een verlenging van 5 maanden. Natuurlijk zijn deze effecten kleiner als de mediation tot volledige overeenstemming leidt. Maar dan is bij bestuurszaken (exclusief belasting) nog altijd sprake van een verlenging van 5 en bij civiele zaken van 4 maanden. Alleen bij belastingzaken treedt dan nauwelijks verlenging op.

Als de verwijzing naar mediation vóór de zitting plaatsvindt en de mediation tot volledige overeenstemming leidt, is er gemiddeld toch nog sprake van een aanzienlijke verlenging van de doorlooptijd: 3 maanden bij civiel en ruim 2 maanden bij bestuur (exclusief belasting). Het beeld dat uit het onderzoek naar de experimenten voortkwam, was op dit gebied duidelijk gunstiger. En dan te bedenken dat in de door SEO onderzochte periode (2005-2007) de verwijzingen naar mediation nog duidelijk in een groeifase zaten en de langlopende zaken daardoor mogelijk nog zijn ondervetegenwoordigd!

Maar maken we ons druk om niets, zo kan men zich afvragen. Immers, volgens de Mediation Monitor (Guiaux en Tumewu, 2008) zijn de verwezenen in duidelijke meerderheid (zeer) tevreden over de 'duur van de mediation'. Weliswaar geldt dat in mindere mate als de mediation niet tot overeenstemming heeft geleid, maar ook dan toont nog altijd ruim 40 procent zich tevreden of zeer tevreden over die duur.

De vraag is echter welke betekenis we aan die tevredenheid moeten hechten. De 'duur van de mediation' heeft volgens de vraagstelling uit de Mediation Monitor alleen betrekking op de serie gesprekken onder leiding van de mediator. De perceptie van de ondervraagden is waarschijnlijk niet anders: als hen naar 'de mediation' wordt gevraagd, denken ook zij aan de (net afgeronde) gesprekken onder leiding van de mediator en niet zozeer aan 'de hele procedure'. Eén of twee jaar na afloop van de mediation blijken ondervraagden volgens Tumewu (2008) veel minder tevreden over uitkomst en duur van het 'mediationproces' dan onmiddellijk na afloop.

Dus het is toch goed om ons af te vragen: wat zit er achter die lange doorlooptijden? Het enige deel van de totale procedure waar we veel over weten is de duur van de mediation zelf. Die mediation, gedefinieerd als de tijd tussen het eerste en het laatste gesprek van partijen met de mediator, duurt gemiddeld bepaald niet lang, volgens Guiaux en Tumewu (2008): in 2007 ruim 2 maanden bij civiel en 1 maand bij bestuur, al stijgt deze duur wel enigszins. Daar kan het probleem dus niet liggen.

Die duur van 1 tot 2 maanden staat in scherp contrast met de tijd die volgens de registratie van de rechtbanken verstrijkt tussen het moment dat de zaak naar mediation wordt verwezen en daarna weer terugkomt: 4 maanden bij civiele zaken, 6 maanden bij belastingzaken en 11 maanden

bij overige bestuurszaken. Vooral bij bestuurszaken is het traject 'buiten de rechtbank' volgens de registratie dus lang.

Wat is hier aan de hand? Dat is niet zo direct te zeggen, want we weten veel over de 'mediation in engere zin', maar weinig over de gang van zaken daaromheen, met name de 'schakels' of het 'koppelvlak' tussen de mediation en de gerechten. Wél kunnen we een vijftal mogelijke verklaringen aandragen. We hebben aanwijzingen dat alle minstens enige rol spelen. Maar hoe groot die rol precies is, dat is niet zo duidelijk.

De eerste verklaring is de meest bekende: het moment van verwijzen bij de rechtbank. Als dat pas op de zitting gebeurt, zoals bij civiele zaken in twee derde van de gevallen, dan betekent een schikking tijdens die zitting of een uitspraak van de rechter kort daarna, dat de zaak niet lang meer duurt. Daar kan een mediation-traject dan in snelheid niet tegenop. Het duidelijkst is dat bij een verwijzing naar mediation in een kort-gedingprocedure. De eiser geeft, als-ie akkoord gaat met zo'n verwijzing, blijkbaar toch de voorkeur aan een poging een oplossing op wat langere termijn te bereiken.

De tweede mogelijke verklaring ligt in het traject van verwijzing door het gerecht tot het eerste gesprek met de mediator. Combrink-Kuijters et al. (2003) vonden bij de experimenten met mediation via Rechtspraak dat in het voortraject gemiddeld anderhalve maand verstreek tussen de verwijzing door de rechtbank en het eerste gesprek met de mediator. Gemiddeld was dit langer bij bestuurszaken. Daar bleek het nog wel eens moeilijk te zijn een vertegenwoordiger van het bestuursorgaan aan de tafel bij de mediator te laten aanschuiven. Ook bleek er soms sprake te zijn van afzeggingen van de oorspronkelijke afspraak of van agendaproblemen. Hoe dit tegenwoordig ligt, weten we niet.

En dan is er natuurlijk het traject na beëindiging van de mediation, ofwel na het laatste gesprek met de mediator. De derde mogelijke verklaring voor lange doorlooptijden ligt in de manier van registreren door de gerechten van de terugkomst van zaken na de mediation. Hoewel de mediator de afloop van de mediation aan de rechtbank moet melden, blijkt dat veelal niet het moment waarop die 'terugkomst' van mediation wordt geboekt. De achterliggende vraag is: wanneer is de zaak weer 'terug van mediation' en terug 'bij de rechtbank'? Is dat als de mediator meldt dat de mediation is afgelopen of pas als de eiser of indiener van het bezwaarschrift zich weer meldt bij de rechtbank? Veel rechtbanken blijken de laatste benadering te kiezen. Als die partijen vervolgens lang niets van zich laten horen, wachten rechtbanken dus blijkbaar ook lang met het afboeken van de mediation en het weer 'oppakken' van de zaak. Daarover straks meer.

Het is dan natuurlijk ook mogelijk dat de rechtzoekende, na een mediation met overeenstemming, zich helemaal niet meer meldt. Dan mogen we wél verwachten dat rechtbanken periodiek zelf 'veegacties' houden, want anders krijgen ze voor die niet-afgemelde zaken helemaal geen financiering.

De bevindingen roepen ook de vraag op of rechtbanken zaken die na verwijzing naar mediation niet tot volledige overeenstemming hebben geleid, wel weer voortvarend oppakken.

Maar dit is zeker niet het hele verhaal. Het is namelijk opvallend dat met name bij bestuurszaken waarbij de mediation *niet* tot overeenstemming leidt en de rechtbank de zaak dus echt weer moet 'oppakken', de tijd 'buiten de rechtbank' wel heel fors is: 14 maanden. Wellicht is hier sprake van slordigheid in de registratie. Maar de wijze van meting van doorlooptijden helpt niet om dergelijke slordigheden te corrigeren. Immers, in de door de Rechtspraak officieel gerapporteerde doorlooptijden telt die tijd 'buiten de rechtbank' niet mee. In dit verband is het gelukkig dat het aantal mediations nog gering is: het effect hiervan op de door de Rechtspraak gerapporteerde doorlooptijden is daarom immers klein.

Dat laatste roept ook de vraag op – en hier komen we bij de *vierde* mogelijke verklaring – of rechtbanken zaken die na verwijzing naar mediation niet tot volledige overeenstemming hebben geleid, wel weer voortvarend oppakken. Hoe kan het dat in dat soort gevallen bij bestuurszaken de procedure met meer dan 8 maanden wordt *verlengd*? Dat is bijna evenveel als de totale duur van een gemiddelde vergelijkbare bodemprocedure. Ook als de verwijzing al vóór de zitting plaatsvindt, is dat niet veel minder. Het valt moeilijk te geloven dat dit alleen het gevolg is van een 'escalatie' van het conflict door de mislukte mediation. Als dat wel zo zou zijn, is blijkbaar sprake van een aanzienlijk risico dat bij verwijzing naar mediation moet worden ingecalculleerd.

Al eerder zagen we dat het mogelijk is dat partijen na de mediation lang wachten om zich weer te melden bij de rechtbank voor het 'afmelden' of het voortzetten van de zaak. Als een partij in een civiele zaak, nadat bij de mediation overeenstemming is bereikt, nog een executoriale titel van de rechter wil, zal die zich vermoedelijk wel weer snel melden. De rechtbank doet dan volgens het SEO-onderzoek in civiele zaken nog circa tweeëneenhalve maand over de afhandeling van de zaak. Maar die duur van dat vervolgetraject zal dan waarschijnlijk niet meer zo 'spannend' zijn voor de rechtzoekende. Hoewel een executoriale titel een (snelle) naleving van de overeenkomst wellicht wel kan bevorderen.

Wat is echter de achtergrond van het lange wachten door partijen met het doorhalen van de zaak of het intrekken van het beroep of het verzoek? Kan dat betekenen dat ze de 'kat uit de boom kijken' of dat er weer onenigheid over de overeenkomst ontstaat? Dat risico is niet denkbeeldig. In eerdere experimenten bleek dat bij een derde van de mediations die eindigden in overeenstemming de overeenkomst niet of slechts gedeeltelijk was nageleefd (Combrink-Kuijters et al., 2003). Bij een kleine 10 procent werd opnieuw een gang naar de rechter gemaakt. De helft van de partijen meent volgens recent onderzoek van Tumewu (2008) dat de wederpartij de afspraken uit de mediation grotendeels of volledig is nagekomen. Bij de andere helft is dat dus blijkbaar niet het geval. Overigens laat een zeer onlangs gepubliceerd onderzoek naar de naleving van civiele vonnissen en schikkingsafspraken (Eshuis, 2009) zien dat het helemaal niet gezegd is dat een rechterlijke uitspraak tot een veel grotere naleving zal leiden. Maar voor ons verhaal is wel van belang dat die 'volledige overeenstemming' bij een mediation ook geen garantie biedt dat het conflict volledig is opgelost, en daarmee ook niet dat er nog een zaak, met natuurlijk de bijbehorende onzekerheid, blijft spelen. Hoe het gerecht vervolgens zo'n voortgezette zaak boekt (heeft de mediation nu wel of niet tot overeenstemming geleid?), is daarbij niet duidelijk.

Onderzoek van Tolsma (2008) laat zien dat het geen uitzondering is dat na volledige overeenstemming bij de mediation vervolgens toch weer onenigheid ontstaat. Dat risico wordt blijkbaar door rechtzoekenden ingecalculeerd.

Hiermee komen we aan de vijfde mogelijke verklaring voor lange doorlooptijden. Het kan dus dat bij civiele zaken partijen soms ook nog de 'kat uit de boom kijken'. Maar specifiek bij bestuurszaken is het zelfs gebruikelijk dat, als bij de mediation zelf volledige overeenstemming is bereikt, de indiener van het beroep wacht met de intrekking daarvan totdat het bestuursorgaan het gewraakte besluit heeft herzien. Dat nieuwe besluit kan namelijk ook nieuwe problemen geven: de mediation leidde dan weliswaar tot overeenstemming, maar toch is de zaak nog niet opgelost. Onderzoek van Tolsma (2008) laat zien dat het geen uitzondering is dat na volledige overeenstemming bij de mediation vervolgens toch weer onenigheid ontstaat. Dat risico wordt blijkbaar door rechtzoekenden ingecalculeerd. Overigens: uitspraken van de bestuursrechter zelf zijn ook niet altijd de finale stap, want ook die laten het bestuursorgaan soms de vrijheid een nieuw besluit te nemen dat opnieuw tot juridische strijd kan leiden. Maar er worden wel pogingen gedaan dit soort gevallen via een meer finale geschilbeslechting door de bestuursrechter zo veel mogelijk in te perken.

Concluderend

Is mediation via Rechtspraak, in termen van maatschappelijke kosten en baten, een succes? We weten (nog) te weinig om daar een duidelijk antwoord op te geven. De voorziening is nog kleinschalig en dat brengt relatief veel 'vaste lasten' met zich mee. De financiering is niet het probleem: bij meer verwijzingen naar mediation komen gerechten niet 'te kort'. In breder maatschappelijk perspectief staan aan de batenkant de rechterlijke uitspraken en de procedures die kunnen worden voorkomen bij een mediation die tot duurzame overeenstemming leidt. Aan de kostenkant staan mediations die niet tot overeenstemming leiden, of waarbij de overeenstemming uiteindelijk geen standhoudt en procedures daardoor lang slepen en relatief duur worden. Verdere aandacht voor de lange doorlooptijden van zaken die via Rechtspraak worden verwezen naar mediation en de effectiviteit van die mediation op langere termijn is dan ook wenselijk.

Matthijs Gerritsen
Jarst Weda
Joost Poort
m.m.v. Kieja Janssen en Simon Bremer

SEO Economisch onderzoek

“De wetenschap dat het goed is”

Samenvatting

Achtergrond, onderzoeksvragen en aanpak

De verwijzing van partijen in een gerechtelijke procedure naar mediation is sinds enige tijd mogelijk. Mediation is gericht op het zoeken naar een oplossing gebaseerd op de belangen van de conflictpartijen. Na een onderzoeksproject met een aantal pilots is vanaf april 2005 verwijzing naar mediation gefaseerd ingevoerd bij de Nederlandse rechtspraak. Het voornemen bestaat om een goede, structurele voorziening voor verwijzing naar mediation binnen de rechtspraak in stand te houden.

De Raad voor de rechtspraak heeft SEO Economisch Onderzoek daarom gevraagd te onderzoeken wat de invloed is van (de verwijzingsvoorziening naar) mediation op de kosten en doorlooptijden van rechtszaken bij gerechten.

Inzicht in het effect op de kosten moet duidelijk maken in hoeverre de huidige *financiering* de gerechten de ruimte biedt om zaken naar mediation te verwijzen en in hoeverre de invoering van mediation de afgelopen jaren de ontwikkeling van de kosten per behandelde zaak heeft beïnvloed. Het gaat dus alleen om de kosten van de behandeling van zaken door gerechten. Deze kosten bestaan uit twee onderdelen: (i) de kosten gemoeid met de handelingen die het gerecht bij zaken moet verrichten, los van verwijzing naar mediation, en (ii) de kosten van de verwijzingsvoorziening

bij de gerechten. De kosten van de partijen en de kosten van de mediator blijven buiten beschouwing.

De Rechtspraak streeft naar verkorting van doorlooptijden van rechtszaken. In dat kader is de vraag relevant welke gevolgen verwijzing naar mediation heeft voor de doorlooptijd van zaken. Omdat de methodologische aanpak van beide vragen veel parallellen vertoont, zijn in dit onderzoek gelijktijdig de effecten op de kosten en op de doorlooptijden betrokken.

De analyses zijn beperkt tot een aantal groepen van zaken, die samen het leeuwendeel van de verwijzingen naar mediation via de rechtspraak omvatten. Het gaat om zaken die worden behandeld door de sectoren civiel en bestuur (exclusief vreemdelingenzaken) door de rechtbanken. Kantonzaken en zaken in hoger beroep blijven dus buiten beschouwing.

Bij de beantwoording van die vragen is enerzijds onderscheid gemaakt tussen civiele zaken (in sommige gevallen verder gedifferentieerd naar familiezaken, handelszaken en kort gedingen), en bestuurszaken (veelal onderscheiden in belastingzaken en overige bestuurszaken). Zaakscategorieën waarbinnen verwijzing naar mediation niet voor de hand ligt, zijn weggelaten. Het gaat met name om verstekzaken, gemeenschappelijke verzoekschriften en verzoeken zonder verweer, oftewel *refertes* (beide bij familiezaken), en zaken behandeld via vereenvoudigde afdoening (bij

bestuurszaken). Dit onderzoek maakt anderzijds onderscheid naar de uitkomst van de mediation. Mediations kunnen eindigen in volledige overeenstemming, gedeeltelijke overeenstemming of zonder overeenstemming. Het moment van verwijzing naar mediation, vóór zitting of tijdens/na zitting, komt eveneens aan de orde.

Voor dit onderzoek is gebruikgemaakt van het onderzoeksdatabestand (ODB) van de Raad voor de rechtspraak. Dit bevat per zaak onder meer gegevens over verschillende handelingen die bij de gerechten in een zaak hebben plaatsgevonden en het tijdstip daarvan (zogenoemde 'statusovergangen'), de aanbrengwijze, wijze van afdoening en zaaktypering. Voorts is in dit databestand aangegeven of en wanneer een zaak is verwezen naar mediation en wat de uitkomst van de mediation was. Bij de statusovergangen van de zaken zijn ook data gegeven, waaruit de doorlooptijd van een zaak kan worden afgeleid. Directe gegevens over de kosten of de geïnvesteerde tijd zijn in de databestanden niet aanwezig. Deze zijn gereconstrueerd door na te gaan welke statusovergangen van een zaak kenmerkend zijn voor het doorlopen van een bepaalde processtap. Van die algemene processtappen zijn wel gegevens beschikbaar over de *gemiddelde tijd* die wordt besteed aan een dergelijke stap. Via het al dan niet optreden van die kenmerkende processtappen kon dus per zaak een schatting gemaakt worden van de totaal bestede tijd, en daarmee van de kosten.

Om het effect van mediation op de doorlooptijd en de kosten van zaken te bepalen, moeten eigenlijk de kosten en de doorlooptijd van zaken met mediation vergeleken worden met die van dezelfde zaken *zonder* mediation. In werkelijkheid heeft een zaak echter maar één verloop: wel of geen mediation. Er zal daarbij sprake zijn van een selectie-effect: zaken die naar mediation worden verwezen, zijn in doorsnee anders dan zaken waarbij dat niet het geval is. Dit gegeven leidt ertoe dat een directe vergelijking van zaken met en zonder mediation geen betrouwbare uitkomsten oplevert. Deze selectie vindt naar verwachting plaats op grond van zaakskenmerken die slechts in zeer beperkte mate bekend zijn in het onderzoeksdatabestand. Voorbeelden van niet-waargenomen kenmerken zijn de onderhandelingsbereidheid van partijen en de vraag of ze belang hebben bij een goede verstandhouding na het conflict.

Deze selectie-effecten zorgen ervoor dat elementaire vergelijking tussen zaken met verwijzing naar mediation en zaken zonder verwijzing naar mediation uitmondt in onnauwkeurige schatting van de effecten op doorlooptijd en kosten. Om deze selectieproblematiek het hoofd te bieden, is gebruikgemaakt van 'matching'. Bij matching worden bij elke rechtszaak mét verwijzing naar mediation (de onderzoeksgroep) vergelijkbare zaken zonder verwijzing naar mediation gezocht (de controlegroep) en wordt vervolgens het verschil in doorlooptijd en kosten bepaald.

Een beperking van deze methode is dat geen onzekerheidsmarges bij de uitkomsten zijn te geven.

Resultaten

Uit het onderzoek blijkt dat verwijzing naar mediation de gemiddelde brutodoorlooptijd van een rechtszaak verlengt. De brutodoorlooptijd van een zaak bestaat uit de tijd dat de zaak 'binnen de rechtbank' in behandeling is plus de tijd dat een zaak vanwege verwijzing naar mediation 'buiten de rechtbank' is. Het grootste deel van de verlenging van de doorlooptijd hangt samen met die tijd 'buiten de rechtbank'.

De effecten op doorlooptijd en kosten zijn sterk afhankelijk van het type zaak en de uitkomst van de mediation. Voor civiele zaken is de gemiddelde verlenging van de doorlooptijd als gevolg van mediation 160 dagen, voor belastingzaken is het verschil 61 dagen en voor overige bestuurszaken 205 dagen. Mediation met volledige overeenstemming heeft het kleinste verlengende effect op de totale doorlooptijd, gedeeltelijke overeenstemming verlengt de doorlooptijd het meeste.

Bij zaken waarbij verwijzing vóór de zitting (per brief of anderszins) plaatsvindt, is het verlengende effect op de doorlooptijd aanzienlijk kleiner. In civiele zaken is de gemiddelde verlenging in dat geval 114 dagen, terwijl de gemiddelde verlenging 166 dagen is wanneer

pas tijdens of na de zitting wordt verwezen. Zaken die verwezen zijn vóór zitting kennen dus gemiddeld 50 dagen kortere verlenging van de doorlooptijd. Bij belastingzaken is het verschil in doorlooptijd tussen de zaken met verschillende verwijzingsmomenten nog groter: bij verwijzing vóór de zitting is de verlenging van de doorlooptijd gemiddeld 43 dagen, tegenover 332 dagen bij latere verwijzing. Voor overige bestuurszaken gaat het om 153 versus 271 dagen.

Een aanzienlijk deel van de waargenomen verlenging van de doorlooptijd houdt direct verband met de tijd dat de zaak volgens de registratie 'buiten de rechtbank' is, oftewel tussen de verwijzing naar en de terugkeer van mediation. Voor civiele zaken gaat het gemiddeld om 123 dagen, voor belastingzaken om 192 dagen en voor andere bestuurszaken zelfs om 329 dagen. Door correctie daarvoor ontstaat zicht op het effect op de doorlooptijd *binnen* de rechtbanken, oftewel de nettodoorlooptijd. Dit effect op de nettodoorlooptijd is beduidend kleiner, en voor belastingzaken en overige bestuurszaken zelfs flink negatief. Met andere woorden: de nettodoorlooptijd van bestuurszaken binnen de rechtbanken is bij mediation gemiddeld korter. Er zijn echter aanwijzingen dat zaken die terugkomen van mediation niet altijd op het juiste tijdstip terug worden ingeboekt. Daardoor wordt mogelijk de tijd die de zaak vanwege de mediation 'buiten de rechtbank' is overschat en de doorlooptijd van naar mediation verwezen zaken

'binnen de rechtbank' onderschat. Het gevolg zou zijn dat het geschatte verlagende effect op de nettodoorlooptijd geflatteerd is. De schatting van het effect op de brutodoorlooptijd wordt hierdoor overigens niet beïnvloed.

De kosten van zaken met mediation zijn lager dan van soortgelijke zaken zonder mediation. Bij belastingzaken is de besparing bij de gerechten gemiddeld het hoogst (400 euro), bij overige bestuurszaken 320 euro en bij civiele zaken gemiddeld 100 euro. Bij civiele zaken zijn de kostenbesparingen volledig toe te schrijven aan de mediations die eindigen met gehele overeenstemming.

Opnieuw hangen de uitkomsten samen met het moment van verwijzing. In de gevallen dat volledige overeenstemming wordt bereikt, zijn de kosten (aanzienlijk) lager wanneer verwezen wordt voor zitting. Wordt echter geen of slechts gedeeltelijke overeenstemming bereikt, dan is het effect van verwijzing voor zitting op de kosten niet eenduidig. In sommige gevallen leidt het tot een kostenverlaging, in andere gevallen tot een kosten-toename.

Opgeteld over alle door de rechtbanken behandelde civiele en bestuurszaken die zijn afgesloten in 2007, blijkt verwijzing naar mediation per saldo te hebben geleid tot een besparing op het genoemde type kosten van 320 duizend euro. Dat is ongeveer 0,3 procent van de kosten van behandeling van zaken binnen het gerecht. Tegenover deze kosten-

besparing staan voor de rechtbanken echter de kosten van de verwijzingsvoorziening. De gemiddelde kosten die een rechtbank moet maken voor het verzorgen van de verwijzingsvoorziening bedragen ongeveer 300 euro per mediation. Voor de ruim 1.400 zaken die in 2007 na mediation zijn afgesloten, zijn de kosten dan ongeveer 432 duizend euro. Per saldo zijn de kosten die de gerechten moeten maken voor de verwijzingsvoorziening dus hoger dan de kostenbesparing op de behandeling van zaken door verwijzing naar mediation. Het verschil is echter slecht waarneembaar voor de rechtbanken. Daarbij zijn de kosten van één extra verwijzing naar mediation, de *marginale* kosten, lager dan de *gemiddelde* kosten. Het lijkt dan ook onwaarschijnlijk dat de kosten een prikkel geven om het aantal verwijzingen naar mediation te verminderen ten opzichte van het huidige niveau.

Inleiding

1.1 Achtergrond en aanleiding

Mediation is sinds enige tijd een extra afdoeningsmogelijkheid van gerechtelijke procedures, gericht op het zoeken naar een oplossing gebaseerd op de belangen van de conflictpartijen. Bij mediation is geen sprake van een door een derde (*in casu* de rechter) gegeven beslissing: de mediator begeleidt het proces maar neemt zelf geen beslissing over het geschil. Het zelf oplossen van een conflict door de partijen staat bij mediation centraal, waardoor een zekere bereidheid tot onderhandelen en het vinden van een oplossing op basis van belangen nodig is. Hierdoor is mediation bij uitstek geschikt bij zaken waar partijen belang hechten aan het in stand

houden of goed afsluiten van hun relatie, of wanneer een juridische uitspraak het werkelijke conflict niet kan beëindigen. Mediation begint met een mediationovereenkomst, waarin partijen zich vrijwillig committeren het conflict door mediation op te lossen. Bij gehele of gedeeltelijke overeenstemming kan mediation eindigen in een vaststellingsovereenkomst (7:900 BW).

Tussen 2000 en 2005 heeft een onderzoeksproject plaatsgevonden met *pilots* in de rechtbanken Arnhem, Amsterdam, Zwolle, Assen en Utrecht en het hof Arnhem (zie tabel A.1 in bijlage A). Op basis van het onderzoeksrapport *Ruimte voor Mediation* is daarna mediation via rechtspraak ingevoerd. Vanaf 1 april 2005 is

Tabel 1.1 Fasering landelijke invoering mediation via rechtspraak

Tranche	Datum	Gerechten
1	1 april 2005	Rechtbanken: Alkmaar, Amsterdam, Arnhem, Assen, Haarlem, Utrecht en Zwolle Hof: Arnhem
2	1 oktober 2005 1 januari 2006	Rechtbank: Roermond Rechtbank: Almelo
3	1 maart 2006	Rechtbanken: Den Bosch, Dordrecht en Zutphen
4	1 september 2006	Rechtbanken: Breda, Den Haag, Groningen, Maastricht, Middelburg en Rotterdam Hoven: Den Bosch en Den Haag College van beroep van het bedrijfsleven
5	1 april 2007	Rechtbank: Leeuwarden Hoven: Amsterdam en Leeuwarden Centrale Raad van Beroep

Bron: (WODC, 2007).

verwijzing naar mediation door de rechter gefaseerd ingevoerd bij de rechtspraak. Dit is gebeurd in vijf tranches (zie tabel 1.1). In april 2007 is dit proces voltooid en wordt verwijzing naar mediation in elke rechtbank, elk hof en in de bijzondere gerechten aangeboden.

Het voornemen bestaat om een goede, structurele voorziening voor verwijzing naar mediation binnen de rechtspraak in stand te houden. Daarbij is de vraag in hoeverre de huidige financieringswijze de gerechten de ruimte biedt om zaken naar mediation te verwijzen en in hoeverre de invoering van mediation de afgelopen jaren, vanaf de introductie, de ontwikkeling van de kostprijzen heeft beïnvloed.

Ook speelt de vraag welke gevolgen de verwijzing naar mediation heeft voor de doorlooptijd van zaken. De LBM-monitor geeft zicht op de duur van mediations, maar het is niet bekend hoe de doorlooptijd van zaken waarin wordt verwezen naar mediation zich verhoudt tot de doorlooptijd van vergelijkbare zaken die door de rechtbank worden behandeld zonder verwijzing naar mediation.

De Raad voor de rechtspraak (Rvdr) heeft SEO Economisch Onderzoek daarom gevraagd te onderzoeken wat de invloed is van (de verwijzingsvoorziening naar) mediation op de kosten en de *doorlooptijden* van rechtszaken bij gerechten. De achterliggende vraag is in hoeverre de huidige *financiering* de gerechten

de ruimte biedt om zaken naar mediation te verwijzen. De kosten van de partijen of van de mediation zelf blijven daarbij buiten beschouwing.

Het voorliggende rapport bespreekt de resultaten van dit onderzoek. Het vervolg van dit hoofdstuk zet de precieze onderzoeksvragen uiteen (paragraaf 1.2) en bakent het onderzoeksterrein af (paragraaf 1.3).

1.2 Onderzoeksvragen

Zoals weergegeven in het voorgaande zijn de twee centrale vragen in dit onderzoek:

1. In hoeverre biedt de huidige financiering de gerechten de ruimte om zaken naar mediation te verwijzen?
2. Wat zijn de gevolgen van verwijzing naar mediation voor de doorlooptijd van zaken?

Deze twee hoofdvragen worden verder uitgewerkt in zeven deelvragen:

1. Voor een gemiddelde zaak met mediation die eindigt met *volledige overeenstemming*:
  - a. Hoeveel kost het gerecht een gemiddelde zaak met verwijzing naar mediation?
  - b. Welke doorlooptijd kent deze zaak (inclusief de doorlooptijd van mediation)?
  - c. Hoeveel had deze zaak het gerecht gekost zonder verwijzing naar mediation?
  - d. Welke doorlooptijd had deze gemiddelde zaak gehad zonder verwijzing naar mediation?

2. Mediation die eindigt met *gedeeltelijke overeenstemming*:
  - a. Hoeveel kost het gerecht een gemiddelde zaak met verwijzing naar mediation?
  - b. Welke doorlooptijd kent deze zaak (inclusief de doorlooptijd van mediation)?
  - c. Hoeveel had deze zaak het gerecht gekost zonder verwijzing naar mediation?
  - d. Welke doorlooptijd had deze gemiddelde zaak gehad zonder verwijzing naar mediation?
3. Mediation die eindigt *zonder overeenstemming*:
  - a. Hoeveel kost het gerecht een gemiddelde zaak met verwijzing naar mediation?
  - b. Welke doorlooptijd kent deze zaak (inclusief de doorlooptijd van mediation)?
  - c. Hoeveel had deze zaak het gerecht gekost zonder verwijzing naar mediation?
  - d. Welke doorlooptijd had deze gemiddelde zaak gehad zonder verwijzing naar mediation?
4. Wat zijn de geschatte totale kosten over 2007 indien geen verwijzingen naar mediation waren gedaan?
5. Wat zijn de geschatte kosten in 2007 gegeven het gerealiseerde patroon van mediation?
6. Wat is het saldo (de besparing of de extra kosten) van de schattingen onder 4 en 5?
7. Wat is de invloed (positief dan wel negatief) van verwijzingen naar mediation de afgelopen jaren geweest op de kostprijs van rechtszaken? Welke invloed is voor de komende jaren te verwachten? In hoeverre biedt de huidige financiering gerechten de ruimte en mogelijk een positieve prikkel om naar mediation te verwijzen?

1.3 Definiëring en afbakening

Bij de beantwoording van de onderzoeksvragen is het van belang de begrippen 'doorlooptijden' en 'kosten' eenduidig en zo veel mogelijk in lijn met ander onderzoek te definiëren. Dat gebeurt in deze paragraaf. Hoofdstuk 3 en bijlage 3 bespreken in detail welke zaakstypen in het onderzoek worden meegenomen en welke niet.

1.3.1 Doorlooptijden

Definitie en determinanten

De *doorlooptijd* van een rechtszaak wordt doorgaans gemeten vanaf de datum waarop de eerste rolzitting plaatsvindt (de start van de gerechtelijke procedure) of het verzoek- of beroepschrift wordt ingediend tot en met de datum van afdoening: de datum waarop vonnis wordt gewezen, een beschikking wordt gegeven of een roeyement wordt verleend (Eshuis, 2007, p. 143).

Tussen begin- en eindmoment van een zaak kan verwijzing naar mediation plaatsvinden.

De officiële doorlooptijden, zoals die door de Rechtspraak worden gerapporteerd, omvatten niet de tijd die de zaak vanwege de verwijzing naar mediation 'buiten het gerecht' is. In dit onderzoek wordt naar twee soorten doorlooptijd gekeken. In de eerste plaats wordt de 'brutodoorlooptijd' beschouwd: de totale doorlooptijd van de zaak vanaf het begin van de behandeling door het gerecht tot de uiteindelijke afhandeling door het gerecht. Daarnaast wordt gekeken naar de 'nettodoorlooptijd': de doorlooptijd van de zaak 'binnen het gerecht'. Tussen bruto- en nettodoorlooptijd zit de tijd die de zaak vanwege verwijzing naar mediation 'buiten het gerecht' is. De nettodoorlooptijd bestaat in feite uit twee onderdelen: (i) de tijd vanaf de eerste behandeling door het gerecht tot het moment van verwijzing naar mediation, en (ii) de tijd vanaf terugkomst van de zaak bij het gerecht na afloop van de mediation tot de uiteindelijke afhandeling door het gerecht.

Verwijzing naar mediation kan uiteraard effect hebben op de doorlooptijd van rechtszaken. Er zijn voorts uiteenlopende factoren die invloed hebben op de gemiddelde doorlooptijd bij een gerecht, zoals verschillen in de zaken die een rechtbank te verwerken krijgt, verschillen in organisatie en werkwijze van de gerechten en lokale verschillen in de rechtscultuur, bijvoorbeeld ingesleten interactiepatronen en het belang dat men hecht aan vlotte procedures (Eshuis, 2007, p. 29 en 34). Eshuis (2007) vermoedt dat er nog weinig

kennis bestaat over de bepalende factoren van doorlooptijden. Hij spreekt van 'wisselende en elkaar tegensprekende' conclusies in doorlooptijdstudies.

Beleidsachtergrond

Beleidswijzigingen in de rechtspraak die uitmonden in of een verlenging of een verkorting van de rechtsgang, kunnen de meting van het effect van mediation op de doorlooptijd verstoren. Eshuis (2007, p. 89 e.v.) identificeert drie doorlooptijdverkortende beleidsinterventies bij civiele bodemzaken die interactie kunnen geven met de data-analyse in dit rapport:

1. *Landelijk rolreglement (2000): uniforme en strakke termijnen, termijnbewaking, parkeerrol.*

Dit is primair geënt op uniformering van beleid, maar ook versnelling van de procedure was een belangrijk streven. Aanpassing van het beleid aangaande de parkeerrol betekent dat deze nu na een half jaar in plaats van na anderhalf jaar geschoond wordt.

2. *Vliegende brigade (2000): extra capaciteit, kosteloos beschikbaar.*

De functie van de brigade is voornamelijk te voorkomen dat het proces van doorlooptijdverkorting bij de gerechten stagneert vanwege capaciteitsgebrek.

3. *Herziening van het burgerlijk procesrecht (2002): standaard comparitie na antwoord (cna), beperking appel tussenvonnis, substantiërings- en bewijsplicht, beperking repliek en pleidooi.*

De algemene doelstelling achter de herziening was om het burgerlijk procesrecht toegankelijker, minder formeel en efficiënter te maken. Belangrijke elementen uit het versneld regime (waar sinds 1995 mee gewerkt is) werden overgenomen, met het verschil dat in het herziene procesrecht geen sprake is van zelfselectie (de keuze voor een snelle procedure door de partijen zelf).

Tabel A.8 van bijlage A geeft een overzicht van door gerechten gevoerd beleid ter verkorting van doorlooptijden bij civiele zaken, variërend van deelname aan het versneld regime medio jaren '90 tot 'eigenzinnig beleid' (Eshuis, 2007, p. 373).

Eén van de vijf beleidslijnen van de rechtspraak voor de periode 2005-2008 is 'differentiatie zaaksbehandeling met normering doorlooptijden': normen voor de termijn waarbinnen een zaak afgehandeld dient te zijn en voor het percentage zaken dat binnen die termijn afgehandeld dient te zijn. In dit kader zijn doorlooptijden genormeerd en is meting van de doorlooptijden gesystematiseerd, gecompleteerd en verbeterd. Procesreglementen en uniforme werkprocessen hebben deels ten doel om doorlooptijden te verkorten (Rvdr, 2008, p. 6-8).

Inmiddels heeft dit geleid tot diverse lokale initiatieven om tot differentiatie van zaaksbehandeling te komen, met name in de sectoren kanton en civiel. De differentiatie is nog in ontwikkeling; gerechten hebben tot 2010 de tijd om de normen te realiseren. Inspanningen om de doorlooptijden te bekorten en de voorraden terug te brengen, zijn met name zichtbaar bij beëindigde faillissementen (de gemiddelde doorlooptijd nam in 2007 met 35 procent af ten opzichte van het voorgaande jaar) en handelszaken met verweer (20 procent afname van de doorlooptijd in 2007 ten opzichte van 2006).²

De consequentie van dit beleid gericht op verkorting van doorlooptijden is dat het waarschijnlijk is dat de gemiddelde doorlooptijden van zaken gedurende de onderzoeksperiode zijn afgenomen. Hiermee is in de analyse rekening gehouden door de instroomdatum van de zaak als matchingvariabele mee te nemen.

1.3.2 Kosten

Kosten zijn in dit onderzoek gedefinieerd als de kosten van een rechtszaak voor een gerecht. Deze kosten bestaan uit twee onderdelen: (i) de kosten die gerechten maken bij de behandeling van rechtszaken en waarvoor ze via de Raad voor de rechtspraak worden gefinancierd,³ en (ii) de kosten die gerechten maken voor het inrichten van een verwijzingsvoorziening naar mediation.⁴ Voor de analyses

2 Zie Rvdr, 2008, p. 31.

3 De analyse omvat alleen rechtspraak in eerste aanleg (rechtbanken). Hoger beroep en cassatie (gerechtshoven en Hoge Raad) blijven buiten beschouwing.

4 De kosten van de verwijzingsvoorziening worden betrokken om het totale kosteneffect te ramen. Dit gebeurt pas in tweede instantie aangezien de aangeleverde databestanden geen informatie bevatten omtrent de verwijzingsvoorziening.

zijn niet de kosten van de mediator van belang. Ook kosten voor conflictpartijen blijven nadrukkelijk buiten beschouwing.

Er zijn geen directe gegevens over de kosten per individuele zaak beschikbaar. Daar waar in dit onderzoek wordt gekeken naar de kosten van de behandeling van zaken, gebeurt dit daarom op indirecte wijze. Schattingen zijn gebaseerd op beschikbare gegevens over de processtappen die zaken doorlopen, gecombineerd met een schatting van het tijdsbeslag per processtap op basis van het TNO tijdsbestedingsonderzoek uit 2004.

De aldus geschatte bewerkingstijd van de zaak voor rechters en ondersteunend personeel wordt gecombineerd met recente gegevens over de kostprijs (minutentarieven) daarvan, namelijk die voor de periode 2008-2010. Door deze vertaling van alle zaken in de analyse naar de huidige kostenniveaus, spelen eventuele veranderingen in de financieringsstructuur en de productiviteit in de jaren die het onderzoek bestrijkt ons naar verwachting geen parten.

1.4 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 bespreekt de achtergronden van verwijzing naar mediation, voor zover ze relevant zijn voor dit onderzoek. Het gaat daarbij met name om de redenen voor partijen om voor mediation te kiezen dan wel ermee in te stemmen, en wat in de literatuur

reeds bekend is over het effect van mediation op de doorlooptijden en de kosten van rechtszaken.

Hoofdstuk 3 geeft vervolgens een beschrijving van de methodiek die is gehanteerd om de effecten van verwijzing naar mediation op de doorlooptijd en de kosten van rechtszaken te bepalen. Hoofdstuk 4 vangt aan met een beschrijving van de data die in het onderzoek gebruikt zijn, gevolgd door een bespreking van de onderzoeksresultaten. Ten slotte geeft hoofdstuk 5 de conclusies weer die volgen uit het secundaire onderzoek en de statistische analyses. Met het oog op de leesbaarheid van de hoofdttekst zijn de meer technische passages en gedetailleerde tabellen opgenomen in de bijlagen.

Mediation via rechtspraak: gang van zaken

Om het effect van verwijzing naar mediation op de doorlooptijd en de kosten van zaken te bepalen, moeten eigenlijk de kosten en de doorlooptijd van zaken met mediationverwijzing vergeleken worden met de uitkomsten van dezelfde zaken zonder mediationverwijzing. In werkelijkheid heeft een zaak uiteraard maar één verloop (wel of geen verwijzing naar mediation) en kan niet bestudeerd worden wat de doorlooptijd en de kosten waren geweest als er niet was gekozen voor mediation (de zogeheten *counterfactual*).

Van belang is daarbij dat zaken waarin gekozen wordt voor mediation geen willekeurige greep zijn uit de totale set van zaken. Bepaalde zaakskenmerken beïnvloeden zowel de keuze voor mediation, als de doorlooptijd en de kosten. Er is derhalve een *selectie-effect* op geobserveerde dan wel niet-geobserveerde variabelen: bepaalde geschilonderwerpen, motieven van de betrokkenen (rechters, raadslieden en overige adviseurs) en beweegredenen van conflictpartijen zijn vaker aanwezig in zaken waar mediation wordt toegepast dan in zaken waar geen verwijzing naar mediation plaatsvindt.

Het optreden van dergelijke selectie-effecten heeft directe gevolgen voor de wijze waarop de onderzoeksvragen verwoord in het vorige hoofdstuk op een methodologisch verantwoorde manier kunnen worden beantwoord. Daarom gaat dit hoofdstuk nader in op de achtergronden van verwijzing naar mediation en wat er bekend is over de kenmerken van

een zaak die de keuze voor mediation beïnvloeden: wat maakt een mediationzaak anders dan een andere zaak?

Tevens beschrijft dit hoofdstuk de gang van zaken rondom mediation via rechtspraak. Ook dit is van belang om de methodologische keuzes in de data-analyse in de volgende hoofdstukken te onderbouwen en om de uitkomsten van de analyse te duiden.

Ten slotte bespreekt dit hoofdstuk wat er in de (academische) literatuur reeds bekend is over het effect van verwijzen naar mediation op de doorlooptijd en de kosten van een rechtszaak.

Paragraaf 2.1 geeft een beknopte en schematische procesbeschrijving van de verwijzing naar mediation. Paragraaf 2.2 gaat in op de motieven voor verwijzing naar mediation. In paragraaf 2.3 worden de resultaten van mediationverwijzing besproken. Er wordt kort stilgestaan bij de effectiviteit van verwezen mediations in termen van (gedeeltelijke) overeenstemming om vervolgens tot de kern van de onderzoeksvragen te komen: het effect van mediationverwijzingen op de kosten en de doorlooptijden van zaken.

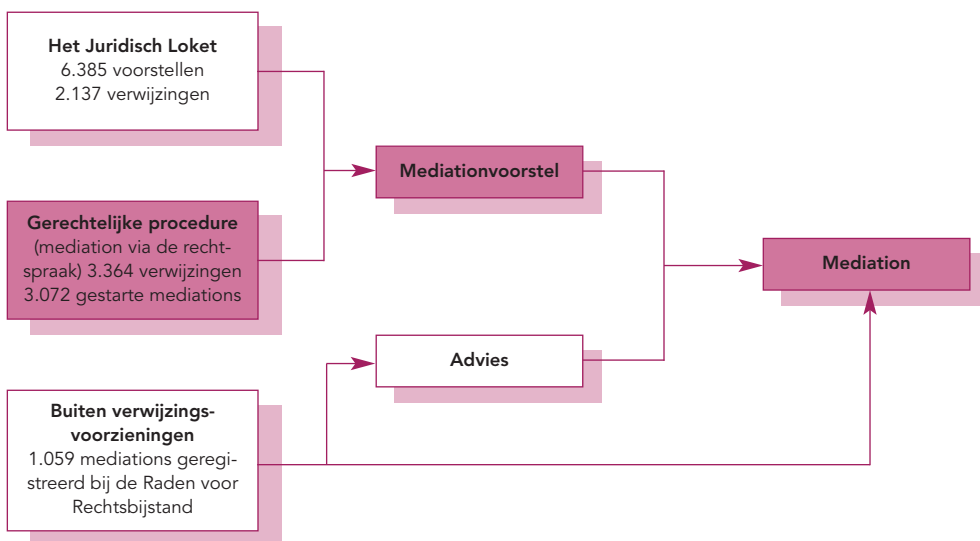
2.1 Inleiding

2.1.1 Wegen naar mediation

Binnen de verwijzingsvoorziening van de rechtspraak komt mediation tot stand door acceptatie van een schriftelijk mediationvoor-

Figuur 2.1 Wegen naar mediation (statistieken hebben betrekking op 2007)

Bron: (WODC, 2008, p. 6 en 14); Bewerking SEO Economisch Onderzoek.

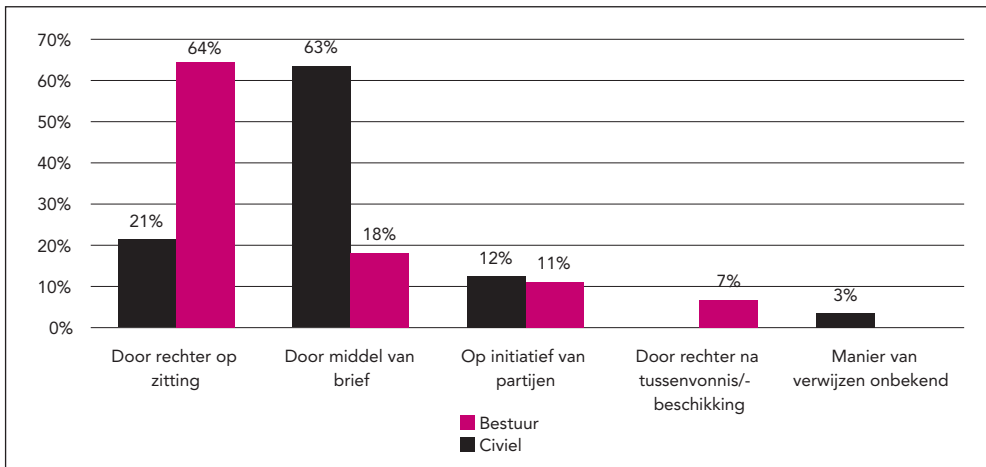
stel aan het begin van een gerechtelijke procedure, op voorspraak van de rechter tijdens een zitting of na een (tussen)vonnis of beschikking (figuur 2.1), of op eigen verzoek van partijen tijdens de loop van een procedure.

Dit onderzoek richt zich op de mediationverwijzing via de rechtspraak (de roodgekleurde route in figuur 2.1). Mediation via het Juridisch Loket of buiten de verwijzingsvoorzieningen om blijven derhalve buiten beschouwing.

2.1.2 Financiering

Binnen het financieringssysteem van de rechtspraak heeft ook de financiering van zaken waarbij verwijzing naar mediation plaatsvindt zijn plek. Daarbij krijgt een gerecht voor een afgeronde zaak die naar mediation is verwezen en waarbij de mediation tot volledige overeenstemming leidt, hetzelfde bedrag gefinancierd als voor een afgeronde zaak van hetzelfde type die via vonnis of eindbeschikking van de rechter is afgedaan zonder dat naar mediation is verwezen. Dit geldt ook voor een zaak die

Figuur 2.2 Wijze van verwijzen naar mediation naar sector (2007-2008; rechtspraak)⁷

Bron: (LBM, 2007-2008); Bewerking SEO Economisch Onderzoek.

naar mediation wordt verwezen en waarbij de mediation niet tot (volledige) overeenstemming leidt en waar de zaak vervolgens alsnog door een vonnis of eindbeschikking van de rechter wordt afgedaan.

Gerechten krijgen geen afzonderlijke financiering voor het organiseren van de verwijzingsvoorziening naar mediation. De kosten daarvan worden zij dus geacht uit de op de productie gebaseerde financiering op te brengen.

2.1.3 Moment en manier van verwijzen

Verwijzing kan op diverse *momenten* in de procedure plaatsvinden. In ongeveer de helft

van de gevallen is dit tijdens mondelinge behandeling, comparitie of het pleidooi. Andere momenten zijn direct na ontvangst van het beroep- of verzoekschrift of dagvaarding, na mondelinge behandeling of comparitie, na antwoord, na ontvangst stukken en verweerschrift, en na tussenvonnis (Combrink-Kuiters, Niemeijer & Ter Voert, 2003, p. 44).⁵ Een vroegere verwijzing heeft als voordeel dat de zaak nog minder lang loopt en daardoor ook wellicht minder is geëscaleerd.

Daarnaast wordt de *manier* van verwijzen geregistreerd, die uiteraard verband houdt met het moment van verwijzen. In ruim de helft van de gevallen wordt door de rechter

5 Zie tabel A.2 in bijlage A.

op zitting verwezen, in een derde van gevallen door middel van brief, 10 procent gebeurt op initiatief van partijen en in de overige gevallen door de rechter na tussenvonnis of tussenbeschikking.⁶ Er is daarbij een groot verschil tussen bestuursrechtelijke en civiele zaken: ongeveer twee derde van de mediations in bestuurszaken wordt per brief verwezen, terwijl mediations in civiele zaken in 2 van de 3 gevallen door de rechter ter zitting worden verwezen (figuur 2.2).

2.1.4 Processchema verwijzing naar mediation

Een verwijzing naar mediation via de rechtspraak begint met een voorstel door de rechter, een voorstel per brief, vonnis of beschikking dat door beide partijen wordt aanvaard, of op initiatief van de conflictpartijen (figuur 2.3). Na acceptatie van dat voorstel wordt gesproken van een *verwijzing*. De mediation die daarop volgt, onder leiding van een mediator, leidt al dan niet tot een (gedeeltelijke) overeenstemming tussen de partijen die kan worden bezegeld met een schriftelijke (vaststellings-) overeenkomst. Hierna wordt de gerechtelijke procedure voortgezet of afgesloten. Hierbij dient aangetekend te worden dat het vervolg van de procedure na mediation met volledige overeenstemming anders is dan wanneer de mediation niet of niet volledig in overeenstemming resulteert. Na volledige overeenstemming volgt doorgaans alleen nog de

administratieve afhandeling van de zaak. In sommige gevallen bekrachtigt de rechter de mediationovereenkomst op verzoek van partijen. Bij geen (volledige) overeenstemming volgen vaak nog inhoudelijke processtappen.

2.2 Kenmerken en aanleidingen mediation

2.2.1 Zaakscategorie

Van alle via de rechtspraak verwezen en gestarte mediations betreft ongeveer 60 procent familiezaken, gevolgd door bestuurszaken (± 30 procent), handelszaken (± 8 procent) en kantonzaken (± 4 procent). Dit betreft de meetperiode januari tot en met augustus 2008 (LBM, 2007-2008).

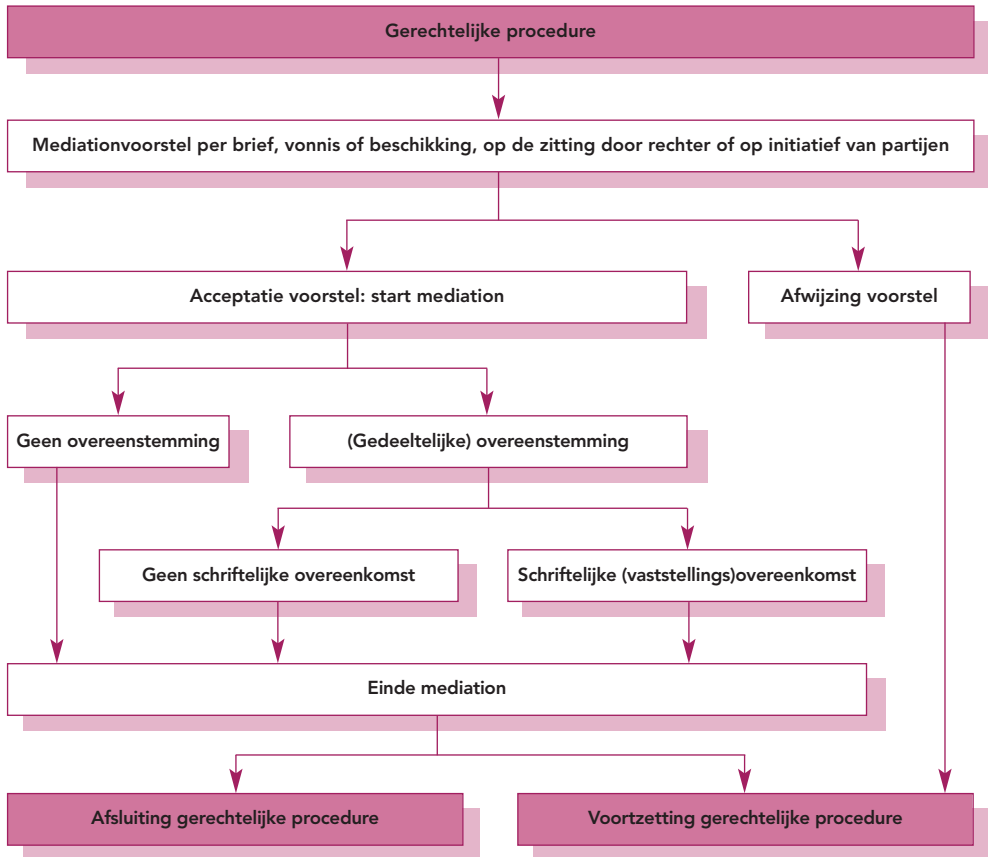
Onderscheid binnen de sectoren 'Bestuur' en 'Civiel' (tabel 2.1) maakt duidelijk dat mediation bij bestuursrecht diverse zaaksoorten betreft: 60 procent van de mediations draagt het predicaat 'overig'. Op basis van de beschikbare bronnen kan niet exact achterhaald worden hoe deze categorie is opgebouwd,⁸ wel is zeker dat deze categorie voor het grootste deel uit belastingzaken bestaat. Ongeveer 47 procent van naar mediation verwezen bestuurszaken betreft volgens het LBM namelijk belastingzaken (500 van de 1.056 verwijzingen, meetjaar 2008). De resterende 40 procent van in bestuursprocedures verwezen mediation wordt

6 Zie paragraaf 4.2.12 van LBM, 2009.

7 Dit betreft een ongewogen gemiddelde van drie 4-maandsperiodes tussen september 2007 en augustus 2008.

8 De gegevens zijn afkomstig uit de vragenlijsten die na iedere afgeronde mediation door de mediator, partijen, eventuele betrokken advocaten en verwijzers worden ingevuld.

Figuur 2.3 Processchema mediation bij gerechten

Bron: (WODC, 2008, p. 31); Bewerking SEO Economisch Onderzoek.

aanvoerd door ex-AROB-zaken anders dan (9 procent) en Wet arbeidsongeschiktheid
zaken rond subsidies⁹ (11 procent), zaken rond (6 procent).
sociale verzekeringen, anders dan WAO

9 De categorie ex-AROB (voorheen Administratief rechtelijke overheidsbeschikkingen) bestaat uit bezwaren tegen besluiten van (overwegend lagere) overheden op het gebied van bouw, ruimtelijke ordening, milieu, verlening van vergunningen, e.d. (WODC, 2006, p. 70).

Tabel 2.1 Verdeling van het aantal mediations rechtspraak per soort zaak (mei-augustus 2008);

* = "Aan echtscheiding gerelateerd"¹⁰

Bestuursrechtelijk		Civielrechtelijk	
Ex-Arob anders dan subsidies	11%	Echtscheiding, overig*	40%
Sociale verzekering, overig	9%	Familie, overig	13%
Wet Arbeidsongeschiktheid	6%	Alimentatie*	8%
Voorl. voorziening Algemene Bijstandswet	2%	Boedelverdeling na echtscheiding*	5%
Voorlopige voorziening Ex-Arob	2%	Arbeid	4%
Voorlopige voorziening Ambtenarenzaak	4%	Boedelscheiding/alimentatie na echtscheiding*	4%
Algemene Bijstandswet	4%	Contractenrecht/overeenkomst/koop-ruil/zakelijke dv.	3%
Ex-Arob subsidies	2%	Buren	2%
Anders	60%	Huur	3%
		Erfrecht	1%
		Ontbinding rechtspersoon/einde maatschap	1%
		Consumenten	<1%
		Gezondheidsrecht	<1%
		Anders/civiel overig/kort geding/presidentenrekest	16%

Bron: (LBM, 2007-2008); bewerking SEO Economisch Onderzoek.

Bij civielrechtelijke zaken voert aan echtscheiding gerelateerde mediation de boventoon: het gaat om vier zaaksoorten die in de rechterkolom van tabel 2.1 zijn gemarkeerd met een asterisk. In de eerste 8 maanden van 2008 vormen deze samen ongeveer 60 procent van alle civielrechtelijk verwezen mediations (LBM, 2007-2008).¹¹

Figuur 2.4 geeft verder per zaakscategorie aan in welk percentage van de zaken naar mediation

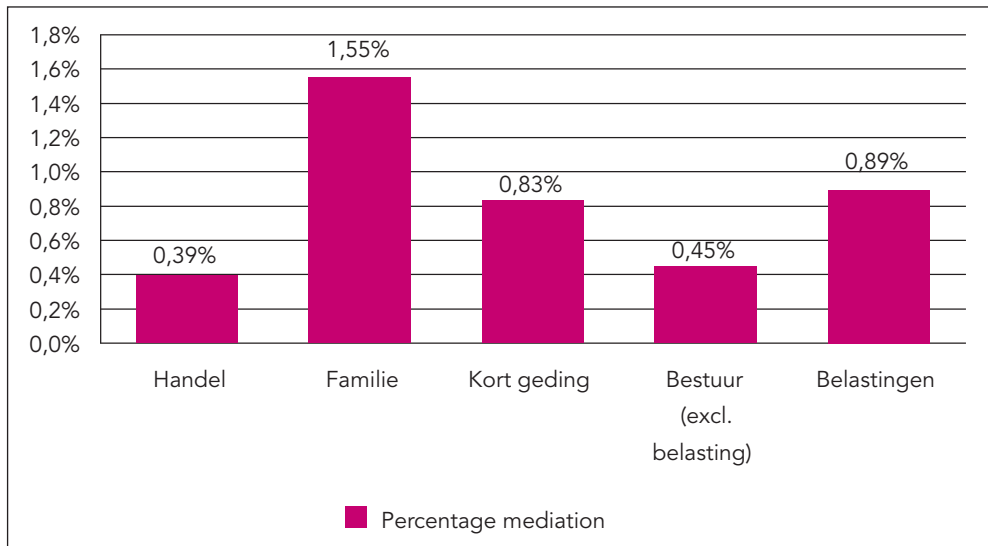
wordt verwezen, op basis van gegevens uit het onderzoeksbestand van de Raad voor rechtspraak (zie hoofdstuk 3).¹² Voor de in de analyses gehanteerde onderzoeksperiode (zie paragraaf 3.2.2) ligt het aandeel van mediation-verwijzingen tussen 0,4 en 1,6 procent van alle zaken binnen de desbetreffende zaakscategorie. Het gaat daarbij om de categorieën handel, familie, kort geding, bestuur (exclusief belastingzaken) en belastingzaken.

10 Zie tabel A.3 en tabel A.4 in bijlage A voor een dergelijke populatieverdeling uit de Mediation Monitor.

11 De relatief kleine groep mediations bij kantonzaken wordt niet in dit onderzoek betrokken. Dit geldt ook voor mediations bij hoger beroepszaken.

12 Dit betreft statistieken uit de voor matching geprepareerde databestanden, dus exclusief verstekzaken, voorlopige voorzieningen, gemeenschappelijke verzoekschriften, refertes en vereenvoudigde afdoening (zie paragraaf 3.1).

Figuur 2.4 Aandeel mediation naar zaaks categorie (%)

Bron: Analyse SEO Economisch Onderzoek op basis van ODB-Civiel en ODB-Berber.

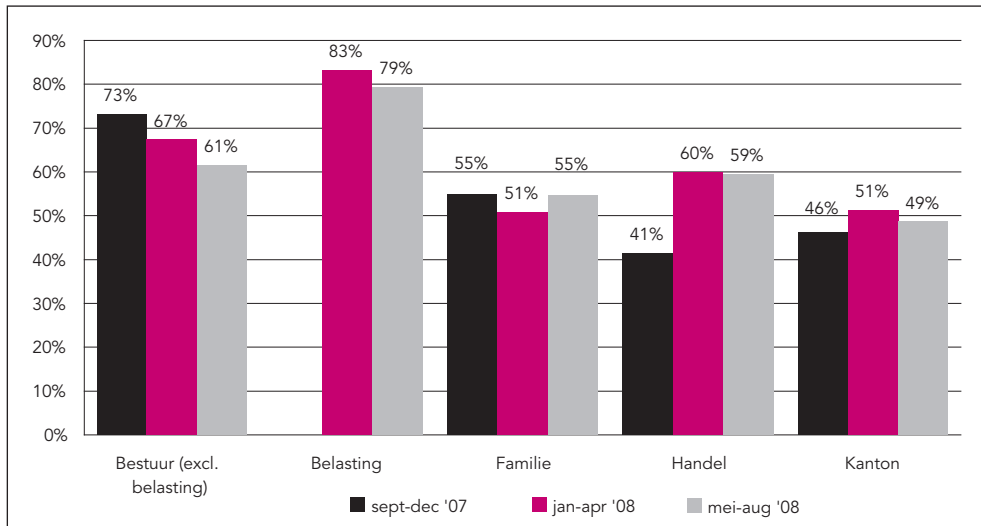
2.2.2 Motieven om te verwijzen naar en te kiezen voor mediation

Rechters doen met name een mediationvoorstel als ze van mening zijn dat een gerechtelijke uitspraak het probleem niet oplost of als conflictpartijen in de toekomst met elkaar verder moeten. Dat is in respectievelijk in 64 en 73 procent van de mediationvoorstellen naar hun mening het geval. De verwachting dat mediation een snellere oplossing kan bieden, leeft meer bij advocaten en overige juridische adviseurs dan bij rechters. Het is in

49 en 36 procent van de mediationvoorstellen van toepassing. Voor advocaten is ook het advies van de rechter een belangrijk motief om mediation voor te stellen (Pel, 2004, p. 201). De ingeschatte onderhandelingsbereidheid lijkt eveneens een belangrijke determinant van verwijzing (Combrink-Kuiters, Niemeijer & Ter Voert, 2003, p. 16-17).

Naast het advies van de rechter kiezen conflictpartners vooral voor mediation als ze het beter achten voor de toekomstige relatie met de wederpartij en als ze verwachten dat mediation

Figuur 2.5 Overeenstemmingspercentages mediation (geheel en gedeeltelijk) naar sector (rechtspraak)

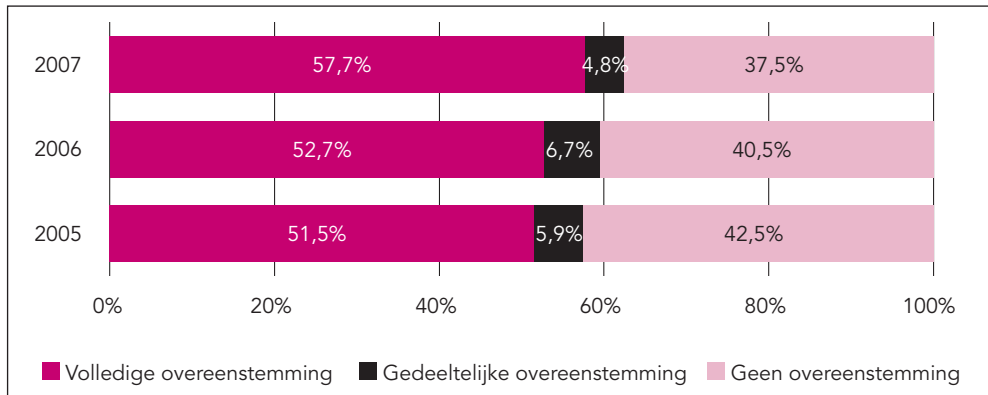

Bron: (LBM, 2007-2008); Bewerking SEO Economisch Onderzoek.

een betere en/of snellere oplossing biedt dan uitspraak van de rechter. Al deze motieven spelen in circa 60 procent van de gevallen. De (lagere) kosten van mediation ten opzichte van een gerechtelijke procedure zijn in ongeveer een kwart van de gevallen een keuzemotief (Pel, 2004, p. 201). In geval van schriftelijke verwijzing speelt de inschatting van de conflictpartners van de geschiktheid van mediation een prominente rol, op basis van de zogeheten zelftest (Combrink-Kuiters, Niemeijer & Ter Voert, 2003, p. 16-17).

Bovenstaand passeert een aantal kenmerken de revue die zaken geschikt kunnen maken voor verwijzing naar mediation. Deze kenmerken mogen voor direct betrokkenen waarneembaar zijn, ze worden echter niet bijgehouden in de zaaksadministratie en zijn dan ook niet aanwezig in het onderzoeksdatabestand van de Raad voor de rechtspraak dat in dit onderzoek is gebruikt. Bij de mediationbeslissing vindt derhalve selectie plaats op in de analyse niet-waarneembare kenmerken. Dit heeft implicaties voor de te hanteren onderzoeksmethode. Hoofdstuk 3 gaat daar nader op in.

Figuur 2.6 Resultaat mediation naar rechtszaak (totaal van Civiel, Bestuur en Belasting; naar jaar van verwijzen)

Bron: Analyse SEO Economisch Onderzoek op basis van ODB-Civiel en ODB-Berber.

2.3 Resultaten van mediation

2.3.1 Overeenstemmingspercentage

Uit verschillende bronnen zijn cijfers over de effectiviteit van mediation voorhanden. Volgens de Mediation Monitor wordt bij mediations die door gerechten zijn verwezen in 60 procent van de gevallen gehele of gedeeltelijke overeenstemming bereikt (meetperiode april 2005 t/m december 2007).¹³

Overeenstemmingspercentages zijn het hoogst bij belastingzaken, gevolgd door bestuurszaken (bestuur exclusief belastingzaken) en handelszaken: zie figuur 2.5. Bij bestuursrechtelijke mediation leiden WAO-

zaken het vaakst tot overeenstemming (79 procent, geheel of gedeeltelijk), bij civielrechtelijke zaken is dit mediation in procedures over het contractenrecht (61 procent).¹⁴

Driekwart van alle verwezen mediations valt binnen het rechtsgebied Civiel.¹⁵ Figuur 2.5 laat zien dat het overeenstemmingspercentage voor bestuursrechtelijke zaken aanmerkelijk hoger ligt dan voor civielrechtelijke zaken. Als mogelijke verklaringen noemt de Raad voor de rechtspraak, die hetzelfde constateert als het LBM, de verschillen in het moment en de vorm van verwijzen en het feit dat de civielrechtelijke comparitie voorziet in de mogelijkheid tot schikken, waardoor de minst geëscaleerde zaken, met doorgaans een hogere kans

13 Combrink-Kuiters, Niemeijer & Ter Voert, 2003, p. 16-17, spreken eveneens van 61 procent geheel of gedeeltelijke overeenstemming bij de rechterlijke macht (van de 973 mediations).

14 Zie ook tabel A.9 in bijlage A.

15 Zie ook tabel A.3 en tabel A.4 in bijlage A: 2.500 van de 3.300 mediations vallen in het rechtsgebied Civiel.

op een succesvolle afronding in mediation, worden 'afgevangen' (Rvdv, 2008, p. 7).¹⁶ Hoewel ook de bestuursrechtelijke comparitie deze mogelijkheid heeft, wordt deze nog niet veel benut.

Figuur 2.6 geeft de verdeling van het resultaat van mediation naar het jaar waarin is verwezen, zoals berekend met behulp van het onderzoeks-databestand van de Raad voor de rechtspraak. Te zien is dat het percentage mediations dat resulteert in volledige overeenstemming gestaag is toegenomen tussen 2005 en 2007.

De mate van overeenstemming hangt sterk samen met de mate van onderhandelings-bereidheid van partijen, de onderhandelings-ruimte en de mate van escalatie van het conflict. Bij de eerste twee variabelen is sprake van een positieve correlatie met de mate van overeenstemming, bij de laatste variabele van negatieve correlatie. Ook als partijen voor mediation kiezen omdat ze een snellere oplossing verwachten, is de kans op overeenstemming groter (Combrink-Kuiters, Niemeijer & Ter Voert, 2003, p. 17) en (WODC, 2008, p. 23).

2.3.2 Kosten

Over het effect van verwijzing naar mediation op de kosten voor de rechtspraak is weinig bekend. Indien er wel gegevens zijn, zijn deze vaak gedateerd, afkomstig uit het buitenland

en dus lastig te vertalen naar de huidige Nederlandse situatie en/of hebben de cijfers betrekking op kosten voor partijen in plaats van voor gerechten.¹⁷ Met deze kanttkening behandelt deze sectie een viertal studies waarin kosteneffecten van mediation voor gerechten statistisch onderzocht zijn.

De enige gevonden Nederlandse referentie is een belastingproject bij het gerechtshof in Arnhem tussen 2002 en 2003, dat uitwijst dat de organisatielasten en dus kosten van *schriftelijk* verwijzen lager zijn dan van mondeling verwijzen en dat de besparingen voor de rechterlijke organisatie (en de partijen) dus hoger zijn (Pel, 2003, p. 26).¹⁸

Verder zijn enkele studies uit de Verenigde Staten en Canada beschikbaar. Daarbij zij aangetekend dat het rechtssysteem in deze landen anders is dan in Nederland. Ondanks deze *disclaimer* biedt box 2.1 enig inzicht in de effecten van de inzet van mediation op procedurekosten en doorlooptijd.

2.3.3 Doorlooptijd

Doorlooptijd totale procedure

Tot de evaluatie van de pilotperiode van mediation naast rechtspraak behoorde ook een 'ruwe' inschatting van het effect van mediation op de doorlooptijd van een zaak.¹⁹ Afhankelijk van het moment van verwijzing²⁰

16 Dit zou niet alleen de overeenstemmingspercentages, maar ook het effect van mediation op de doorlooptijd en de kosten kunnen beïnvloeden. Op dit punt zal later worden teruggekomen.

17 Zie bijvoorbeeld Brett & Goldberg, 1983; Brett, Barsness & Goldberg, 1996; en Anderson & Pi, 2004.

18 Dit project maakt deel uit van de in de paragraaf 1.1 genoemde *pilots*.

19 Databeperkingen maakten vergelijking met controlegroepen van vergelijkbare zaken (lees: *matching*) niet mogelijk (Combrink-Kuiters & Niemeijer, 2003, p. 14).

20 De grootste tijds- en kostenbesparing wordt volgens de onderzoekers gerealiseerd als mediation in een zo vroeg mogelijk stadium van het geschil wordt aangeboden (Combrink-Kuiters & Niemeijer, 2003, p. 17).

Box 2.1

Kosten- en doorlooptijdstudies in Noord-Amerika

Een meta-analyse²¹ door het Canadese ministerie van Justitie brengt een kostenbesparend effect van mediation over het voetlicht: de kosten van een rechtszaak zijn in deze analyse gemiddeld 16 duizend Canadese dollars (plusminus 11 duizend euro) lager bij zaken waarbij mediation is toegepast. Daarnaast spreken verschillende tijdsindicatoren in het voordeel van rechtszaken waarbij mediation is toegepast. Rechtbankpersoneel²² hoeft gemiddeld 61 uur minder aan verwezen zaken te besteden dan aan vergelijkbare rechtszaken zonder mediation. Ook zijn rechtszaken met mediation gemiddeld bijna 5 maanden korter dan vergelijkbare zaken zonder mediation, gemeten vanaf het moment van initiatie tot aan de definitieve uitkomst (Lawrence, Nugent & Scarfone, 2007, p. 19-23). Gemiddelde kosten en doorlooptijden van zaken zonder mediation worden in de studie niet genoemd.

Vijf mediation-pilotprogramma's in Californië wijzen eveneens op een verkorting van de doorlooptijd, mits er overeenstemming wordt bereikt. Mediation zonder overeenstemming leidt tot langere doorlooptijden. De grootste tijdsbesparingen worden gerealiseerd bij rechtbanken waar de doorlooptijden vóór de pilots het langst waren. Verkorting van doorlooptijd varieert van 1 dag tot 50 dagen, afhankelijk van rechtbank en het geldelijk belang dat met de zaak gemoeid is (Anderson & Pi, 2004, p. 30-31 en xxii).²³

en van de mate waarin en het moment waarop de mediation tot overeenstemming tussen partijen leidt, wordt tijd bespaard ten opzichte van de gerechtelijke procedure: zaken waarin mediation leidt tot volledige overeenstemming hebben een derde tot de helft van de gemiddelde doorlooptijd van een gerechtelijke procedure. Zaken waarbij mediation niet leidt tot overeenstemming duren een derde langer dan de gemiddelde doorlooptijd van de gewone rechtsgang; dit is conform de bevindingen van Anderson & Pi (2004) in box 2.1. Dit heeft uiteraard ook zijn weerslag op de totale kosten van de procedure: mediations zonder (volledige) overeenstemming leveren extra kosten op.

Naarmate een zaak sneller na het aanhangig maken wordt verwezen, is de tijdwinst groter. In zaken waarin de rechter doorgaans snel uitspraak doet (kort geding, bestuur en de sector kanton) is geen of slechts een beperkte tijdwinst realiseerbaar: bij mediations die op een zitting worden verwezen en waarop een rechter doorgaans meteen of kort daarna uitspraak doet, is per definitie sprake van een verlenging van de procedure wanneer er wordt verwezen naar mediation (Combrink-Kuiters, Niemeijer & Ter Voert, 2003, p. 114-115; Combrink-Kuiters & Niemeijer, 2003).²⁴ Dit staat los van

21 Een meta-analyse aggregiert de sterkte of magnitude van een relatie tussen variabelen voor een verzameling van studies (Glass et al., 1981, in: Lawrence, Nugent & Scarfone, 2007, p. iv).

22 De variabele *Staff Hours Saved* heeft logischerwijs betrekking op minder gemaakte uren door rechtbankpersoneel, daar het onderzoek is uitgevoerd door het Canadese ministerie van Justitie. Het rapport geeft hierover echter geen uitsluitsel.

23 Zie ook tabel A.9 in bijlage A.

24 Zie tabel A.10 t/m tabel A.13 in bijlage A voor de gemiddelde doorlooptijden in de sectoren Kanton, Civiel en Bestuur, uitgesplitst naar zaaktype.

Tabel 2.2 Doorlooptijd mediation via rechtspraak in cumulatieve percentages (2005-2007)

Doorlooptijd	Bestuur (n = 2.456)	Civiel (n = 816)
0 dagen	51%	16%
t/m 14 dagen	62%	26%
t/m 28 dagen	70%	39%
t/m 42 dagen	77%	50%
t/m 56 dagen	80%	58%
t/m 70 dagen	84%	67%
t/m 84 dagen	87%	73%
t/m 98 dagen	89%	78%
t/m 112 dagen	90%	83%
t/m 126 dagen	92%	86%
> 126 dagen	100%	100%

Bron: (WODC, 2008, pp. 25, 43 en 51); Bewerking SEO Economisch Onderzoek.

eventuele vervolgpcedures die mogelijk-
wijs worden vermeden door mediation.
Mediation die in kort gedingzaken leidt tot
overeenstemming kan immers nieuwe bodem-
zaken voorkomen, en in kort gedingzaken,
kantonzaken en bestuurszaken hoger beroeps-
zaken voorkomen.

Doorlooptijd mediation²⁵

De Mediation Monitor definieert de *doorloop-
tijd* van een mediation als het aantal dagen
tussen de eerste en laatste mediationbije-
komst. Bepaalde onderdelen van het traject
'buiten het gerecht' blijven hiermee buiten
beeld: (i) de tijd tussen de beslissing om naar
mediation te verwijzen bij het gerecht en de

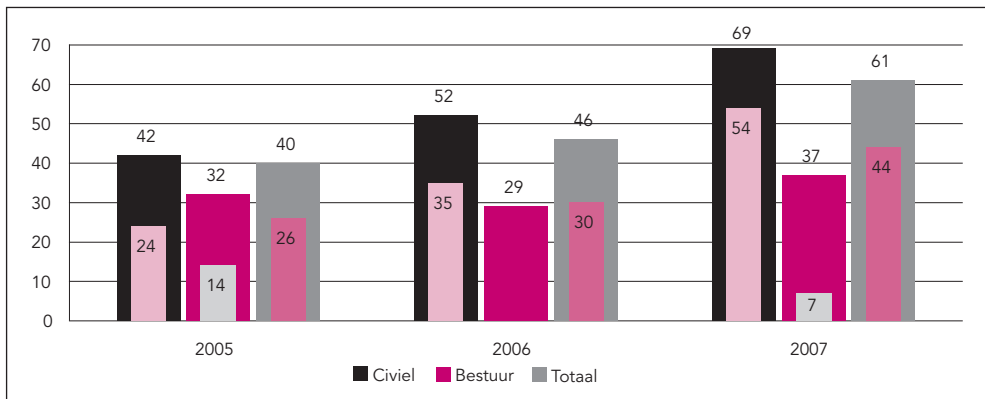
eerste mediationbijeekomst, en (ii) de tijd
tussen het laatste gesprek bij de mediator en
het begin van het vervolg bij het gerecht.

De Mediation Monitor laat zien dat tussen de
80 en 90 procent van alle mediations na 14
weken (98 dagen) is beëindigd (zie tabel 2.2).
Dit houdt deels verband met (bewaking van)
de limieten die aan verwezen zaken gesteld
worden.

De helft van de mediations bij bestuurszaken
is binnen één dag afgehandeld. Mediations bij
bestuurszaken vergen gemiddeld 33 dagen
verdeeld over gemiddeld 2 bijeenkomsten, bij
civiele zaken is dit 61 dagen en 3 bijeenkomsten

25 Strikt genomen behoort deze paragraaf niet tot de sectie 'Resultaten van mediation', aangezien het een eigen-
schap van mediation is, in plaats van een uitkomst. De bespreking vindt desondanks hier plaats, omdat de door-
looptijd van mediation deel uitmaakt van de doorlooptijd van de gehele procedure.

Figuur 2.7 Gemiddelde (volledige kolom) en mediane (verzonken kolom) doorlooptijden mediation via rechtspraak (in dagen)²⁷

Bron: (LBM, 2007-2008); Bewerking SEO Economisch Onderzoek.

(het totaal voor de rechtspraak komt door de bestuurszaken op 54 dagen uit).

Voor mediations verwezen via de rechtspraak zijn ook mediane waarden van de doorlooptijd bekend, zoals te zien in figuur 2.7.²⁶ Zowel voor civiele als bestuurszaken geldt dat de tijd waarbinnen de helft van de zaken is afgedaan, oftewel de mediane doorlooptijd (de kern van de kolom), korter is dan gemiddelde doorlooptijd (de gehele kolom).²⁷ Dit wijst op een rechtsscheve verdeling van de doorlooptijden: er liggen meer zaken onder het gemiddelde dan erboven.²⁸

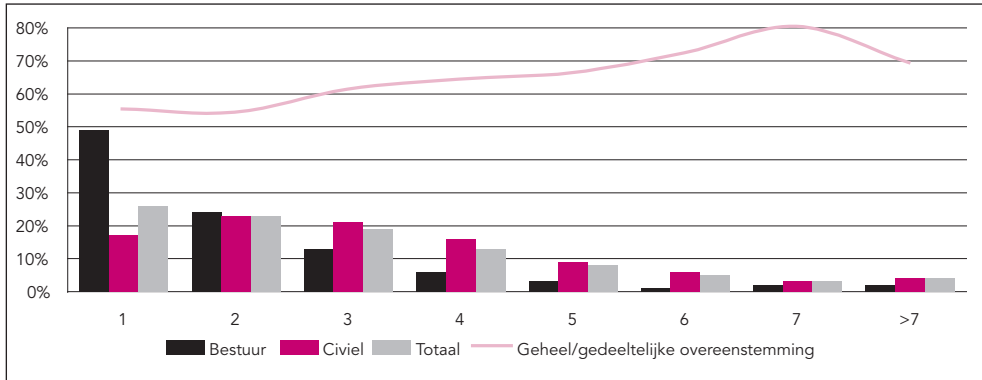
Driekwart van de verwezen bestuurszaken is na 2 bijeenkomsten afgerond (de helft zelfs na één bijeenkomst), bij civiele zaken is 40 procent na twee bijeenkomsten afgerond. Figuur 2.8 geeft weer hoeveel bijeenkomsten nodig zijn in welk percentage van alle mediations. De lijn geeft het overeenstemmingspercentage (gedeeltelijk en volledig) weer. Het aantal bijeenkomsten en het percentage overeenstemming zijn tot en met de zevende bijeenkomst positief gecorreleerd: mediations met veel bijeenkomsten resulteren vaker in overeenstemming. Dit heeft er deels mee te maken dat alleen uitstel aan partijen wordt gegeven

26 De zeggingskracht van de mediaan is hoger dan die van het gemiddelde wanneer de populatie of steekproef niet normaal verdeeld is (uitbijters vertekenen het gemiddelde).

27 In 2006 was het merendeel van de mediations bij bestuurszaken binnen één dag afgehandeld, hierdoor is de mediane doorlooptijd gelijk aan nul.

28 In de berekening van het gemiddelde heeft het LBM extreme waarden langer dan 1 jaar buiten beschouwing gelaten. Hierdoor wordt de vertekening die optreedt door mediations met een uitzonderlijk lange doorlooptijd beperkt.

Figuur 2.8 Aantal bijeenkomsten mediation versus % overeenstemming (mei-augustus 2008)

Bron: (LBM, 2007-2008); Bewerking SEO Economisch Onderzoek.

indien zij aangeven weliswaar meer tijd nodig te hebben, maar er vrij zeker van zijn tot een oplossing te zullen komen.

Mediation na verwijzing tijdens een gerechtelijke procedure – zowel bestuursrechtelijke als civiele zaken – blijkt gemiddeld een derde langer te duren wanneer er geen overeenstemming wordt bereikt. Mediation met gedeeltelijke en gehele overeenstemming tot gevolg duren gemiddeld een derde tot de helft korter dan het totaal van mediations (Combrink-Kuiters, Niemeijer & Ter Voert, 2003, p. 114-115).²⁹

Andere factoren die invloed hebben op de doorlooptijd van de mediation zijn de onder-

handelingsbereidheid van conflictpartijen (deze verkort het benodigde aantal contacturen), de keuze voor mediation vanuit het oogmerk om tot een snellere oplossing te komen (versnelt de mediation) en of een zaak ter zitting of schriftelijk wordt verwezen (Combrink-Kuiters, Niemeijer & Ter Voert, 2003, p. 17). In sommige familierechtelijke mediations die omgangsregelingen betreffen, kiezen de partijen ervoor om de mediation pas af te sluiten na een zogeheten proefperiode, waarin partijen er blij van hebben gegeven de gemaakte afspraken ten aanzien van omgangsregelingen na te leven. Dit heeft uiteraard effect op de doorlooptijd.

²⁹ Onbekend is hier hoe de doorlooptijd van mediation met gehele overeenstemming zich verhoudt tot mediation die eindigt in gedeeltelijke overeenstemming. Het is aannemelijk dat die laatste langer duren dan de eerste.

2.4 Conclusie

Rechtszaken waarin naar mediation verwezen wordt, onderscheiden zich van andere zaken in zaaktype: verwijzing naar mediation binnen de rechtspraak betreft in 7 van de 10 gevallen civiele zaken en in 3 van de 10 gevallen bestuurszaken. Mediation in civiele zaken heeft meestal betrekking op geschillen rond een echtscheiding, mediation bij bestuurszaken is van uiteenlopende aard.

Rechters doen een mediationvoorstel vaak vanuit hun inschatting dat een gerechtelijke uitspraak het probleem niet oplost, of als conflictpartijen (ook) in de toekomst met elkaar door één deur moeten kunnen. Bij raadslieden en andere juridische adviseurs is met name tijdwinst een motief voor een mediationvoorstel. De conflictpartners zelf kiezen voor mediation om de toekomstige relatie met de wederpartij gezond te houden (dan wel vredig te beëindigen), op advies van de rechter en omdat ze een betere en/of snellere uitkomst verwachten dan bij een gerechtelijke procedure.

Overeenstemmingspercentages zijn het hoogst bij bestuurszaken, gevolgd door handel, familie en kanton. De civielrechtelijke comparitie voorziet in de mogelijkheid tot schikken, waardoor de minst geëscaleerde zaken worden afgevangen en relatief lastigere zaken bij de mediator terechtkomen. De bestuursrechtelijke comparitie heeft ook deze

mogelijkheid, echter, deze wordt nog niet veel benut.

Onderzoek naar het effect van mediation op de kosten en de doorlooptijd van de gerechtelijke procedure is schaars. Enkele Noord-Amerikaanse studies wijzen in de richting van kostenbesparing. De zeggingskracht van deze studies voor de Nederlandse situatie en de onderhavige studie (kosten voor de rechtspraak) is echter beperkt. Het effect van mediation op de doorlooptijd lijkt eveneens gunstig, als deze tenminste uitmondt in overeenstemming: mediation zonder overeenstemming leidt tot een langere doorlooptijd. Reductie van doorlooptijd is het grootst bij zaken die een doorgaans lange doorlooptijd kennen en *vice versa* beperkt in zaken waar de rechter snel uitspraak doet (bijvoorbeeld zaken in kort geding). Ook is de tijdsbesparing groter wanneer een zaak sneller na het aanhangig maken wordt verwezen.

De doorlooptijd van mediation zelf hangt samen met de aard van de zaak (mediation bij civiele zaken duurt gemiddeld twee keer zo lang als bij bestuurszaken, respectievelijk 61 en 33 dagen), het feit of er overeenstemming bereikt wordt, de onderhandelingsbereidheid en motieven van partijen en de manier van verwijzen (ter zitting of schriftelijk).

Bij de beslissing een zaak al dan niet naar mediation te verwijzen, spelen de aard van de zaak, maar ook de aard van de relatie tussen

conflictpartijen en hun onderhandelingsbereidheid een belangrijke rol. Een typering van het soort zaak is vastgelegd in de voor het onderzoek beschikbare gegevensbestanden, maar dat geldt niet voor andere genoemde kenmerken. Het feit dat bij de beslissing tot mediation selectie-effecten optreden, mede op in de analyse niet-waarneembare zaakskenmerken, heeft implicaties voor de te hanteren onderzoeksmethode. Het effect van mediation op de doorlooptijd en de kosten van de gerechtelijke procedure wordt, behalve door deze zaakskenmerken, ook beïnvloed door de uitkomst van mediation (wel of geen overeenstemming), het moment en de manier van verwijzen naar mediation en de inherente doorlooptijd van een procedure. Het volgende hoofdstuk gaat in op de methodiek om de effecten van mediation op de kosten en de doorlooptijden van zaken te onderzoeken.

Data en onderzoeksmethode

Dit hoofdstuk beschrijft de databestanden die gebruikt zijn om de onderzoeksvragen te beantwoorden. Daarbij wordt inzicht gegeven in de stappen die zijn gezet om deze bestanden gebruiksklaar te maken. Vervolgens wordt de gebruikte onderzoeksmethodiek uiteengezet en verantwoord.

De gebruikte databestanden zijn via de Raad voor de rechtspraak verkregen. Dit zogeheten onderzoeksdatabestand bevat per zaak onder meer gegevens over de statusovergangen, aanbrengwijze, wijze van afdoening en zaaktypering. Deze databestanden zijn geschoond voor zaken waarin mediation überhaupt niet mogelijk is, om te voorkomen dat deze zaken de uitkomsten van de analyse vertekenen.

Van de statusovergangen van zaken zijn tevens data bekend waaruit de doorlooptijd van een zaak kan worden afgeleid. Directe gegevens over de kosten of de door het gerecht per individuele zaak bestede tijd zijn in de databestanden niet aanwezig. Deze zijn gereconstrueerd door na te gaan welke statusovergangen van een zaak kenmerkend zijn voor het doorlopen van een bepaalde processtap. Van die algemene processtappen zijn wel gegevens beschikbaar over de *gemiddelde tijd* die besteed wordt aan een zaak in een dergelijke stap. Via het al dan niet optreden van die kenmerkende processtappen kon dus per zaak een schatting gemaakt worden van de totaal bestede tijd, en daarmee van de kosten.

Bij de analyse is gebruikgemaakt van matching, een techniek die erop gericht is voor selectieproblemen te corrigeren door een zuivere controlegroep te construeren. Een beperking van deze methode is dat geen onzekerheidsmarges bij de uitkomsten zijn te geven.

De rest van dit hoofdstuk werkt het bovenstaande in meer (technisch) detail uit. De uitkomsten van de analyse worden beschreven in hoofdstuk 4. Het lezen van de rest van dit hoofdstuk is niet noodzakelijk voor een goed begrip van de latere hoofdstukken.

3.1 Gebruiksklaar maken van de data

Voor dit onderzoek is gebruikgemaakt van het landelijke onderzoeksdatabestand van de Raad voor de rechtspraak. Het gaat daarbij om de zogeheten *Rapsody*³⁰-modules 'Civiel Rechtbank' en 'Bestuur', respectievelijk voor de analyse van civielrechtelijke en bestuursrechtelijke zaken. Beide onderzoeksdatabestanden worden in dit rapport aangeduid met *ODB-Civiel* en *ODB-Berber*³¹.

Om de gegevens uit de databestanden geschikt te maken voor de analyse zijn ruwweg drie stappen doorlopen:

1. de ex-ante-selectie van relevante variabelen en zaken en het genereren van de databestanden;
2. het prepareren van de aangeleverde databestanden;

30 *Rapsody* bevat beleids- en beheersinformatie ten behoeve van sturing en beheersing van bedrijfsprocessen in de Rechterlijke Organisatie. *Rapsody* bestaat uit een viertal modules: Strafketen, Bestuur, Civiel Rechtbank en Civiel Kanton.

31 'Berber' staat voor Beheer En Registratiesysteem BEstuursRechtspraak.

3. de ex-post-selectie van zaken in de onderzoeks- en controlegroep.

3.1.1 Ex-ante-selecties en genereren databestanden

Om het effect van mediation op de kosten en doorlooptijden van zaken te onderzoeken is het alleen zinvol te kijken naar zaken waarin het mogelijk is naar mediation te verwijzen.³² Zaken die nimmer voor mediation in aanmerking komen vervuilen immers niet alleen de dataset, ze kunnen bovendien de uitkomsten van de analyse vertekenen, wanneer ze typisch korter of goedkoper (of juist langer of duurder) zijn dan zaken waarbij mediation in beginsel wel mogelijk is.

Verstekzaken zijn om die reden vóór aanlevering uit de dataset gefilterd, omdat ze de gemiddelde doorlooptijd van zaken sterk beïnvloeden, terwijl op voorhand duidelijk is dat deze zaken nooit bij mediation kunnen komen. Hetzelfde geldt voor 'voorlopige voorzieningen', waaraan tot voor kort geen mediationcode toegevoegd kon worden en daarom lang buiten de registratie zijn gebleven.

3.1.2 Prepareren databestanden

Voor Civiel zijn er twee databestanden aangeleverd, één bevat per zaak informatie over onder meer de doorlooptijd, de ander heeft per zaak voor elke statusovergang een apart datapunt. Deze databestanden zijn aan elkaar gekoppeld, waarbij zaken die slechts in één van beide databestanden voorkwamen zijn verwijderd omdat de gegevens van deze zaken incompleet waren. Voorts zijn de volgende zaken eruit gefilterd:

- zaken met onvolledige informatie over de doorlooptijd³³ en/of statusovergangen;
- datapunten zonder of met een negatieve doorlooptijd;
- zaken die vóór 1 januari 2002 zijn gestart;
- zaken die na 1 januari 2007 zijn gestart;
- zaken die volgens de gegevens in het databestand nog niet zijn uitgestroomd.

Zaken met een instroomdatum vanaf 1 januari 2007 zijn verwijderd, ook als deze zaken reeds gesloten waren. De reden is dat veel van deze jongere zaken nog lopen. Door gesloten zaken wel mee te nemen, wordt onbedoeld geselecteerd op zaken met een kortere looptijd, hetgeen de uitkomsten vertekent. Voor zaken met instroomdatum vóór 1 januari 2007 is dit effect verwaarloosbaar.

32 Het gaat hier om de *mogelijkheid* van verwijzing naar mediation bij bepaalde typen zaken, niet de *geschiktheid* voor mediation van individuele zaken binnen één type.

33 In het bijzonder moeten de start- en einddatum van de zaak bekend en nauwkeurig (betrouwbaar) zijn.

Tot slot is ontdebeld voor verschillende classificaties per zaak, zowel bij civiele zaken als bestuurszaken. Ook bij bestuurs- en belastingzaken (ODB-Berber) worden zaken die vóór 1 januari 2002 en na 1 januari 2007 zijn ingestroomd, buiten de analyse gehouden.

3.1.3 Ex-post-selectie van geschikte zaken

De variabelen in het onderzoeksdatabestand bestaan uit verschillende typering. Deze zijn door deskundigen bij de Raad voor de rechtspraak en de betrokken rechtbanken nagelopen op de vraag of mediation überhaupt in de desbetreffende typering kan voorkomen. Typeringen waarbinnen mediation niet mogelijk is, zijn uit de analyse gehaald. Dit zijn de dikgedrukte rijen in de tabellen in bijlage C. Tevens is er een aantal Lamicie-codes waarbinnen, in de getrokken steekproef (zie paragraaf 3.2.2), geen of hoegenaamd geen verwijzing naar mediation plaatsvond en waarvoor dus niet gemacht kon worden. Zaken die binnen deze codes vallen, zijn buiten de analyse gebleven.³⁴

De analyse omvat alleen rechtspraak in eerste aanleg (rechtbanken). Hoger beroep- en cassatiezaken, respectievelijk bij gerechtshoven en de Hoge Raad, zijn handmatig uit de dataset verwijderd.³⁵ Hetzelfde geldt voor kantonzaken, gemeenschappelijke verzoekschriften, verzoeken zonder verweer, oftewel referte (beide bij familiezaken), en vereenvoudigde afdoening (bij bestuurszaken).

In principe bestrijken de analyses alleen zaken die zijn behandeld na de officiële invoering van de mogelijkheid van mediation bij het desbetreffende arrondissement. Dat wil dus zeggen dat de analyses in principe worden uitgevoerd zonder mediations uit de verschillende pilots (tabel A.1, bijlage A). In één variant, zaken waarbij verwijzing naar mediation tot gedeeltelijke overeenstemming leidt, worden wél pilotzaken betrokken. Dit is een controle op de robuustheid van de resultaten, omdat de gegevens over dit type zaken beperkt zijn (zie paragraaf 4.3).

3.2 Analyses

3.2.1 Veronderstellingen

Bij rechtszaken met meer dan één mediation-uitkomst is verondersteld dat de laatste uitkomst leidend is. Bij de mediationcode 'niet gestart' is verondersteld dat er geen sprake is geweest van mediation.³⁶

Indien een mediation eindigt in volledige overeenstemming, zijn de restkosten van de rechtszaak naar verwachting gering. Het gaat dan immers alleen nog om het eventueel verlenen van een executoriale titel en verdere administratieve afhandeling. Dit is gecontroleerd met behulp van de data. Hieruit blijkt dat de restkosten bij belasting- en bestuurszaken inderdaad nihil zijn na mediation met volledige overeenstemming. Bij civiele zaken

34 Dit betreft beschikking handelsrekest en afdoening zonder uitspraak bij handelszaken (Lamicie-code 106 en 199), overige afdoening van familiezaken (code 299), afdoening zonder beslissing bij kortgeding (code 399) en appel-labele einduitspraak bodemzaak meervoudige kamer bij bestuurszaken (code 406).

35 Het LBM becijfert dat ongeveer 5 procent van mediations in civiele zaken hoger beroep betreft.

36 De ervaring van het LBM is dat 7 á 8 procent van alle verwijzingen uiteindelijk toch niet leidt tot mediation. Dit wordt als zodanig geregistreerd.

Tabel 3.1 Frequenties van processtappen Civiel na volledige overeenstemming

Geaggregeerde processtap	Niet	Eenmaal	Meer dan eenmaal
1 Voorfase	724	0	0
2 Rolzitting	711	13	0
3 Voorbereiding en zitting	654	57	13
4 Beslissingstraject en nawerk	267	457	0

Bron: Analyse SEO Economisch Onderzoek op basis van ODB-Civiel.

wordt gemiddeld nog circa 199 euro aan kosten gemaakt.³⁷ Een mogelijke verklaring is dat de bereikte overeenstemming alsnog in een vonnis of beschikking wordt neergelegd ten behoeve van de executabiliteit.

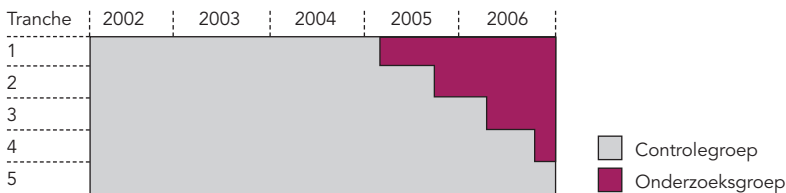
Tabel 3.1 geeft een indruk hoe vaak de verschillende statusovergangen nog plaatsvonden nadat een zaak met volledige overeenstemming terugkwam van mediation. Bij 57 zaken kwam na overeenstemming nog 1 statusovergang voor die binnen geaggregeerde processtap 3 'Voorbereiding en zitting' (cvp, enquête, descente of pleidooi) valt. Bij 457 zaken komt processtap 4 'Beslissingstraject en nawerk' (één keer) voor. Uit de data blijkt verder dat een civiele zaak na volledige overeenstemming gemiddeld nog zo'n 79 dagen duurt (tot uitstroombdatum). Dit kan (deels) verklaard worden uit het gegeven dat er regelmatig partijen zijn die verlangen dat de vaststellingsovereenkomst wordt vastgelegd in een grosse, een gewaarmerkt afschrift van een vonnis bestemd voor de partijen. In dat geval

komt de zaak in de werkvoorraad van vereenvoudigd af te handelen zaken terecht en zal de zaak op een termijn van 6 weken voor vonnis of uitspraak gezet worden.

Er zijn diverse verklaringen denkbaar voor deze handelingen en de daaraan toegerekende kosten nadat de mediation in volledige overeenstemming is geëindigd: (i) er is sprake van administratiefouten (de statusovergangen vonden in werkelijkheid vóór verwijzing plaats); (ii) het zijn statusovergangen die qua naam substantieel lijken, maar *de facto* niet meer zijn dan administratieve afboeking; of (iii) er is echt sprake van handelingen en kosten. In het eerste en derde geval gaat het dus om daadwerkelijke kosten die toegewezen moeten worden aan de zaak. Het tweede geval betreft een beperking van de methodiek die is gehanteerd om kosten toe te wijzen. In de analyses in het volgende hoofdstuk is de in principe gehanteerde veronderstelling dat deze kosten nihil zijn (verklaring ii).

37 Vooral bij 'Kortgeding vonnis/behandeling ter zitting op tegenspraak' (Lamicie-code 301) worden na volledige overeenstemming nog aanzienlijke kosten gemaakt: gemiddeld 539 euro. Bij de andere categorieën binnen Civiel bedraagt het gemiddelde tussen 102 en 161 euro.

Figuur 3.1 Onderzoeks- en controlegroep voor de vijf tranches⁴⁰

Bron: SEO Economisch Onderzoek.

3.2.2 Schattingsmethode: matching

In het voorgaande hoofdstuk werd benadrukt dat de verwijzing naar mediation samenhangt met kenmerken van de zaak en de partijen die niet geregistreerd zijn in het ODB. Een directe vergelijking van de kosten en de doorlooptijden van zaken met en zonder mediation zou dan een onzuiver beeld geven van het effect van mediation op de desbetreffende zaken. Het effect van mediation kan namelijk worden vertroebeld door het feit dat zaken waarin voor mediation wordt gekozen ook zonder mediation gemiddeld een kortere of langere doorlooptijd en hogere of lagere kosten zouden hebben dan andere zaken. Met andere woorden: het effect van mediation en het effect van de (onbekende) selectie wordt in een directe vergelijking samengenomen, waardoor de uitkomst weinig zegt over het effect van mediation op zich.

Bij de schatting van de effecten dient derhalve gecorrigeerd te worden voor selectieproblematiek. Matching is hiervoor het aangewezen instrument. Matching is een techniek die erop

gericht is een zo zuiver mogelijke controlegroep samen te stellen die op alle bekende variabelen (met invloed op doorlooptijd en kosten) zo veel mogelijk lijkt op de totale groep zaken met en zonder mediation, nadat de mogelijkheid van mediation is ingevoerd. Voor zover er niet-geobserveerde variabelen aan deze keuze ten grondslag liggen, zal deze controlegroep bij de wet van de grote getallen ook de juiste structuur krijgen. In bijlage B wordt het belang van matching bij het bepalen van de effecten van mediation uitgelegd en wordt de gehanteerde matchingprocedure in detail toegelicht.

Het ODB bevat gegevens vanaf 2000 tot en met augustus 2008, waardoor de mogelijkheid bestaat om voor elk arrondissement de data op te delen in een onderzoeks- en controlegroep (figuur 3.1).³⁸ De onderzoeksgroep bevat de zaken die naar mediation kunnen zijn verwezen, de controlegroep bevat de overige zaken waarvoor de mogelijkheid van mediation niet bestond.

38 Om een *bias* richting korte zaken te voorkomen (afknotting), zijn zaken die na 1 januari 2007 zijn gestart buiten de onderzoeksgroep gelaten. Het is daarentegen wel mogelijk dat er *mediation* is meegenomen die pas na deze datum is gestart, mits de desbetreffende zaak vóór 1 januari 2007 is aangevangen.

Bij *matching* wordt voor iedere zaak waarin mediation is toegepast (dat wil zeggen, iedere zaak uit de onderzoeksgroep) één of meerdere zaken uit de controlegroep *gematcht* op relevante kenmerken. Deze kenmerken omvatten onder andere het arrondissement, het type zaak, het tijdstip van verwijzen, het type zitting en zaakspecifieke kenmerken.³⁹ Voor zover de scheiding in de tijd tussen de onderzoeksgroep en de controlegroep het toelaat, is ook het instroommoment van een zaak als criterium voor matching meegenomen, om

ontwikkelingen in de tijd die losstaan van mediation zo veel mogelijk te elimineren. De zaken worden gematcht op de kenmerken van de zaak die zich voordoen tot het moment van verwijzen. Met andere woorden: er worden bij iedere zaak met verwijzing naar mediation zaken gezocht met vergelijkbare kenmerken en een vergelijkbaar zaakverloop tot het verwijzingsmoment. Bij elke zaak met verwijzing naar mediation worden 10 matches gezocht.⁴⁰ In tabel 3.2 staan de matchingvariabelen voor Civiel en voor Bestuur en Belasting.

Tabel 3.2 Gehanteerde matchingvariabelen

Matchingvariabelen Civiel	Matchingvariabelen Bestuur en Belasting
Arrondissement	Arrondissement
Processtap-moment van verwijzing	Processtap-moment van verwijzing
Instroomdatum zaak ⁴¹	Instroomdatum zaak ⁴¹
Geldelijk belang (dummy)	Lamicie-categorie
Meervoudige kamer (dummy)	Soort verweerder
Mondelinge behandeling (dummy)	Meervoudige kamer (dummy)
Lamicie-categorie	Soort regelgeving (analoog aan Zaaktypering bij Civiel)
Zaaktypering ⁴²	Versnelde behandeling (dummy)
Log (geldelijk belang +1) ⁴³	
In persoon (dummy: 0 = contradictoir)	
Dagvaarding (dummy: 0 = verzoekschrift/rekest)	

Bron: SEO Economisch Onderzoek.

39 Deze kenmerken zijn rechtstreeks afkomstig uit de onderzoeksdatabase. Bij matching worden derhalve *ex-post*-selectie-effecten geanalyseerd in plaats van *ex-ante* aangenomen.

40 Zogeheten *Mahalanobis matching* met de *propensity-score* als matchingvariabele. Zie bijlage B voor meer details over de toegepaste matchingprocedure.

41 Tevens is getracht 'contemporeel' te matchen, waarbij de onderzoeksgroep wordt opgeknipt in tranches (data waarop mediation mogelijk werd bij een nieuwe rechtbank/-banken) en voor elke zaak met mediation een match wordt gezocht *in diezelfde periode*. Het idee hierachter is om te corrigeren voor eventuele tijdseffecten, zoals leereffecten en 'autonome' beleidseffecten op doorlooptijden (paragraaf 1.3.1). Contemporele matching is echter niet mogelijk gebleken vanwege enerzijds een tekort aan gegevens in de eerdere jaren (de eerste tranches) en anderzijds selectie-effecten in de laatste periodes (een *bias* richting rechtszaken met een korte doorlooptijd, of, vice versa, de langdurige (complexe) zaken vallen buiten de analyse). Door de aanvangsdatum van de rechtszaak mee te nemen als matchingvariabele is alsnog gecorrigeerd voor tijdseffecten.

42 Deze variabele 'zaaktypering tweede niveau' gaat nauwkeuriger in op de Lamicie-duiding.

43 Deze optelling is gedaan om een ongedefinieerde uitkomst te voorkomen bij zaken met een geldelijk belang van 0 euro (het logaritme van 0 gaat naar oneindig).

Met behulp hiervan kunnen twee effecten van mediation gemeten worden: (i) het gemiddelde effect op de doorlooptijd en de kosten van alle zaken (het *Average Treatment Effect*), en (ii) het gemiddelde effect op de doorlooptijd en de kosten van zaken waarbij mediation is toegepast (het zogeheten *Average Treatment Effect on the Treated*).

Een beperking van matching is dat de methode geen betrouwbaarheidsintervallen oplevert. Bovendien is het mogelijk dat door onvolkomenheden in het onderzoeksdatabestand, de noodzakelijke keuzes en aannames in de onderzoeksmethode en door de soms kleine aantallen enige ruis optreedt in de uitkomsten. Dit is overigens prominenter bij kostenschattting dan bij benadering van de doorlooptijden gezien de grotere complexiteit van eerstgenoemde, zoals blijkt uit de volgende subparagraaf.

3.2.3 Kostenschatttingen

Het ODB geeft geen kosten of tijdbesteding per zaak, maar wel de 'statusovergangen' die in de zaak zijn geboekt. Om de kosten van een rechtszaak te benaderen, moeten daarom de statusovergangen in het onderzoeksdatabestand ingepast worden in de (geaggregeerde) Lamicie-processtappen, zodat de door het gerecht bestede tijd aan de zaak en daarmee de kosten ervan kunnen worden geschat. Om dit te bereiken worden per (geaggregeerde) Lamicie-processtap één of

meerdere 'kenmerkende statusovergangen' aangewezen die vaststellen of een rechtszaak een bepaalde processtap heeft doorlopen. Zie tabel C.23 tot en met C.25 in bijlage C voor de samenstelling van de geaggregeerde processtappen voor civiele zaken, bestuurszaken en belastingzaken.

Bij civiele zaken kan het gebeuren dat een kenmerkende statusovergang meerdere keren voorkomt in een zaak. In dat geval zullen de kosten van de processtap meervoudig, conform de frequentie in het ODB, worden toegekend aan de rechtszaak.⁴⁴ Als er bijvoorbeeld twee zittingen hebben plaatsgevonden in een rechtszaak, worden twee keer de bijbehorende Lamicie-minuten in rekening gebracht.

Omdat het bij bestuurszaken en belastingzaken niet goed vast te stellen is of er meer dan één zitting is geweest, met meerdere voorbereidingen en uitspraken van dien, worden daar de Lamicie-minuten toegekend als ten minste één van de kenmerkende statusovergangen (minstens één keer) voorkomt. Als bijvoorbeeld de zaak tweemaal op zitting is geagendeerd, is het mogelijk dat de zitting de eerste keer (om welke reden dan ook) niet is doorgegaan. Dit is met behulp van de databestanden niet te achterhalen, daarom wordt een Lamicie-processtap maximaal één keer toegekend aan een bestuurs- of belastingzaak.⁴⁵

44 Dit gaat om de geaggregeerde processtappen 3 en 4. Omdat hier met frequenties uit het ODB wordt gerekend, worden de *ongewogen* minuten uit het TNO tijdsbestedingsonderzoek aan de processtap toegerekend.

45 Omdat de frequenties uit het ODB niet worden gebruikt, wordt met de *gewogen* minuten uit het TNO tijdsbestedingsonderzoek gerekend. Dit geldt tevens voor geaggregeerde processtappen 1 en 2 bij Civiel.

Resultaten

Dit hoofdstuk beschrijft de resultaten van de statistische analyses met als doel het effect van verwijzing naar mediation op de doorlooptijd en de kosten van rechtszaken te bepalen. Paragraaf 4.1 bespreekt de doorlooptijden, paragraaf 4.2 de kosten. Telkens worden eerst beschrijvende statistieken gegeven, waarna de resultaten worden gepresenteerd van de in het vorige hoofdstuk beschreven analysetechniek, te weten matching.

Bij matching wordt onderscheid gemaakt naar de uitkomst van de mediation – de mate van overeenstemming – alsook tussen de sectoren Civiel en Bestuur. Binnen Bestuur worden belastingzaken en overige bestuurszaken (exclusief vreemdelingenzaken) apart gerapporteerd. Bovendien worden, indien dit methodologisch verantwoord is, de resultaten voor de sector Civiel opgedeeld in de zaakscategorieën Familie, Handel en Kort geding.

Alle uitkomsten in doorlooptijden en kosten zijn afgerond op hele dagen en euro's. De gehanteerde onderzoeksmethode staat het schatten van een bandbreedte/foutmarge waarbinnen effecten zich met grote waarschijnlijkheid bevinden niet toe, waardoor de cijfers soms een hogere nauwkeurigheid suggereren dan op grond van de statistische methode kan worden verantwoord.

4.1 Effecten van mediation op de doorlooptijden

Conform de onderzoeksvragen (zie paragraaf 1.2) hebben onderstaande cijfers over doorlooptijd betrekking op de gehele duur van de procedure, inclusief de duur dat de zaak vanwege verwijzing naar mediation 'buiten de rechtbank' is. Er wordt gesproken van bruto-doorlooptijd. De tijd dat de zaak buiten de rechtbank is, wordt echter niet aan de gerechten toegerekend. Daarom is het tevens belangwekkend om de nettodoorlooptijd te beschouwen: de duur van de procedure minus de periode dat de zaak buiten de rechtbank was.⁴⁶ Nettodoorlooptijden worden in een aparte sectie geschat.

4.1.1 Beschrijvende statistieken

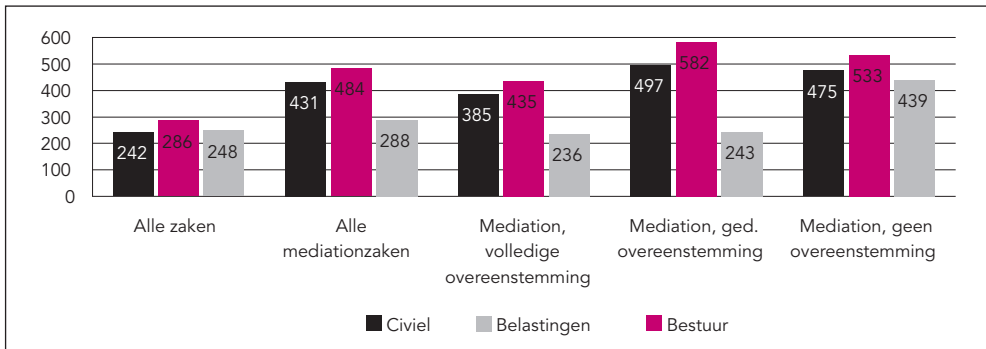
Figuur 4.1 en figuur 4.2 geven een beeld van de doorlooptijden. Deze hebben betrekking op de in figuur 3.1 gedefinieerde onderzoeksgroep: het gaat dus om zaken met een instroomdatum tussen 1 april 2005 en 1 januari 2007, toen de mogelijkheid van verwijzing naar mediation dus bestond.⁴⁷

Uit figuur 4.1 en figuur 4.2 blijkt direct dat zaken met mediation gemiddeld een langere looptijd hebben dan zaken zonder mediation. Daaruit mag echter niet geconcludeerd worden dat mediation de oorzaak is van de langere doorlooptijd, vanwege de eerder genoemde selectieproblematiek: mogelijk zijn het juist de

⁴⁶ Dit is de doorlooptijd volgens de officiële registratie van de Rechtspraak.

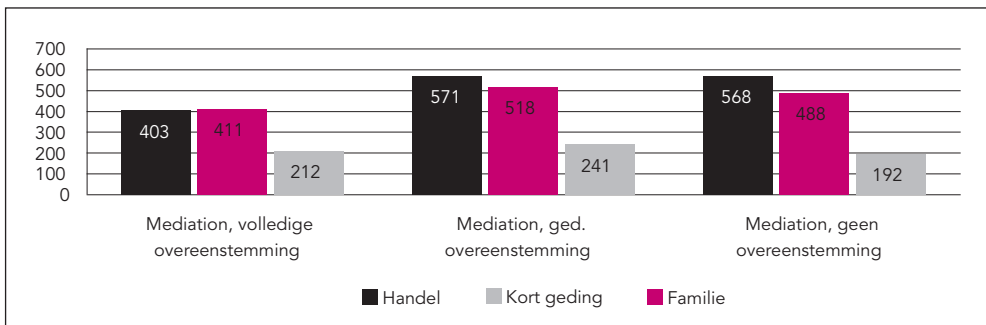
⁴⁷ Zie bijlage D.3 voor een representativiteitscheck op de gebruikte data.

Figuur 4.1 Gemiddelde doorlooptijden (in dagen) naar sector en mate van overeenstemming

Bron: Analyse SEO Economisch Onderzoek op basis van ODB-Civiel en ODB-Berber.

Figuur 4.2 Gemiddelde doorlooptijden (in dagen) sector Civiel per zaaks categorie

Bron: Analyse SEO Economisch Onderzoek op basis van ODB-Civiel.

langlopende zaken waarin voor mediation wordt gekozen. Voorts is in de figuur te zien dat zaken waarbij de mediation resulteert in volledige overeenstemming gemiddeld een

kortere doorlooptijd hebben dan zaken waarin de mediation eindigt in gedeeltelijke overeenstemming en zaken waarin geen overeenstemming wordt bereikt.

4.1.2 Effecten van mediation

Effecten op doorlooptijden naar sector

In de volgende analyses is, anders dan bij de beschrijvende statistieken, wel rekening gehouden met selectie-effecten bij verwijzing naar mediation. Binnen de sector Civiel is de looptijd van zaken waarbij naar mediation is verwezen langer dan die van vergelijkbare zaken zonder verwijzing naar mediation. Gemiddeld genomen duren zaken als gevolg van de verwijzing naar mediation 160 dagen langer dan zaken zonder mediation. De doorlooptijdverlenging is het grootst bij zaken waarbij mediation niet tot volledige overeenstemming heeft geleid: gemiddeld 209 dagen langer bij gedeeltelijke overeenstemming, 187 dagen bij geen overeenstemming (tabel 4.1).

Indien volledige overeenstemming wordt bereikt, wordt de zaak gemiddeld 131 dagen verlengd. Er verstrijken dan gemiddeld nog 71 dagen tussen het moment dat de zaak terugkomt van mediation, en de uitstroombdatum van de zaak.⁴⁸ In hoofdstuk drie werd aangegeven dat het hierbij vooral om administratieve handelingen gaat, hoewel er ook geregeld inhoudelijke processtappen geregistreerd worden. Soms willen partijen bijvoorbeeld dat hun vaststellingsovereenkomst executoriale

kracht verkrijgt door een vonnis of beschikking van de rechter.⁴⁹ Het moge duidelijk zijn dat dit de doorlooptijd verlengt.

De laatste twee kolommen in tabel 4.1 geven een verfijning van doorlooptijdverschillen tussen naar mediation verwezen zaken en vergelijkbare zaken waarvoor mediation niet heeft plaatsgevonden (technisch gesproken: hun 'matches'). De verschillen zijn gedifferentieerd naar het moment van verwijzing: vóór zitting of tijdens of na zitting (kolom 'overig'). Zowel bij volledige als geen overeenstemming zijn duidelijke verschillen tussen de doorlooptijdeffecten al naar gelang het moment waarop verwezen is: bij (schriftelijke) verwijzing vóór zitting is het doorlooptijdverlengende effect beduidend kleiner. Gemiddeld geldt dat de extra doorlooptijd van zaken met verwijzing naar mediation 50 dagen korter is indien er is verwezen vóór zitting.⁵⁰ Hoewel het aanemelijk is dat er (in ieder geval ten dele) een oorzakelijk verband bestaat tussen het verwijzingsmoment en het doorlooptijdeffect van verwijzing naar mediation, is causaliteit met de gehanteerde onderzoeksmethode niet vast te stellen.⁵¹

Achter de effecten staat tussen haakjes het percentage van het aantal zaken waarop de getallen gebaseerd zijn. Bij Civiel wordt 10

48 Indien hier de zaken met een doorlooptijd van 0 of 1 dag(en) na mediation buiten beschouwing blijven, bedraagt dit gemiddelde 79 dagen.

49 Ongeveer de helft van de schriftelijke vaststellingsovereenkomsten wordt voorzien van een executoriale titel (Combrink-Kuiters, Niemeijer & Ter Voert, 2003, p. 115-116).

50 Met name bij civielrechtelijke zaken neemt de kans op volledige overeenstemming bij mediation toe, naarmate er later in het proces verwezen is. Indien na zitting is verwezen, eindigt 50 tot 60 procent van mediations in volledige overeenstemming. Bij verwijzing vóór zitting is dit 15 tot 25 procent.

51 Er zijn andere oorzaken denkbaar dan het verwijzingsmoment, dat potentieel samenhangt met de mate van escalatie: eerder verwezen zaken zijn mogelijk minder geëscaleerd.

Tabel 4.1 Doorlooptijden civiele zaken (in dagen)

Uitkomst mediation	Aantal ⁵²	Gemiddelde bij mediation	Gemiddelde vergelijkbare zaken (matched)	Effect op doorlooptijd	Moment van verwijzen	
					Voor zitting	Overig
Volledige overeenstemming	555	385	254	131	93 (5%)	133 (95%)
Gedeeltelijke overeenstemming	73	497	288	209	218 (18%)	207 (82%)
Geen overeenstemming	471	475	288	187	122 (15%)	199 (85%)
Totaal effect	1.099	431	271	160	114 (10%)	166 (90%)

Bron: Analyse SEO Economisch Onderzoek op basis van ODB-Civiel.

procent van de 1.099 mediations vóór zitting verwezen, daarom neigen de effecten op de doorlooptijd sterk naar de kolom 'overig'.

Zonder te corrigeren voor selectie-effecten was het verschil in gemiddelde doorlooptijd tussen civiele zaken met verwijzing naar mediation en overige civiele zaken 189 dagen (figuur 4.1), de bovenstaande analyse, die rekening houdt met selectie-effecten, komt uit op een doorlooptijdverlenging van 160 dagen. De 'zuivere' verlenging is iets kleiner dus. Blijkbaar is een (klein) deel van het verschil in doorlooptijd tussen zaken waarbij naar mediation wordt verwezen en zaken waarbij dat niet het geval is, toe te schrijven aan een selectie-effect: civiele zaken die naar mediation

gaan zijn gemiddeld bewerkelijker dan de gemiddelde civiele zaak die in het onderzoek is betrokken.

In tabel 4.2 zijn de doorlooptijden in de sector Civiel uitgesplitst naar zaaks categorieën Familie, Handel en Kort geding. Dit betreft het totale verschil tussen zaken met mediation en hun matches (het totaal van volledige, onvolledige en geen overeenstemming).⁵³ Familie en Handel ontlopen elkaar en het sector-gemiddelde nauwelijks, met een doorlooptijdverlenging van ongeveer 170 dagen. Bij Kort geding is het verschil in relatieve termen het grootst: 212 dagen bij rechtszaken met mediation, ten opzichte van 81 dagen van vergelijkbare zaken zonder mediation. Dit resultaat

52 Dit betreft het aantal rechtszaken met verwijzing naar mediation die zijn gespiegeld aan vergelijkbare zaken zonder verwijzing naar mediation, oftewel het aantal zaken waarvoor gematcht is.

53 Zie bijlage D voor een uitsplitsing per Lamicie-categorie naar de mate van overeenstemming.

Tabel 4.2 Doorlooptijden Civiel naar soort zaak (totaal effect)

Lamicie-categorie	Aantal	Gemiddelde bij mediation	Gemiddelde vergelijkbare zaken (matched)	Effect op doorlooptijd
Familie	779	450	277	173
Handel	191	506	335	171
Kort geding	117	212	81	131
Totaal Civiel	1.087	431	271	160

Bron: Analyse SEO Economisch Onderzoek op basis van ODB-Civiel.

Tabel 4.3 Doorlooptijden bestuurszaken exclusief belastingzaken (in dagen)

Uitkomst mediation	Aantal	Gemiddelde bij mediation	Gemiddelde vergelijkbare zaken (matched)	Effect op doorlooptijd	Moment van verwijzen	
					Voor zitting	Overig
Volledige overeenstemming	350	435	284	151	68 (57%)	259 (43%)
Gedeeltelijke overeenstemming	34	582	255	328	361 (68%)	257 (32%)
Geen overeenstemming	283	533	277	256	233 (59%)	289 (41%)
Totaal effect	667	484	279	205	153 (58%)	271 (42%)

Bron: Analyse SEO Economisch Onderzoek op basis van ODB-Berber.

mag niet verbazen, aangezien de doorlooptijd van een kort geding inherent kort is, waardoor de keuze voor mediation een grote impact heeft op de doorlooptijd.⁵⁴ Het verlengende effect van verwijzing blijkt uit het gegeven dat

kort gedingen gemiddeld nog 147 dagen duren na het moment van verwijzen.

Ook bij bestuurszaken (exclusief belastingzaken) zorgt mediation voor een verlenging

54 Het is evenwel zeer goed denkbaar dat een mediation die leidt tot volledige overeenstemming in een kort geding een daaropvolgende bodemprocedure voorkomt. De analyses in dit onderzoek kunnen dergelijke effecten echter niet signaleren.

Tabel 4.4 Doorlooptijden belastingzaken (in dagen)

Uitkomst mediation	Aantal	Gemiddelde bij mediation	Gemiddelde vergelijkbare zaken (matched)	Effect op doorlooptijd	Moment van verwijzen	
					Voor zitting	Overig
Volledige overeenstemming	209	236	215	21	-2 (94%)	397 (6%)
Gedeeltelijke overeenstemming	11	243	188	55	55 (100%)	- (0%)
Geen overeenstemming	75	439	267	171	166 (85%)	201 (15%)
Totaal effect	295	288	227	61	43 (92%)	332 (8%)

Bron: Analyse SEO Economisch Onderzoek op basis van ODB-Berber (: = geen data beschikbaar).

van de doorlooptijd en is het opnieuw mediation met onvolledige overeenstemming die voor de grootste doorlooptijdverlenging zorgt (tabel 4.3). Wederom zijn in de laatste twee kolommen van de tabel de verschillen gedifferentieerd naar verwijzingsmoment. Net als bij civiele zaken verkleint verwijzing vóór zitting het doorlooptijdverlengende effect sterk, met name bij zaken met volledige overeenstemming: hier is het verlengende effect bijna 200 dagen korter (68 in plaats van 259 dagen) indien vóór zitting is verwezen. Gemiddeld is de extra doorlooptijd van bestuurszaken met verwijzing naar mediation ongeveer 120 dagen korter indien er is verwezen vóór zitting. In vergelijking met Civiel wordt een veel groter deel van de mediations vóór

zitting verwezen: bijna 60 procent van de 667 zaken.

Bij belastingzaken, ten slotte, zorgt mediation doorsnee voor een beduidend kleinere verlenging van de doorlooptijd: gemiddeld 61 dagen. Bij volledige overeenstemming duurt de rechtszaak mét mediation 21 dagen langer dan een vergelijkbare zaak zonder mediation. Indien er geen overeenstemming wordt bereikt, is het doorlooptijdeffect van mediation het grootst (tabel 4.4). Het verwijzingsmoment is opnieuw zeer bepalend voor de doorlooptijd wanneer mediation eindigt in volledige overeenstemming. Deze zaken worden met gemiddeld twee dagen verkort indien er vóór zitting is verwezen en met krap 400 dagen

Tabel 4.5 Schatting nettodoorlooptijden civiele zaken (in dagen)

Uitkomst mediation	Gemiddelde bij mediation	Gemiddelde vergelijkbare zaken (matched)	Effect op doorlooptijd	Tijd zaak buiten rechtbank	Netto-effect
Volledige overeenstemming	385	254	131	132	-1
Gedeeltelijke overeenstemming	497	288	209	146	63
Geen overeenstemming	475	288	187	103	84
Totaal effect	431	271	160	123	37

Bron: Analyse SEO Economisch Onderzoek op basis van ODB-Civiel.

verlengd indien er na zitting is verwezen. Ook het totale effect varieert aanzienlijk met het verwijzingsmoment: vóór zitting verwezen mediations verlengen de doorlooptijd met gemiddeld 43 dagen ten opzichte van 332 dagen bij verwijzing tijdens of na zitting. Ruim 90 procent van de mediations (272 van de 295 zaken) wordt vóór zitting verwezen.

Nettodoorlooptijden

Een deel van de verlenging van de doorlooptijd die in de meeste gevallen gevonden werd, houdt direct verband met de duur van de mediation zelf. Om het doorloopverlengende effect van de mediation zelf uit de boven-

staande tabellen te filteren en een benadering te geven van de nettodoorlooptijden van rechtszaken waarbij mediation is toegepast, kan de gemiddelde duur van de mediation in mindering worden gebracht op het totale effect op de doorlooptijd. Uit het onderzoeks-databestand is de periode te achterhalen waarin de zaak buiten het gerecht was: vanaf het verwijzingsmoment tot het moment dat 'terug van mediation' wordt geconstateerd.⁵⁵

Voor civiele zaken valt uit tabel 4.5 op te maken dat, gecorrigeerd voor de doorlooptijd van de mediation zelf⁵⁶ (de kolom 'Tijd zaak buiten rechtbank'), het doorlooptijdverlengende

55 Deze cijfers komen niet overeen met die uit de *Mediation Monitor* (WODC, 2008, p. 43). Dit is vooral terug te voeren op definitieverschillen. Het WODC definieert *mediationduur* als het aantal dagen tussen de eerste en de laatste mediationbijeenkomst. Mediations die afgerond worden op dezelfde dag als dat ze begonnen zijn, duren dus 0 dagen. De periode dat de zaak buiten het gerecht was, is doorgaans aanzienlijk langer dan het interval tussen de eerste en laatste mediationbijeenkomst. In de pilots van verwijzing naar mediation bleek het interval tussen het moment van verwijzen en de eerste mediationssessie gemiddeld 35 dagen (bij verwijzing ter zitting) tot 47 dagen (in de overige gevallen) te duren. Deze periode wordt verlengd indien het onduidelijk is wie namens de verwerende partij aan de mediationtafel plaatsneemt, door het afzeggen door één der partijen nadat er al een datum is vastgesteld of door agendaproblemen (Combrink-Kuiters, Niemeijer & Ter Voert, 2003, p. 78).

56 Bij Civiel is de start van de mediation gedefinieerd als 'Mediation op initiatief van partijen' (statusovergang 35) of 'Naar mediator' (statusovergang 38), en het einde van de mediation als 'Terug van mediation, gedeeltelijke/geen/volledige overeenstemming' (statusovergang 71, 72 of 74).

Tabel 4.6 Schatting nettodoorlooptijden Civiel naar soort zaak (totaal effect)

Lamicie-categorie	Gemiddelde bij mediation	Gemiddelde vergelijkbare zaken (matched)	Effect op doorlooptijd	Tijd zaak buiten rechtbank	Netto-effect
Familie	450	277	173	120	53
Handel	506	335	171	135	36
Kort geding	212	81	131	124	7
Totaal Civiel	431	271	160	123	37

Bron: Analyse SEO Economisch Onderzoek op basis van ODB-Civiel.

effect van verwijzing naar mediation bij civiel-rechtelijke zaken gemiddeld 37 dagen bedraagt. Het nettoverschil tussen zaken mét verwijzing en zaken zonder verwijzing is aanmerkelijk kleiner dan het brutoverschil in tabel 4.1 (160 dagen). Bij volledige overeenstemming is er netto beschouwd zelfs geen sprake meer van doorlooptijdverlenging.

In tabel 4.6 zijn de bruto- en netto-effecten voor de sector Civiel uitgesplitst naar soort zaak: Familie, Handel en Kort geding. Het gaat om het totaal van volledige, onvolledige en geen overeenstemming. Bij kort gedingen is het effect van correctie het grootst: er ressteert een verlenging van slechts 7 dagen.

Bij bestuurszaken en belastingzaken (tabel 4.7 en tabel 4.8) is er, na aftrek van de tijd buiten de rechtbank, sprake van een doorlooptijdverkortend effect van verwijzing naar mediation

van gemiddeld respectievelijk 124 en 131 dagen.⁵⁷ Bestuurs- en belastingzaken zijn het langst buiten de rechtbank wanneer er geen overeenstemming wordt bereikt. De doorlooptijd van deze zaken is, na aftrek van deze periode, respectievelijk 177 en 157 dagen korter dan vergelijkbare zaken zonder verwijzing naar mediation.

Het is contra-intuïtief dat de nettodoorlooptijd van bestuurs- en belastingzaken waarbij mediation niet tot overeenstemming leidt, korter is dan die bij vergelijkbare zaken zonder verwijzing naar mediation. Verwijzing naar mediation levert hier immers geen oplossing van het conflict op en dus is het onwaarschijnlijk(er) dat gerechten deze zaken als gevolg van de verwijzing sneller kunnen afhandelen. Tevens is het lastig te verklaren dat mediation zonder volledige overeenstemming de doorlooptijd van de zaak sterker verkort dan

57 Bij Berber is de start van de mediation gedefinieerd als 'Mediation tijdens behandeling op zitting' (statusovergang 150), 'Mediation n.a.v. brief gerecht' (statusovergang 151) of 'Mediation op verzoek partijen' (statusovergang 152), en het einde van de mediation als 'Mediation volledige/gedeeltelijke/geen overeenstemming' (statusovergang 154, 157 of 158).

Tabel 4.7 Schatting nettodoorlooptijden bestuurszaken exclusief belastingzaken

Uitkomst mediation	Gemiddelde bij mediation	Gemiddelde vergelijkbare zaken (matched)	Effect op doorlooptijd	Tijd zaak buiten rechtbank	Netto-effect
Volledige overeenstemming	435	284	151	216	-65
Gedeeltelijke overeenstemming	582	255	328	415	-87
Geen overeenstemming	533	277	256	433	-177
Totaal effect	484	279	205	329	-124

Bron: Analyse SEO Economisch Onderzoek op basis van ODB-Berber.

Tabel 4.8 Schatting nettodoorlooptijden belastingzaken

Uitkomst mediation	Gemiddelde bij mediation	Gemiddelde vergelijkbare zaken (matched)	Effect op doorlooptijd	Tijd zaak buiten rechtbank	Netto-effect
Volledige overeenstemming	236	215	21	139	-118
Gedeeltelijke overeenstemming	243	188	55	209	-154
Geen overeenstemming	439	267	171	328	-157
Totaal effect	288	227	61	192	-131

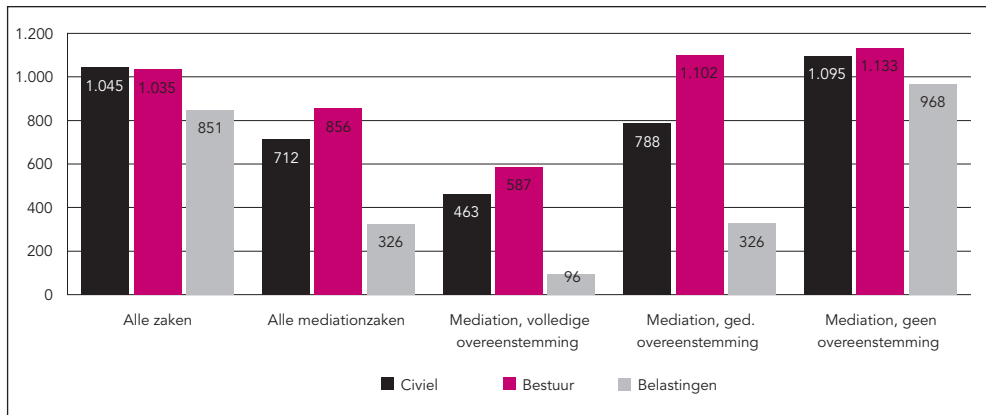
Bron: Analyse SEO Economisch Onderzoek op basis van ODB-Berber.

mediation met volledige overeenstemming. Het heeft er thans schijn van dat er meer tijd-winst voor de gerechten optreedt naarmate de mediation tot minder overeenstemming leidt.

Er zijn aanwijzingen dat deze paradoxale resultaten worden veroorzaakt door registratiefouten, waarbij het tijdstip waarop de zaak weer

van de mediation terugkomt bij de rechtbank, niet goed wordt geboekt. Soms blijkt dat op het moment dat een vonnis of uitspraak wordt afgeboekt, de zaak nog ten onrechte de status '(lopende) mediation' heeft. De mediation wordt dan als afgerond geregistreerd op dezelfde datum als het vonnis of de uitspraak uitgaat. In het algemeen zal door te late

Figuur 4.3 Gemiddelde kosten (in euro's) naar sector en mate van overeenstemming

Bron: Analyse SEO Economisch Onderzoek op basis van ODB-Civiel en ODB-Berber.

boekings van de terugkomst van de zaak de tijd die de zaak buiten het gerecht is, worden overschat. De nettodoorlooptijd wordt daarmee onderschat. De ontstane vertekening zal zich met name voordoen bij zaken waarbij de mediation niet tot overeenstemming heeft geleid, omdat daarbij de resterende procedure bij het gerecht nog relatief veel tijd kan nemen.

4.2 Effecten van mediation op de kosten

De kosten voor de gerechten bij de behandeling van zaken die verwezen worden naar mediation bestaan uit de reguliere kosten van de zaak zelf – dat wil zeggen de kosten van de handelingen die niet met de verwijzing naar

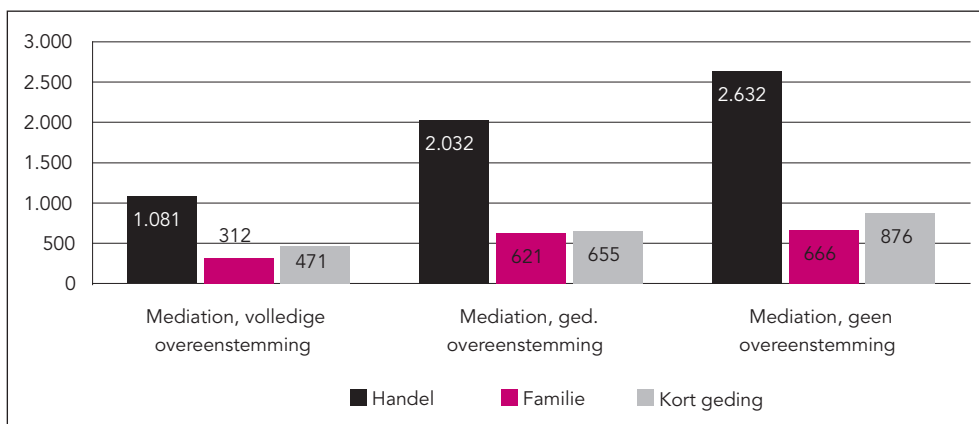
mediation te maken hebben en altijd al bij rechtszaken plaatsvinden – en de kosten van de verwijzingsvoorziening. Conform de onderzoeksvragen in paragraaf 1.2 bespreekt deze paragraaf de brutokosteneffecten: de reguliere kosten van de zaak zoals deze, via de in paragraaf 3.2.3 besproken omweg, ingeschat kunnen worden met behulp van het ODB. In hoofdstuk 5 worden de kosten van de verwijzingsvoorziening in de analyse betrokken. Er wordt dan gesproken van netto-effecten op de kosten.

4.2.1 Beschrijvende statistieken

Uit figuur 4.3 is af te lezen dat zaken met verwijzing naar mediation gemiddeld lagere

Figuur 4.4 Gemiddelde kosten (in euro's) sector Civiel per zaaks categorie

Bron: Analyse SEO Economisch Onderzoek op basis van ODB-Civiel en ODB-Berber.

kosten hebben dan alle zaken tezamen.⁵⁸ Voor de sector Civiel bedraagt dit verschil gemiddeld 333 euro per zaak, bij belastingzaken is het kostenverschil (absoluut en relatief beschouwd) zelfs nog groter (ruim 500 euro). Voorts is een duidelijk patroon herkenbaar tussen kosten en de mate van overeenstemming: naarmate er minder overeenstemming is, stijgen de kosten per rechtszaak.

In figuur 4.4 is de sector Civiel onderverdeeld in handelszaken, familiezaken en kort gedingen. Handelszaken kosten de rechtbanken gemiddeld het meeste. De invloed van de mate van overeenstemming op de kosten laat zich in deze statistieken bovendien gelden. Net als bij de beschrijvende statistieken over doorlooptijden mag uit deze kostendata niet

zonder meer afgeleid worden dat (verwijzing naar) mediation een gunstig effect op zaakkosten heeft, omdat in de statistieken geen rekening is gehouden met de eerder genoemde selectieproblematiek.

4.2.2 Effecten van mediation

Mits mediation tot volledige overeenstemming leidt, zijn de kosten van zaken met verwijzing naar mediation gemiddeld lager dan van vergelijkbare zaken (de matches), zie tabel 4.9. De kosten zijn juist *hoger* wanneer geen (volledige) overeenstemming wordt bereikt, respectievelijk 55 euro (gedeeltelijke overeenstemming) en 180 euro (geen overeenstemming). De kostenbesparing is gemiddeld 140 euro groter indien er vóór zitting is verwezen

58 De in deze paragraaf genoemde kosten zijn steeds *exclusief* de kosten van de voorziening tot verwijzing naar mediation bij de gerechten. Die kosten komen in hoofdstuk 5 nog afzonderlijk in beeld.

Tabel 4.9 Kosten civiele zaken (in euro's)

Uitkomst mediation	Aantal	Gemiddelde bij mediation	Gemiddelde vergelijkbare zaken (matched)	Effect op kosten	Moment van verwijzen	
					Voor zitting	Overig
Volledige overeenstemming	552	464	831	-367 ⁵⁹	-448 (5%)	-363 (95%)
Gedeeltelijke overeenstemming	73	737	683	55	114 (18%)	42 (82%)
Geen overeenstemming	462	1.083	904	180	-16 (16%)	216 (84%)
Totaal effect	1.087	746	852	-106	-227 (10%)	-90 (90%)

Bron: Analyse SEO Economisch Onderzoek op basis van ODB-Civiel.

dan wanneer tijdens of na zitting is verwezen (zie laatste twee kolommen).

Tabel 4.10 verdeelt de effecten uit tabel 4.9 over de drie binnen Civiel onderscheiden typen zaken.⁶⁰ Vooral bij kort gedingen vallen de kosten fors lager uit wanneer er mediation in een, voor het overige vergelijkbare, zaak wordt toegepast.

Ook bij bestuurszaken en belastingzaken (tabel 4.11 en tabel 4.12) leidt mediation doorgaans tot lagere kosten. Het verschil ten opzichte van vergelijkbare zaken zonder mediation is gemiddeld respectievelijk 360 en 400 euro. Voor bestuurszaken loopt de

besparing terug bij afnemende overeenstemming, maar blijft er, ook zonder overeenstemming, nog steeds sprake van lagere kosten bij zaken met verwijzing naar mediation.

In de laatste twee kolommen van beide tabellen worden kosteneffecten onderverdeeld naar verwijzingsmoment. Bij bestuurszaken is kostenbesparing hoger bij zaken waarbij vóór zitting is verwezen (gemiddeld 100 euro), bij belastingzaken juist lager (gemiddeld 167 euro), zij het dat het kleine aantal zaken waarop de minus 534 euro gestoeld is (23 zaken), reden is om behoedzaam te zijn met conclusies.

59 In paragraaf 3.2.1 werd aangegeven dat in civiele zaken waarbij mediation resulteert in volledige overeenstemming gemiddeld nog 199 euro aan kosten wordt gemaakt als wordt afgegaan op de geadmistreerde statusovergangen. Op basis van de veronderstelling dat het hier gaat om statusovergangen die qua naam substantieel lijken, maar *de facto* niet meer zijn dan administratieve afboeking, zijn deze kosten in de berekeningen buiten beschouwing gelaten. Zou het wel om reële kostenschatting gaan, dan is het kostenbesparende effect van mediation in dit geval dus ongeveer 168 euro. Het totale effect wordt dan ook beduidend kleiner.

60 Zie bijlage D voor een uitsplitsing per Lamicie-categorie naar de mate van overeenstemming.

Tabel 4.10 Kosten Civiel naar soort zaak (totaal effect)

Lamcie-categorie	Aantal	Gemiddelde bij mediation	Gemiddelde vergelijkbare zaken (matched)	Effect op kosten
Familie	779	483	480	3
Handel	191	1.915	2.218	-303
Kort geding	117	582	1.097	-515
Totaal Civiel	1.087	746	852	-106

Bron: Analyse SEO Economisch Onderzoek op basis van ODB-Civiel.

Tabel 4.11 Kosten bestuurszaken exclusief belastingzaken (in euro's)

Uitkomst mediation	Aantal	Gemiddelde bij mediation	Gemiddelde vergelijkbare zaken (matched)	Effect op kosten	Moment van verwijzen	
					Voor zitting	Overig
Volledige overeenstemming	350	586	1.132	-547	-681 (57%)	-372 (43%)
Gedeeltelijke overeenstemming	34	1.082	1.159	-77	-1 (68%)	-238 (32%)
Geen overeenstemming	283	1.164	1.227	-63	-15 (59%)	-134 (41%)
Totaal effect	667	856	1.174	-318	-364 (58%)	-264 (42%)

Bron: Analyse SEO Economisch Onderzoek op basis van ODB-Berber.

Tabel 4.12 Kosten belastingzaken (in euro's)

Uitkomst mediation	Aantal	Gemiddelde bij mediation	Gemiddelde vergelijkbare zaken (matched)	Effect op kosten	Moment van verwijzen	
					Voor zitting	Overig
Volledige overeenstemming	209	96	649	-554	-563 (94%)	-404 (6%)
Gedeeltelijke overeenstemming	11	326	823	-496	-496 (100%)	. (0%)
Geen overeenstemming	75	968	940	28	200 (85%)	-973 (15%)
Totaal effect	295	326	730	-404	-367 (92%)	-534 (8%)

Bron: Analyse SEO Economisch Onderzoek op basis van ODB-Berber (· = geen data beschikbaar).

4.3 Gevoeligheidsanalyse gedeeltelijke overeenstemming

Mediation resulteert relatief incidenteel in gedeeltelijke overeenstemming, zoals is af te lezen uit de beperkte steekproefomvang van 'gedeeltelijke overeenstemming' in voorgaande tabellen. Voor een controle op de robuustheid van de resultaten kunnen pilotzaken betrokken worden. Dit zijn zaken waarbij mediation vóór de officiële invoering bij het desbetreffende arrondissement heeft plaatsgevonden.⁶¹ Op deze manier worden de datapunten voor deze categorie vergroot. Dit kan alleen gedaan worden voor de sector Civiel, aangezien er nagenoeg geen mediationpilots voorhanden zijn voor bestuurs- en belastingzaken.

In tabel 4.13 staan de doorlooptijden Civiel per Lamicie-categorie met aan de linkerkzijde de analyse conform tabel 4.1, en rechts de analyse inclusief pilotzaken. Het gemeten effect op de doorlooptijd verandert hoe genaamd niet onder invloed van de extra datapunten: het verschil bedraagt 1 tot 3 dagen. Voor alle civiele zaken wordt het verschil tussen gemedieerde en gematchte zaken 1 dag kleiner.

Voor kosten (tabel 4.14) is per type civiele zaak eveneens enig effect waarneembaar van de extra datapunten. Het totaal (van de drie mogelijke mediationuitkomsten) bij Handel zakt van min 303 euro, in het voordeel van verwezen zaken, naar min 278 euro. Ook hier valt het effect echter weg door weging: op het

61 Standaard worden alleen zaken na de officiële invoering van mediation (bij het desbetreffende arrondissement) meegenomen in de analyses.

Tabel 4.13 Gevoeligheidsanalyse doorlooptijden 'gedeeltelijke overeenstemming'

	Zonder pilotzaken		Inclusief pilotzaken		Verskil
	Aantal	Effect op doorlooptijd	Aantal	Effect op doorlooptijd	
Familie	57	173	109	170	2
Handel	7	171	24	169	1
Kort geding	9	131	17	128	3
Totaal Civiel	73	160	150	159	1

Bron: Analyse SEO Economisch Onderzoek op basis van ODB-Civiel.

Tabel 4.14 Gevoeligheidsanalyse kosten 'gedeeltelijke overeenstemming' (in euro's)

	Zonder pilotzaken		Inclusief pilotzaken		Verskil
	Aantal	Effect op kosten	Aantal	Effect op kosten	
Familie	57	3	109	-5	8
Handel	7	-303	24	-278	-25
Kort geding	9	-515	17	-507	-8
Totaal Civiel	73	-106	150	-108	2

Bron: Analyse SEO Economisch Onderzoek op basis van ODB-Civiel.

totaal van alle civiele zaken resulteren nagenoeg dezelfde uitkomsten met of zonder betrekking van de pilotzaken.

Al met al is de conclusie dat het beperkte aantal gegevens voor de categorie 'gedeeltelijke overeenstemming' geen belangrijke invloed heeft op de eerder gepresenteerde resultaten.

Conclusies

Het algemene beeld dat uit de resultaten van dit onderzoek naar voren komt, is dat mediation de brutodoorlooptijden van zaken verlengt, maar de kosten voor de gerechten, exclusief de kosten van de verwijzingsvoorziening, verlaagt. Er bleken echter duidelijke verschillen te bestaan afhankelijk van de uitkomst van mediation, het type zaak en het moment van verwijzing. Dit hoofdstuk vat de belangrijkste resultaten samen en koppelt de uitkomsten terug naar de onderzoeksvragen die zijn geformuleerd in paragraaf 1.2.

5.1 Doorlooptijden

Mediation verlengt de gemiddelde brutodoorlooptijd van zaken (de doorlooptijd inclusief de periode dat de zaak buiten de rechtbank was). Voor civiele zaken gaat het om een verlenging van gemiddeld 160 dagen, voor belastingzaken is het verschil 61 dagen en voor overige bestuurszaken 205 dagen. Daarbinnen blijkt echter weer verschil te bestaan, afhankelijk van het moment van verwijzen en de uitkomst van de mediation.

Het algemene patroon is dat mediation met volledige overeenstemming het kleinste verlengende effect heeft op de doorlooptijd, terwijl gedeeltelijke overeenstemming de doorlooptijd het meeste verlengt. Verwijzing vóór de zitting (per brief of anderszins) beperkt het verlengende effect op de doorlooptijd aanzienlijk. In civiele zaken is de verlenging in dat geval 114 dagen, terwijl de

verlenging 166 dagen is wanneer pas tijdens of na de zitting wordt verwezen. Verwijzing voor de zitting levert dus gemiddeld 50 dagen minder verlenging op. Bij belastingzaken is de tijdbesparing bij verwijzing voor de zitting nog veel groter: verwijzing voor de zitting verlengt de doorlooptijd van zaken met gemiddeld 43 dagen, tegenover 332 dagen bij latere verwijzing. Dit houdt vermoedelijk verband met de aard van de zaken: voor zitting verwezen zaken zijn veelal Wet waardering onroerende zaken (WOZ)-zaken, die weinig (mediation)tijd vergen. Ter zitting verwezen belastingzaken zijn doorgaans complex en vergen veel tijd, zowel binnen mediation als daarbuiten.

Een aanzienlijk deel van de waargenomen verlenging van de doorlooptijd houdt direct verband met de duur dat de zaak vanwege verwijzing naar mediation buiten het gerecht is: de tijd tussen de verwijzing naar en de terugkeer van mediation. Voor civiele zaken gaat het gemiddeld om 123 dagen, voor belastingzaken om 192 dagen en voor andere bestuurszaken zelfs om 329 dagen. Door correctie daarvoor ontstaat zicht op het effect op de doorlooptijd *binnen* de rechtspraak, het *netto*-effect op de doorlooptijd. Dit netto-effect is beduidend kleiner, en voor belastingzaken en overige bestuurszaken zelfs flink negatief. Met andere woorden: de nettodoorlooptijd van bestuurszaken binnen de rechtbanken is bij mediation gemiddeld korter.

Tabel 5.1 Benodigde formatie voor de verwijzingsvoorziening (2007)

	Aantal verwezen zaken in 2007	Aantal fte's ⁶²		Gemiddeld aantal uren per mediation ⁶³	
		MF	MA	MF	MA
Rechtbank Arnhem	338	0,9	1,0	4,26	4,73
Rechtbank Utrecht	363	0,7	0,6	3,09	2,64
Rechtbank A'dam	223	1,0	0,5	7,17	3,59
Rechtbank Breda	290	0,9	1,0	4,97	5,52
			Gemiddelde	4,6	4,1

Bron: (LBM, 2009, p. 11); Bewerking SEO Economisch Onderzoek.

5.2 Kosten

5.2.1 Effecten exclusief de verwijzing

De kosten van zaken met mediation zijn lager dan van soortgelijke zaken zonder mediation. Bij belastingzaken is de besparing bij de gerechten gemiddeld het hoogst (400 euro), bij overige bestuurszaken 320 euro en bij civiele zaken gemiddeld 100 euro. Binnen deze laatste groep is de kostenbesparing het grootst bij de kort gedingzaken (ruim 500 euro).

Opnieuw is het moment van verwijzing van grote invloed. In de gevallen dat volledige overeenstemming wordt bereikt, zijn de kosten aanzienlijk lager wanneer verwezen

wordt voor zitting. Wordt echter geen of slechts gedeeltelijke overeenstemming bereikt, dan is het effect van verwijzing voor zitting op de kosten niet eenduidig. In sommige gevallen leidt het tot een kostenverlaging, in andere gevallen tot een kostentoename.

5.2.2 Kosten van de verwijzingsvoorziening

De tot dusver gepresenteerde cijfers bevatten nog niet de kosten van de verwijzingsvoorziening zelf. Deze cijfers hebben met andere woorden betrekking op de brutokosteneffecten van mediation. Om een schatting te geven van de kosten van de verwijzingsvoorziening bij de gerechten, kan een beroep worden gedaan op het rekenmodel uit de *best practices*-notitie van het Landelijk bureau

62 Dit staat los van afwezigheid van personen en vervanging tijdens vakanties en eventuele ziekte.

63 Eén fte staat in 2008 voor 1.829 uren. Het LBM gaat uit van 1.600 uren effectieve beschikbaarheid voor werk. Het gemiddelde aantal uren per mediation wordt berekend door het aantal fte's te vermenigvuldigen met 1.600 en de uitkomst daarvan te delen door het aantal zaken. Bij deze berekening is wel de kanttekening te plaatsen dat de vakantie- en verzuimuren die het verschil vormen tussen 1.600 en 1.829 weliswaar niet aan mediation worden besteed, maar ook niet betaald zouden worden als er geen mediationvoorziening was.

Tabel 5.2 Gemiddeld effect bij algehele overeenstemming (deelvraag 1)

	Gemiddelde doorlooptijd (dagen)		Gemiddelde kosten (euro's)		
	Zonder mediation	Met mediation	Zonder mediation	Met mediation	
Civiele zaken	254	385 (+52%)	831	464 (-44%)	
Bestuurszaken	284	435 (+53%)	1.132	586 (-48%)	
Belastingzaken	215	236 (+10%)	649	96 (-85%)	

Bron: Analyse SEO Economisch Onderzoek op basis van ODB-Civiel en ODB-Berber.

Mediation naast rechtspraak (LBM, 2009). Dit rapport is gestoeld op ervaringen uit 2007 bij de rechtbanken van Arnhem, Utrecht, Amsterdam en Breda.

Op basis van de ervaringen bij deze rechtbanken is een mediationfunctionaris⁶⁴ (MF) per mediation gemiddeld ongeveer 4,6 uur kwijt en de mediationadministratie (MA) ongeveer 4,1 uur (tabel 5.1).

Met informatie vanuit de Raad voor de rechtspraak zijn de totale maandelijks kosten van de verwijzingsvoorziening berekend, bestaande uit de werkgeverslasten (salaris-kosten en sociale premies van de mediationfunctionaris en de medewerker van de mediationadministratie), materiële kosten en afschrijvingskosten. Per uur bedragen de kosten van de verwijzingsvoorziening gemiddeld 41,29 euro voor een mediationfunctionaris en 28,58

euro voor een medewerker van de mediation-administratie. Vermenigvuldigd met de gemiddelde tijdsbesteding per mediation uit tabel 5.1 resulteert dit in 307 euro per mediation. Dit zijn dus de gemiddelde kosten die een rechtbank moet maken per mediation voor het verzorgen van de verwijzingsvoorziening.⁶⁵ Het is relevant om deze additionele kosten in het achterhoofd te houden bij het interpreteren van de brutokosteneffecten die uit de matching naar voren komen.

5.3 Beantwoording onderzoeksvragen

5.3.1 Gemiddelde doorlooptijd en kosten per zaak (deelvraag 1-3)

Indien volledige overeenstemming wordt bereikt, is het doorlooptijdverlengende effect van mediation het kleinste: 21 dagen (belastingzaken) tot 151 dagen (bestuurszaken). Dit

64 De mediationfunctionaris is het eerste aanspreekpunt voor partijen die hun zaak via mediation willen oplossen of de mogelijkheden daartoe willen verkennen. De mediationfunctionaris adviseert hen over de gang van zaken bij een mediation en helpt hen bij het kiezen van een mediator (LBM, 2009, p. 4).

65 Merk op dat het hier gaat om de gemiddelde kosten. De kosten van één extra verwijzing (de zogeheten marginale kosten) zullen lager zijn. Bovendien is het onwaarschijnlijk dat het gemiddelde opgaat voor elk type zaak: er zullen verschillen bestaan tussen Civiel en Bestuur en tussen zaakscategorieën binnen deze sectoren.

Tabel 5.3 Gemiddeld effect bij gedeeltelijke overeenstemming (deelvraag 2)

	Gemiddelde doorlooptijd (dagen)		Gemiddelde kosten (euro's)		
	Zonder mediation	Met mediation	Zonder mediation	Met mediation	
Civiele zaken	288	497 (+73%)	683	737	(+8%)
Bestuurszaken	255	582 (+128%)	1.159	1.082	(-7%)
Belastingzaken	188	243 (+29%)	823	326	(-60%)

Bron: Analyse SEO Economisch Onderzoek op basis van ODB-Civiel en ODB-Berber.

Tabel 5.4 Gemiddeld effect bij geen overeenstemming (deelvraag 3)

	Gemiddelde doorlooptijd (dagen)		Gemiddelde kosten (euro's)		
	Zonder mediation	Met mediation	Zonder mediation	Met mediation	
Civiele zaken	288	475 (+65%)	904	1.083	(+20%)
Bestuurszaken	277	533 (+92%)	1.227	1.164	(-5%)
Belastingzaken	267	439 (+64%)	940	968	(+3%)

Bron: Analyse SEO Economisch Onderzoek op basis van ODB-Civiel en ODB-Berber.

keert terug in het beeld over de kosten: bij algehele overeenstemming worden gemiddeld de grootste kostenbesparingen gerealiseerd, per zaak tussen de 370 (civielrechtelijke zaken) en 550 euro (belastingzaken). Ter verduidelijking: dit zijn brutokosteneffecten, dat wil zeggen, exclusief de kosten van de verwijzingsvoorziening (paragraaf 5.2.2).

De doorlooptijd van een zaak wordt met gemiddeld 55 (belastingzaken) tot 328 dagen (bestuurszaken) verlengd wanneer mediation

heeft geleid tot gedeeltelijke overeenstemming (tabel 5.3). De relatief geringe toename van de doorlooptijd bij belastingzaken zorgt ervoor dat in deze categorie de kosten (aanzienlijk) lager uitvallen indien er wordt verwezen naar mediation. De kosten van bestuurszaken waarin mediation resulteert in gedeeltelijke overeenstemming zijn vrijwel gelijk aan die van vergelijkbare zaken waarin geen verwijzing naar mediation plaatsvindt. Bij civiele zaken is er gemiddeld sprake van een kostentoeename.

Tabel 5.5 Geschat totaaleffect

	Gemiddelde doorlooptijd (dagen)		Gemiddelde kosten (euro's)		
	Zonder mediation	Met mediation	Zonder mediation	Met mediation	
Civiele zaken	271	431 (+59%)	852	746 (-12%)	
Bestuurszaken	279	484 (+73%)	1.174	856 (-27%)	
Belastingzaken	227	288 (+27%)	730	326 (-55%)	

Bron: Analyse SEO Economisch Onderzoek op basis van ODB-Civiel en ODB-Berber.

Tabel 5.4 wijst uit dat, als mediation niet tot overeenstemming leidt, de verlenging van de doorlooptijd het midden houdt tussen de effecten in tabel 5.2 en tabel 5.3. Mediation zonder overeenstemming verhoogt de kosten van civielrechtelijke en belastingzaken met respectievelijk 220 en 28 euro per zaak, terwijl het effect op bestuursrechtelijke zaken verwaarloosbaar is.

In tabel 5.5 worden de gewogen totalen van de voorgaande effecten gepresenteerd. Hieruit valt op te maken dat doorlooptijdverlenging gemiddeld het kleinst is bij belastingzaken en het grootst bij bestuurszaken. Parallel hieraan zijn de kosteneffecten het gunstigst bij belastingzaken: deze zijn per zaak ruim 400 euro (55 procent) lager bij verwijzing dan bij vergelijkbare zaken zonder verwijzing.

Bij bestuurszaken is het gebruikelijk dat verzoekers hun beroepschrift pas intrekken nadat het bestuursorgaan een nieuw besluit heeft

genomen op basis van de bereikte overeenstemming. Dit duurt in de regel vrij lang. Het is aldus waarschijnlijk dat dit interval, dat zoals reeds gememoreerd niet wordt toegerekend aan de gerechten (zie paragraaf 4.1), in belangrijke mate het doorlooptijdverlengende effect van mediation bij bestuurszaken bepaalt.

5.3.2 Totale kosten voor de rechtspraak in 2007 (deelvraag 4-6)

Als voorbijgegaan wordt aan de kosten van de verwijzingsvoorziening, heeft verwijzing naar mediation een gunstig effect op de totale kosten voor de rechtspraak: over alle zaken die zijn meegenomen in dit onderzoek en die in 2007 zijn afgerond, bedraagt de kostenbesparing 320 duizend euro, ongeveer 0,3 procent van de totale kosten. Het gaat hier zoals gememoreerd om effecten exclusief de kosten van de verwijzingsvoorziening zelf (bruto). De volgende paragraaf gaat in op het totale nettokosteneffect.

Tabel 5.6 Macrototaal van de brutokosteneffecten van mediation in 2007 (afgerond op duizendtallen)

	Aantal zaken	Gemiddelde kosten	Kosten mét mediation	Kosten zonder mediation	Effect mediation
Civiel	41.998	€ 1.112	€ 46.713.000	€ 46.802.000	€ 89.000
Bestuur	39.563	€ 997	€ 39.437.000	€ 39.583.000	€ 146.000
Belastingen	22.100	€ 892	€ 19.706.000	€ 19.791.000	€ 85.000
Totaal	103.661		€ 105.856.000	€ 106.176.000	€ 320.000

Bron: Analyse SEO Economisch Onderzoek op basis van ODB-Civiel en ODB-Berber.

5.3.3 Prikkel van het financieringssysteem (deelvraag 7)

De in paragraaf 5.2.2 besproken kosten van de verwijzingsvoorziening kunnen met de voorhanden zijnde gegevens niet gedifferentieerd worden naar civiele zaken, bestuurszaken en belastingzaken. Daarom is impliciet verondersteld dat deze kosten niet sterk verschillen tussen de drie Lamicie-categorieën. Onder deze aanname geeft tabel 5.7 de nettokosteneffecten van mediation. Uit de laatste kolom van de tabel is af te lezen dat, gecorrigeerd voor de kosten van de verwijzingsvoorziening zelf, het effect van verwijzing naar mediation op de kosten gunstig is bij bestuurs- en belastingzaken. Bij civiel zijn rechtszaken mét verwijzing naar mediation netto beschouwd kostbaarder dan zaken zonder verwijzing.

In de bovenstaande berekeningen zijn 1.406 zaken betrokken waarin is verwezen naar

mediation en die in 2007 zijn afgerond. De bijbehorende totale kosten van de verwijzingsvoorziening volgens de kengetallen van *best practices* bedragen dan 1.406×307 euro = 432 duizend euro.⁶⁶ Per saldo zijn de kosten die de gerechten moeten maken voor de verwijzingsvoorziening dus hoger dan de totale kostenbesparing die de voorziening oplevert (tabel 5.6). Daarbij maakt het voor de financiering niet uit of een zaak wordt afgehandeld via mediation of niet (zie paragraaf 2.1.2). Anders gezegd: volgens deze totaalcijfers verdient de verwijzingsvoorziening zich voor de rechtbanken voor een aanzienlijk deel terug, maar niet helemaal.

In theorie zou dit verschil de rechtspraak een financiële prikkel kunnen geven minder naar mediation te verwijzen. Het verschil is slecht waarneembaar voor de rechtbanken. Dit geldt zowel voor de kosten van de verwijzingsvoorziening per mediation als het kosteneffect van

66 Soms wordt met één mediation overeenstemming bereikt in meerdere zaken. Dit effect blijft hier buiten beschouwing en leidt mogelijk tot enige overschatting van de kosten van de mediationvoorziening.

Tabel 5.7 Kosteneffecten gecorrigeerd voor kosten verwijzingsvoorziening (euro's)

Lamiecie-categorie	Gemiddelde bij mediation	Gemiddelde vergelijkbare zaken (matched)	Effect op kosten	Effect gecorr. voor verw.voorziening
Civiel	746	852	-106	201
Bestuur	856	1.174	-318	-11
Belastingen	326	730	-404	-97

Bron: Analyse SEO Economisch Onderzoek op basis van ODB-Civiel en ODB-Berber.

mediation op de zaken zelf. Het lijkt dan ook onwaarschijnlijk dat de kosten een prikkel geven minder te verwijzen.

Hier komt bij dat de marginale kosten, de kosten van één extra verwijzing naar mediation, lager zijn dan de gemiddelde kosten per mediation. Naar verwachting zou een groter aantal verwijzingen – ook ten opzichte van de *best practices* – dan ook een daling van de kosten van de verwijzingsvoorziening per mediation tot gevolg hebben. Naar ruwe schatting is ongeveer 7 van de 8,7 uur uit tabel 5.1 zaaksgebonden/variabel. Denk bij zaaksgebonden kosten aan het sturen van brieven, voorlichting aan partijen na zitting, bellen met de mediator en partijen/advocaten, het bevestigen van afspraken, letten op de afdoening, verwerking van data in de database en het op de hoogte stellen van de rechter na afloop van de mediation. Het is aannemelijk dat de vaste kosten, de tijd die wordt besteed aan bijvoorbeeld vergade-

ringen, opleidingen en promotie, vooral bij de mediationfunctionaris liggen. Volgens deze redenatie bedragen de marginale kosten ongeveer 240 euro.⁶⁷

Bovendien zal de besparing aan de kostenkant naar verwachting groter kunnen zijn als vaker reeds vóór zitting wordt verwezen. Daarbij moet worden opgemerkt dat de berekende effecten op de doorlooptijden en kosten betrekking hebben op 2007.

De bovenstaande berekeningen houden geen rekening met de mogelijkheid dat mediations waarbij overeenstemming wordt bereikt, zaken in hoger beroep kunnen voorkomen. Evenmin worden de kosten van mediations in hoger beroepszaken in beeld gebracht. De hier geschatte effecten op de kosten voor rechtbanken gelden dus niet zonder meer voor de totale rechtspraak.

67 Per mediation wordt 4,1 uur aan de mediationadministratie en 2,9 uur aan de mediationfunctionaris toegerekend.

Literatuur

Literatuur gebezigd bij essay Frank van Tulder

Beleidsbrief ADR 2000-2002. *Meer wegen naar het recht*, november 1999 (brief van minister Korthals en staatssecretaris Cohen aan de Tweede Kamer).

Combrink-Kuijters, L., E. Niemeijer en M. ter Voert (2003). *Ruimte voor mediation*, Meppel/Den Haag, Boom Juridische Uitgevers/WODC (Onderzoek en Beleid 210).

Eshuis, R.J.J. (2007). *Het recht in betere tijden*, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers/WODC (Onderzoek en Beleid 254).

Eshuis, R.J.J. (2009). *De daad bij het woord. Het naleven van rechterlijke uitspraken en schikkingsafspraken*, Den Haag, Sdu Uitgevers BV, (Research Memorandum nr. 1).

Guiaux, M. en M. Tumewu (2008). *Mediation Monitor 2008 – tussenrapportage*, Den Haag, WODC, (WODC-cahier 2008-7).

Linden, J. van, A. Klijn, F. van Tulder (2009). 'Meesterlijk gedrag: leren van compareren'. *Rechtstreeks* nr. 3.

Ministerie van Justitie, *Jaarverslag en slotwet 2008* (vergaderjaar 2008-2009, 31924 VI 1).

Rechtspraak, *Jaarverslag 2008*. Den Haag, Raad voor de rechtspraak, 2009.

Rechtspraak, *Kengetallen gerechten 2008*. Den Haag, Raad voor de rechtspraak, 2009.

Tolsma, H. (2008). *Bemiddelend bestuur*, Meppel, Boom Juridische Uitgevers, (proefschrift).

Tumewu, M. (2008). *Factsheet 'Naleving mediationafspraken'* (concept), Den Haag: WODC.

Referenties

- Anderson, H. & Pi, R. (2004). *Evaluation of the Early Mediation Pilot Programs*. San Francisco: Judicial Council of California, Administrative Office of the Courts.
- Brett, J. & Goldberg, S. (1983). 'Grievance mediation in the coal industry: A field experiment'. *Industrial and Labor Relations Review*, 49-69.
- Brett, J., Barsness, Z. & Goldberg, S. (1996). 'The Effectiveness of Mediation: An Independent Analysis of Cases Handled by Four Major Service Providers'. *Negotiation Journal*, 259-269.
- Combrink-Kuiters, L. (2007). 'De doorverwijzing naar mediation binnen de Nederlandse gerechten in cijfers'. *Tijdschrift voor mediation en conflictmanagement*, 6-15.
- Combrink-Kuiters, L. & Niemeijer, E. (2003). 'Mediation in de justitiële infrastructuur'. *Justitiële verkenningen*, 29 (8), 8-20.
- Combrink-Kuiters, L. Niemeijer, E., & Voert, M. Ter (2003). *Ruimte voor Mediation: Evaluatie van projecten bij de rechterlijke macht en gefinancierde rechtsbijstand*. WODC rapportnr. 210. Den Haag: WODC Onderzoek en beleid.
- De Graaf, K., Marseille, A., & Herweijer, M. (2003). *Mediation in bezwaar: Evaluatie Mediation-project Provincie Overijssel*. Groningen: RUG Vakgroep Bestuursrecht en Bestuurskunde.
- Eshuis, R.J.J. (2007). *Het recht in betere tijden: Over de werking van interventies ter versnelling van civiele procedures*. WODC rapportnr. 254. Den Haag: WODC Onderzoek en beleid.
- Lawrence, A., Nugent, J., & Scarfone, C. (2007). *The Effectiveness of Using Mediation in Selected Civil Law Disputes: A Meta-Analysis*. Ottawa: Department of Justice Canada.
- LBM (2009). *De organisatie van de verwijzingsvoorziening binnen de gerechten: Best practices en aanbevelingen voor de organisatorische vormgeving van de verwijzingsvoorziening en de inbedding van het mediationbureau in de organisatie*. Arnhem: Landelijk bureau Mediation naast rechtspraak.
- LBM (2009). *Mediation naast rechtspraak: Viermaandrapportages, mei 2009*. Den Haag: Landelijk bureau Mediation naast rechtspraak.
- LBM. (2007-2008). *Mediation naast rechtspraak: Viermaandrapportages*. Den Haag: Landelijk bureau Mediation naast rechtspraak.
- Pel, M. (2003). 'Mediation naast rechtspraak: Naar een effectieve geschilafdoening op maat'. *Justitiële verkenningen*, 29 (8), 23-34.
- Pel, M. (2004). *Verwijzen naar mediation: Praktijkgids voor een effectief mediationvoorstel*. Den Haag: Sdu Uitgevers.
- Rvdr. (2007). *Jaarverslag 2006*. Den Haag: Raad voor de rechtspraak.

- Rvdr. (2008). *Jaarverslag 2007*. Den Haag: Raad voor de rechtspraak.
- Rvdr. (2006). *Kwaliteit kost tijd*. Den Haag: Raad voor de rechtspraak.
- Wall Jr., J., Stark, J., & Standifer, R. (2001). 'Mediation: A Current Review and Theory Development'. *Journal of Conflict Resolution*, 45 (3), 370-391.
- WODC (2006). *Kwantitatieve ontwikkelingen rechtspraak 2000-2005: Informatie ten behoeve van de evaluatiecommissie Modernisering Rechterlijke Macht*. Den Haag: WODC.
- WODC (2007). *Mediation Monitor 2007: Tussenrapportage*. Den Haag: WODC.
- WODC (2008). *Mediation Monitor 2008: Tussenrapportage*. Den Haag: WODC.
- WODC (2006). *Prognosemodellen Justitiële Ketens: Civiel en Bestuur, Verbetertraject 2005/2006, Modelversie 1.1*. Den Haag: WODC.

Bijlage A: Tabellenboek theoretisch kader

Bijlage A.1 Beschrijvende statistieken

Tabel A.1 Overzicht mediationpilots in Nederland 2000-2003

#	Rechtbank	Tranche	Project RM	(Sector)	Mediationweek
1	's-Hertogenbosch	3			
2	Breda	4			2002
3	Maastricht	4			2002
4	Roermond	2			
5	Arnhem	1	1-3-2000	Civiel en familierecht	
6	Zutphen	3			2003
7	Zwolle-Lelystad	1	1-4-2000	Bestuursrecht	
8	Almelo	2			
9	's-Gravenhage	4			2002
10	Rotterdam	4			2001
11	Dordrecht	3			
12	Middelburg	4			
13	Amsterdam	1	1-9-2000	Bestuurs- en civiel recht	
14	Alkmaar	1			
15	Haarlem	1			2001-2002
16	Utrecht	1	1-7-2000	Civiel en familierecht	
17	Leeuwarden	5			
18	Groningen	4			
19	Assen	1	1-7-2000	Civiel en familierecht	

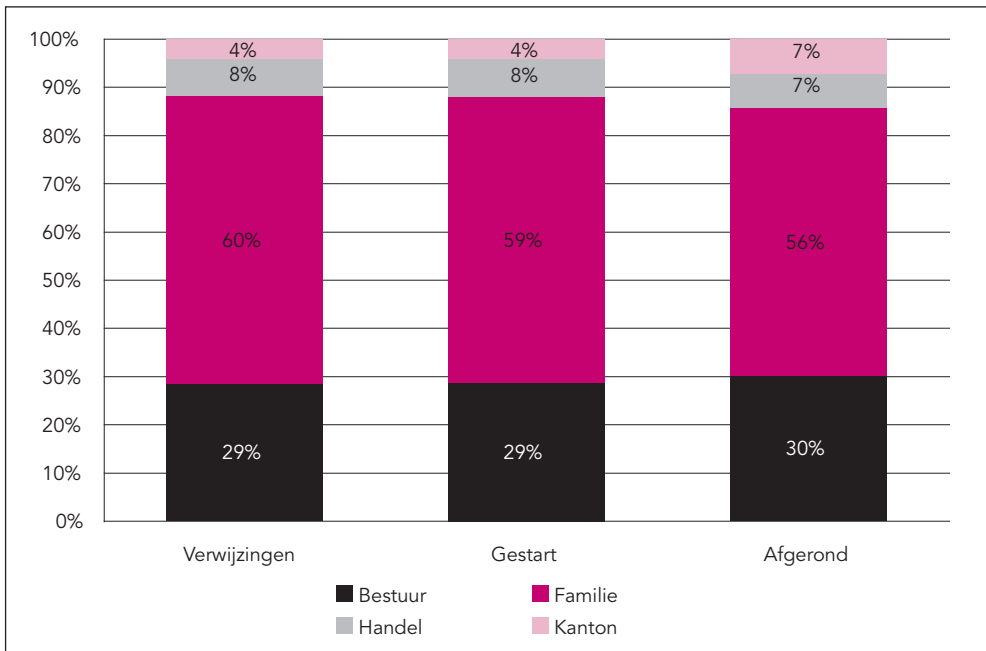
Bron: (Combrink-Kuiters, Niemeijer & Ter Voert, 2003); Bewerking SEO Economisch Onderzoek.

Tabel A.2 Moment van verwijzen en slagingspercentages (1 april 2005 tot 1 oktober 2007)

Moment van verwijzen	Percentage mediations	Slagingspercentage
<i>Bestuur</i>		
Na ontvangst stukken en verweerschrift	2%	82% waarvan 2% gedeeltelijk
Direct na ontvangst beroep-/verzoekschrift	9%	76% waarvan 3% gedeeltelijk
Tijdens behandeling ter terechtzitting	7%	72% waarvan 10% gedeeltelijk
<i>Civiel</i>		
Na tussenvonnis	3%	67% waarvan 16% gedeeltelijk
Na antwoord	5%	60% waarvan 8% gedeeltelijk
Na mondelinge behandeling/comparitie	6%	58% waarvan 9% gedeeltelijk
Direct na dagvaarding/verzoekschrift	3%	58% waarvan 5% gedeeltelijk
Tijdens mondelinge behandeling/comparitie	48%	54% waarvan 10% gedeeltelijk
Overig bestuur en civiel	18%	
Totaal	100%	

Bron: (Combrink-Kuiters, 2007, p. 9); Bewerking SEO Economisch Onderzoek.

Figuur A.1 Aantal verwezen, gestarte en afgeronde mediations naar sector (mei-augustus 2008; rechtspraak)

Bron: (LBM, 2007-2008); Bewerking SEO Economisch Onderzoek.

Tabel A.3 Aantal mediations Civiel naar zaakscategorie (2005-2007; rechtspraak)

	Aantal	Percentage
<i>Familie</i>		
Alimentatie	191	8,9%
Boedelverdeling na echtscheiding	120	5,6%
Boedelverdeling en alimentatie na echtscheiding	72	3,4%
Echtscheiding overig, incl. omgang	1.123	52,5%
Familie overig	249	11,6%
<i>Arbeid</i>		
	117	5,5%
<i>Civiel overig</i>		
Buren	68	3,2%
Consumenten	3	0,1%
Huur	57	2,7%
Erfrecht	34	1,6%
Ontbinding rechtspersoon – einde maatschap	21	1,0%
Gezondheidsrecht	3	0,1%
Contractenrecht/zakelijke dienstverlening	80	3,7%
<i>(Onbekend/niet gespecificeerd)</i>	<i>(318)</i>	<i>(-%)</i>
Totaal	2.138	100,0%

Bron: (WODC, 2008, p. 75); bewerking SEO Economisch Onderzoek.

Tabel A.4 Aantal mediations Bestuur naar zaakscategorie (2005-2007; rechtspraak)

	Aantal	Percentage
<i>Sociale verzekeringen:</i>		
Algemene Bijstandswet	51	16,3%
Wet Arbeidsongeschiktheid	26	8,3%
Sociale verzekering overig	72	23,1%
Ex-Arob, incl. subsidies	98	31,4%
Ambtenarenrecht	65	20,8%
<i>(Onbekend/niet gespecificeerd)</i>	<i>(504)</i>	<i>(-%)</i>
Totaal	312	100,0%

Bron: (WODC, 2008, p. 75); Bewerking SEO Economisch Onderzoek.

Bijlage A.2 Effectiviteit (overeenstemming)

Tabel A.5 Overeenstemmingspercentage mediations 2005-2007 (rechtspraak)

	2005	2006	2007
Aantal verwijzingen		2.133	3.354
Aantal gestarte mediations	720	1.943	3.062
Aantal afgeronde mediations	357	1.297	2.495
Gehele of gedeeltelijke overeenstemming	55%	61%	57%

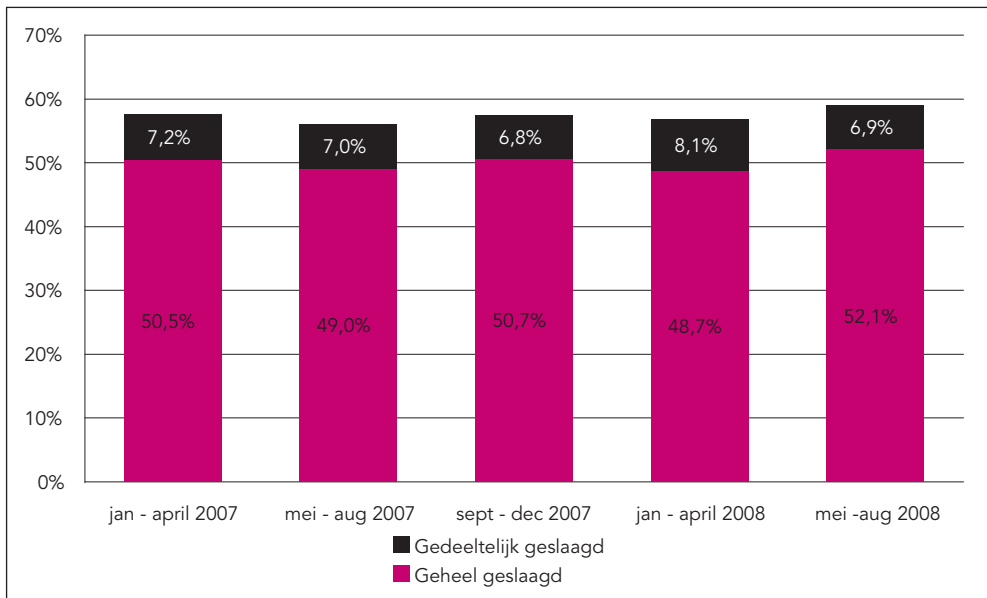
Bron: (Rvdr, Jaarverslag 2007, 2008, p. 7); Bewerking SEO Economisch Onderzoek.

Tabel A.6 Resultaten van verwezen mediations tussen april 2005 en december 2007

	%	N
Volledige overeenstemming	52%	1.690
Gedeeltelijke overeenstemming	8%	260
Geen overeenstemming	40%	1.300
Totaal	100%	3.250

Bron: (WODC, 2008); Bewerking SEO Economisch Onderzoek.

Figuur A.2 Trend overeenstemmingspercentages mediation januari 2007-augustus 2008 (rechtspraak)

Bron: (LBM, 2007-2008); Bewerking SEO Economisch Onderzoek.

Tabel A.7 Overeenstemmingspercentages mediation rechtspraak naar soort zaak (mei-augustus 2008)

Sector	Soort zaak	Aantal per zaaksoort	Overeenstemming		Totaal
			Geheel	Gedeeltelijk	
Bestuur	Wet Arbeidsongeschiktheid	86	76%	3%	79%
	Voorlopige voorziening Ambtenarenzaak	56	66%	4%	70%
	Sociale verzekering overig	114	65%	4%	69%
	Ex-Arob anders dan subsidies	144	60%	7%	67%
Civiel	Contractenrecht	126	58%	3%	61%
	Aan echtscheiding gerelateerd	2.201	44%	11%	55%
	Overig Civiel	81	48%	7%	55%
	Familie overig	514	46%	8%	54%
	Arbeid	162	48%	4%	52%
	Huur	99	43%	3%	46%
	Buren	93	34%	1%	35%

Bron: (LBM, 2007-2008); Bewerking SEO Economisch Onderzoek.

Bijlage A.3 Doorlooptijden

Tabel A.8 **Beleid inzake doorlooptijdverkorting per rechtbank, 1990-2005**

Rechtbank	Beleid ten aanzien van doorlooptijdverkorting
Alkmaar	Geen bijzondere aandacht voor doorlooptijd.
Almelo	Veel aandacht voor doorlooptijd, eigennuttig beleid. Maakte in de jaren negentig veel gebruik van elders weinig gebruikte verkorte-termijnprocedure. Deelnemer aan de eerste fase van het versneld regime, maar stimuleerde het gebruik ervan niet actief. Gebruik van cna werd in de jaren negentig nog ontmoedigd.
Amsterdam	Ging in de jaren negentig op veel terreinen haar eigen gang; het was bijvoorbeeld de enige rechtbank zonder rolreglement en maakte veel gebruik van het incassokort geding. Heeft een duidelijke koerswijziging gedaan en heeft meer dan andere rechtspraak de centrale interventies aangegrepen om veranderingen door te voeren.
Arnhem	Sloot aan bij de tweede fase van het versneldregime-experiment (1997) en sindsdien actief beleid ter verkorting van doorlooptijd.
Assen	Actief deelnemer aan de eerste fase van het versneld regime.
Breda	Profileerde zich begin jaren negentig sterk op doorlooptijden; o.a. door standaardisering van procedurestappen, cna-beleid en opruimen van oude zaken. Aandacht voor doorlooptijden lijkt later wat verslapt. Negatief effect het gebruik van de parkeerrol conform het landelijk rolreglement.
Den Bosch	In de jaren negentig problemen met grote achterstanden. In 2002 gestart met serieus veranderingsproces; aanvankelijk nadruk op terugdringen van de werkvoorraad. De effectmeting in deze studie vond plaats in de periode dat de werkvoorraad werd verkleind, waardoor extra lange doorlooptijden werden gemeten.
Den Haag	Profileerde zich begin jaren negentig sterk met cna-beleid. Was passieve deelnemer aan het versneldregime-experiment. In de loop van de jaren negentig is de aandacht voor doorlooptijden en innovatie verslapt.
Dordrecht	Geen bijzondere aandacht voor doorlooptijd. Nam zonder overtuiging deel aan de eerste fase van het versneldregime-experiment. Handelszaken hebben een lage prioriteit.
Groningen	(Meest) actieve deelnemer aan de eerste fase van het versneld regime.
Haarlem	Greep de introductie van het landelijk rolreglement aan om de procesgang te stroomlijnen (met nadruk op vermindering van de werkvoorraad).
Leeuwarden	Actief deelnemer aan de eerste fase van het versneld regime.
Maastricht	Sloot aan bij de tweede fase van het versneldregime-experiment (1997).
Middelburg	Begin jaren negentig een snelle rechtbank, later door aanhoudende capaciteitsproblemen achterop geraakt.

Roermond	Reeds vroeg in de jaren negentig een sterke aandacht voor doorlooptijd, eigenzinnig beleid. Roermondse aanpak is in de jaren negentig invloedrijk geweest. Deelnemer aan het versneldregime-experiment.
Rotterdam	Geen bijzondere aandacht voor doorlooptijd. Ook de maatregelen die in deze studie centraal staan hebben – althans tot 2003 – relatief weinig invloed gehad.
Utrecht	Sloot aan bij de tweede fase van het versneldregime-experiment (1997) en sindsdien actief beleid ter verkorting van doorlooptijd.
Zutphen	Voerde reeds vroeg in de jaren negentig actief beleid om gebruik van cna te stimuleren.
Zwolle	Actief deelnemer aan de eerste fase van het versneld regime.

Bron: (Eshuis, 2007, p. 373); Bewerking SEO Economisch Onderzoek.

Tabel A.9 Reductie van doorlooptijd zaken met mediation t.o.v. controlegroep (dagen)

	Gemiddelde waarde		Mediane waarde	
	Limited cases ⁶⁸	Unlimited cases	Limited	Unlimited
San Diego	-10	-12	-25	-19
Los Angeles		-19		-23
Fresno	-26	-39	- 6	-50
Contra Costa		- 1		- 8
Sonoma	-37	-14	-16	-20

Bron: (Anderson & Pi, 2004, pp. 46-47); Bewerking SEO Economisch Onderzoek.

Tabel A.10 Sector Kanton, gemiddelde doorlooptijd procedure in dagen (rechtspraak)

Zaaktype	2002	2003	2004	2005	2006
Handelszaak met verweer	64	58	77	81	80
Handelszaak zonder verweer	13	11	10	9	8
Familiezaak	27	27	25	29	25
Voorlopige voorzieningen	30	28	29	30	29

Bron: (WODC, Kwantitatieve ontwikkelingen rechtspraak 2000-2005: Informatie ten behoeve van de evaluatiecommissie Modernisering Rechterlijke Macht, 2006, p. 20); Bewerking SEO Economisch Onderzoek.

68 *Limited cases* refereren aan zaken met een geldelijk belang tot en met 25 duizend dollar, *unlimited cases* aan zaken met een geldelijk belang hoger dan 25 duizend dollar.

Tabel A.11 Sector Kanton, doorlooptijden procedure in weken (rechtspraak)

Zaaktype	2005	2006	2007
Handelszaak met enquête, descente of pleidooi	43	44	43
Handelszaak verweer zonder enq., desc. of pleidooi	16	15	16
Handelszaak zonder verweer (verstek)	1	1	1
Beschikking ontbindingsprocedure arbeidsovereenkomst	3	2	3
Overige beschikkingen (handel en huur)	13	8	9
Familiezaak	4	4	4
Voorlopige voorzieningen	4	4	4
Strafzaak bij kanton (overtreding)	8	6	6

Bron: (Rvdr, 2008); Bewerking SEO Economisch Onderzoek.

Tabel A.12 Sector Civiel, gemiddelde doorlooptijd procedure in dagen (rechtspraak)

Zaaktype	2002	2003	2004	2005	2006	2007 ⁶⁹
<i>Rechtbank</i>						
Handelszaak met verweer*	n.b.	n.b.	587	577	524	420
Handelszaak zonder verweer	41	41	34	33	35	35
Beschikking op verzoekschrift (m.n. insolventie)	45	51	57	65	61	56
Faillissement	n.b.	n.b.	720	1.057	1130	728
Echtscheiding	104	111	117	117	113	112
Beschikking op verzoekschrift kinderrechter	35	35	36	48	54	56
Overige familiezaak (b.v. adoptie)	148	156	156	154	152	154
Kort geding	49	49	49	47	47	42
<i>Hoger beroep / Gerechtshof</i>						
Handel	422	521	521	492	488	490
Familie (excl. Bopz en kinderrechter)	267	230	210	206	218	224

Bron: Jaarverslagen Raad voor de rechtspraak 2002-2007; Bewerking SEO Economisch Onderzoek.

Tabel A.13 Sector Bestuur, gemiddelde doorlooptijd procedure in dagen (rechtspraak)

Zaaktype	2002	2003	2004	2005	2006	2007 ⁶⁹
<i>Rechtbank sector Bestuur</i>						
Bestuurszaak (excl. belastingzaken)	373	346	330	302	301	322
Voorlopige voorziening bij een bestuurszaak	45	45	45	43	44	42
Vreemdelingenzaak	383	469	435	315	210	231
Belasting, rechtbank					263	371
<i>Hoger beroep bij gerechtshof</i>						
Belasting, hof	527	511	508	566	778	826
<i>College van Beroep voor het bedrijfsleven</i>						
Bestuurszaak	513	494	417	467	483	511
Voorlopige voorziening	45	36	77	54	38	28
<i>Centrale Raad van Beroep</i>						
Bestuurszaak	741	713	709	606	552	567
Voorlopige voorziening	60	46	47	44	49	28

Bron: Jaarverslagen Raad voor de rechtspraak 2002-2007; Bewerking SEO Economisch Onderzoek.

69 De Rvdr publiceert de doorlooptijden in het jaarverslag over 2007 in weken. Deze zijn omgerekend naar dagen (aantal weken * 7 dagen) en daarom iets minder nauwkeurig dan de andere jaren.

Bijlage B: Matching

Bijlage B.1 Het belang van matching

Om het effect van mediation op de doorlooptijd en de kosten van zaken te bepalen, moeten eigenlijk de kosten en de doorlooptijd van zaken *met* mediation vergeleken worden met deze uitkomsten *zonder* mediation. In werkelijkheid heeft een zaak uiteraard maar één verloop (wel of geen mediation) en kan de *counterfactual* (wat waren de doorlooptijd en kosten als er niet was gekozen voor mediation?) niet bestudeerd worden.

Dit gegeven kan van invloed zijn op de uitkomsten, wanneer niet verondersteld mag worden dat de zaken waarin gekozen wordt voor mediation een willekeurige greep zijn uit de totale set van zaken. Van een willekeurige greep is geen sprake wanneer er zaakskenmerken zijn – al dan niet bekend via het ODB – die van invloed zijn op zowel (i) de keuze voor mediation, als (ii) de doorlooptijd en de kosten. Er is dan sprake van een selectie-effect op bekende, dan wel onbekende variabelen.

Uit gesprekken met de begeleidingscommissie en expertgroep die bij dit project betrokken waren, kwam naar voren dat dergelijke selectie-effecten kunnen optreden, maar dat de belangrijkste selectievariabelen (is er een onderliggend conflict dat met mediation kan worden opgelost?) niet zijn vastgelegd in het ODB. Voorts kwam naar voren dat slechts in een beperkt deel van de zaken, die in de ogen van experts geschikt zouden zijn voor mediation, daadwerkelijk voor mediation gekozen wordt. Dit laatste heeft van doen met de persoonlijke invloed van de rechter, advocaten en partijen bij die beslissing. Methodologisch is dit een 'verzachtende omstandigheid' te noemen, omdat het de invloed van de selectie (op niet waargenomen variabelen) beperkt.

Niettemin is duidelijk dat de selectie te sterk zou kunnen zijn om te kunnen volstaan met een eenvoudige vergelijking van zaken met en zonder mediation. Het uitsluiten van verstekzaken in de analyse illustreert dit reeds: deze zaken komen nooit voor mediation in aanmerking, maar hebben wel een gemiddeld korte doorlooptijd die de vergelijking met mediationzaken onjuist zou maken.

In meer algemene termen is het van belang in dit onderzoek de totale groep van zaken waarin wel dan niet voor mediation gekozen is, te vergelijken met een controlegroep waarin mediation

niet mogelijk was. Op die manier ontstaat de zuiverste vergelijking met de *counterfactual* en kan door vergelijking van deze twee groepen gekeken worden hoe de verdeling over doorlooptijden en kosten is van de groep zaken waarin voor mediation is gekozen, *in vergelijking* met het totaal van zaken.

Matching is hiervoor het aangewezen instrument en dient louter om een zo zuiver mogelijke controlegroep samen te stellen. Die controlegroep is een groep die op alle bekende variabelen (met invloed op doorlooptijd en kosten) zo veel mogelijk lijkt op de totale groep zaken met en zonder mediation, nadat de mogelijkheid van mediation is ingevoerd. Voor zover er niet-geobserveerde variabelen aan deze keuze ten grondslag liggen, zal deze controlegroep bij de wet van de grote getallen ook de juiste structuur krijgen. Voor het samenstellen van een goede controlegroep voor matching is het dus niet noodzakelijk te kunnen matchen op alle kenmerken die de selectie bepalen en die van invloed zijn op doorlooptijd en kosten, zeker wanneer (zoals hier het geval is) er voldoende datapunten beschikbaar zijn.

Bijlage B.2 Toelichting matchingprocedure

De matchingprocedure gaat in twee stappen. In de eerste stap wordt via een *probit*-regressie de kans op mediation geschat. De verklarende variabelen hierbij zijn de matchingvariabelen. Het model genereert per zaak een schatting van de kans op mediation, de zogeheten *propensity*-score. Deze worden opgeslagen en toegevoegd als matchingvariabele in de tweede stap.

In de tweede stap wordt gematcht via de *Mahalanobis*-methode, waarbij een match tot stand komt door voor elke mediationzaak een andere zaak te zoeken waarbij de onderlinge 'afstand' is geminimaliseerd.⁷⁰ Met de afstand tussen twee zaken wordt bedoeld in hoeverre de matchingvariabelen (inclusief *propensity*-score) van elkaar verschillen. Om te zorgen dat de verschillen in elke matchingvariabele even zwaar meetellen, worden per matchingvariabele de verschilgrootten genormaliseerd.

Een belangrijk gegeven van deze tweetrapsprocedure is dat, wanneer er geen exacte match is, de voor de *propensity*-score minder belangrijke variabelen eerder mogen verschillen dan de belangrijke variabelen. Met het meenemen van de *propensity*-score als matchingvariabele wordt namelijk feitelijk een gewicht aangebracht aan de variabelen, in mate van belang voor de kans op mediation.

70 De Mahalanobis-afstand tussen een verwezen zaak i en een zaak j uit de controlegroep wordt bepaald aan de hand van relevante kenmerken x en wordt formeel uitgedrukt door $D_{ij} = (X_i - X_j) \Sigma^{-1} (X_i - X_j)$, met Σ^{-1} als covariantiematrix.

Bijlage C: Selectieprocedures

Alle typeringen van de variabelen in het onderzoeksdatabestand zijn inhoudelijk beoordeeld, dat wil zeggen, er is getaxeerd of mediation überhaupt in de desbetreffende typering *kan* voorkomen. Typeringen waarbinnen mediation niet mogelijk is, zijn **dikgedrukt** weergegeven en uit de analyse gehaald.

Bij één variabele in ODB-Civiel, te weten 'UNIT', en bij één variabele in ODB-Berber, te weten 'AFDOENING', is een aantal typeringen samengevoegd. Deze typeringen zijn in eerste instantie cursief weergegeven, gevolgd door een aparte tabel met de nieuwe indeling.

Bijlage C.1 ODB-Civiel

Tabel C.1 ODB-variabele 'ZAAKSTATUS'

Typeringen	Geen mediation	Mediation	Totaal	% mediation
A	274.532	3.570	278.102	1,28%
B (bewaren)	70	0	70	0,00%
D (dood, afgedaan)	65.373	89	65.462	0,14%
L (lopend)	257	1	258	0,39%
R (geroyeerd)	7.717	44	7.761	0,57%

Tabel C.2 ODB-variabele 'AANBRENGWIJZE'

Typeringen	Geen mediation	Mediation	Totaal	% mediation
RK (rekest, verzoekschrift)	201.854	2.456	204.310	1,20%
ZA (dagvaarding)	146.095	1.248	147.343	0,85%

Tabel C.3

ODB-variabele 'CATEGORIE'

Typeringen	Geen mediation	Mediation	Totaal	% mediation
FA (familie)	135.796	2.443	138.239	1,77%
HA (handel)	106.148	720	106.868	0,67%
KG (kort geding)	50.868	539	51.407	1,05%
OT (ondertoezichtstelling)	55.137	2	55.139	0,00%

Tabel C.4

ODB-variabele 'CONTRADICTOIR VERSTEK'

Typeringen	Geen mediation	Mediation	Totaal	% mediation
A (akte niet verschenen)	659	0	659	0,00%
C (contradictoir)	336.416	3.665	340.081	1,08%
I (in persoon)	7.076	39	7.115	0,55%
R (Referte)	3.798	0	3.798	0,00%

Tabel C.5

ODB-variabele 'ENKEL/MEERVOUDIG'

Typeringen	Geen mediation	Mediation	Totaal	% mediation
EV (enkelvoudig)	308.425	3.513	311.938	1,13%
MV (meervoudig)	5.395	21	5.416	0,39%

Tabel C.6

ODB-variabele 'MONDELINGE BEHANDELING'

Typeringen	Geen mediation	Mediation	Totaal	% mediation
Ja	134.905	2.125	137.030	1,55%
Nee	213.044	1.579	214.623	0,74%

Tabel C.7 ODB-variabele 'UNIT' (N.B. Sommige vetgedrukte typeringen vallen vanzelf weg vanwege eerdere selecties)

Typeringen	Geen mediation	Mediation	Totaal	% mediation	Nieuwe groep
ABW & huwelijkse voor	1	0	1	0,00%	
Beroepschriften jeugd	7	0	7	0,00%	
BOPZ	2075	0	2075	0,00%	
BOPZ –zaken	14	0	14	0,00%	
Bureau president	10	0	10	0,00%	
Buro president	631	0	631	0,00%	
<i>Civiele familierekest</i>	17	2	19	10,53%	1
<i>Echtscheiding</i>	2092	83	2175	3,82%	2
<i>Echtscheidingen</i>	4987	127	5114	2,48%	2
<i>Extra judicial</i>	1575	0	1575	0,00%	
<i>Faillissementen</i>	1	0	1	0,00%	
<i>Familie jeugdrecht</i>	3963	0	3963	0,00%	3
<i>Familie-unit</i>	40486	1053	41539	2,53%	1
<i>Familiekamer</i>	3503	31	3534	0,88%	1
<i>Familiesector – team</i>	4922	49	4971	0,99%	1
<i>Familiesector – team</i>	4943	70	5013	1,40%	1
<i>Familiezaken</i>	37223	554	37777	1,47%	1
<i>Handels-unit</i>	14610	53	14663	0,36%	4
<i>Handelskamer</i>	2180	0	2180	0,00%	4
<i>Handelsunit</i>	23063	260	23323	1,11%	4
<i>Handelszaken</i>	32648	307	32955	0,93%	4
<i>Jeugd</i>	6572	0	6572	0,00%	
<i>Jeugd-unit</i>	66	0	66	0,00%	3
<i>Jeugdsector – team 1</i>	9	0	9	0,00%	
<i>Jeugdsector – team 2</i>	51	0	51	0,00%	
<i>Jeugdzaken</i>	25859	2	25861	0,01%	3
<i>Jeugdzaken (lelystad)</i>	1	0	1	0,00%	
<i>Jeugdzaken (zwolle)</i>	1	0	1	0,00%	
<i>Kort geding</i>	14734	231	14965	1,54%	5
<i>Kort geding / bureau</i>	1630	2	1632	0,12%	5

Bijlage C: Selectieprocedures

Typeringen	Geen mediation	Mediation	Totaal	% mediation	Nieuwe groep
<i>Kort geding unit</i>	3467	10	3477	0,29%	5
<i>Kort gedingen</i>	8377	172	8549	2,01%	5
<i>Kort gedingen verzoek</i>	1016	0	1016	0,00%	5
<i>Korte gedingen</i>	1239	41	1280	3,20%	5
<i>Kortgeding verzoeksch</i>	14	0	14	0,00%	5
<i>Kortgedingen</i>	852	3	855	0,35%	5
<i>Omgangsregeling</i>	1069	69	1138	6,06%	6
Ondertoezichtstelling	17	0	17	0,00%	
Rekesten president	233	0	233	0,00%	
<i>Scheiding</i>	2403	3	2406	0,12%	2
<i>Sector civielrecht</i>	5078	45	5123	0,88%	7
<i>Sector familie- & jeu</i>	253	0	253	0,00%	
<i>Sector familie- en je</i>	12436	169	12605	1,34%	1
<i>Sector familie-& jeug</i>	6340	78	6418	1,22%	1
<i>Sector familierecht</i>	7008	4	7012	0,06%	1
<i>Sector handelsrecht</i>	4132	5	4137	0,12%	4
<i>Sector kort geding</i>	2502	15	2517	0,60%	5
<i>Sector kort gedingen</i>	2188	2	2190	0,09%	5
<i>Studiefinanciering</i>	4	0	4	0,00%	
<i>Team familie</i>	6970	73	7043	1,04%	1
<i>Team handel</i>	11211	40	11251	0,36%	4
<i>Team kort-geding</i>	6926	21	6947	0,30%	5
<i>Unit jeugdzaken</i>	17445	63	17508	0,36%	3
<i>Unit kort geding</i>	7042	42	7084	0,59%	5
<i>Unit varia</i>	11652	10	11662	0,09%	8
<i>Verdelings zaken</i>	201	15	216	6,94%	9

Tabel C.8 ODB-variabele 'WIJZE VAN AFDOENING'

Typeringen	Geen mediation	Mediation	Totaal	% mediation
Afdoening door intrek	8.564	228	8.792	2,59%
Eindvonnis KG plus af	37.989	204	38.193	0,53%
Eindvonnis plus afgif	49.358	217	49.575	0,44%
Intrekking voor zitti	165	0	165	0,00%
Ontvangst bericht intrekking	497	1	498	0,20%
Royement	9.091	334	9.425	3,54%
Royement verleend	48.770	491	49.261	1,00%
Schikking ruilverkaveling	381	0	381	0,00%
Ten onrechte geregistreerd	703	0	703	0,00%
Verwijzing ruilverkav	613	0	613	0,00%
Verzenden eindbeschik	191.216	2.226	193.442	1,15%
Verzending naar ander	248	2	250	0,80%
Vonnis incident	132	0	132	0,00%

Tabel C.9 ODB-variabele 'ZAAKTYPERING 1E NIVEAU'

Typeringen	Geen mediation	Mediation	Totaal	% mediation
Beroepschrift	12	0	12	0,00%
Dagvaarding inzake	146.074	1.248	147.322	0,85%
Verzoekschrift inzake	201.863	2.456	204.319	1,20%

Tabel C.10

ODB-variabele 'ZAAKTYPERING 2E NIVEAU'

Typeringen	Geen mediation	Mediation	Totaal	% mediation
Adoptie	1.186	0	1.186	0,00%
BOPZ	10.508	0	10.508	0,00%
Europees recht	107	0	107	0,00%
Faillissementsrecht	31	0	31	0,00%
Handelsnaamwet art. 6	1	0	1	0,00%
Handelsregisterwet	1	0	1	0,00%
Landinrichtingswet (r	823	0	823	0,00%
Ontbinding partnersch	396	8	404	1,98%
Onteigeningswet	358	0	358	0,00%
Procesrecht	6.282	8	6.290	0,13%
Registratie partnerschap	17	0	17	0,00%
Verhaalswet ongevallen	17	0	17	0,00%
Wet op de jeugdzorg	10	0	10	0,00%
Bijzondere overeenkom	62.961	258	63.219	0,41%
Curatele	688	2	690	0,29%
Erfrecht	831	11	842	1,31%
Faillissementsrecht	2.490	0	2.490	0,00%
Familierecht	7.479	284	7.763	3,66%
Fiscaal recht	185	0	185	0,00%
Gezag en omgang	16.587	1.056	17.643	5,99%
Huurzaak	1	0	1	0,00%
Huwelijk	881	1	882	0,11%
Intellectuele eigendo	2.675	5	2.680	0,19%
Levensonderhoud	31.599	341	31.940	1,07%
Niet getelde zaak	29	0	29	0,00%
Ondernemingsrecht	3	0	3	0,00%
Ondertoezichtstelling	55.930	3	55.933	0,01%
Ontbinding arbeidsove	1.265	2	1.267	0,16%
Overige dagvaarding i	4.789	8	4.797	0,17%
Overige verzoekschrif	6.904	19	6.923	0,27%
Procesrecht	12.226	52	12.278	0,42%

Typeringen	Geen mediation	Mediation	Totaal	% mediation
Rechtspersonenrecht	1.119	14	1.133	1,24%
Scheiding c.a.	66.615	1.014	67.629	1,50%
Sociale zekerheid/fra	110	0	110	0,00%
Terugvordering bijstand	14	0	14	0,00%
Verbintenissenrecht	21.142	83	21.225	0,39%
Verhaal bijstand	2.939	2	2.941	0,07%
Verkeersmiddelen	3	0	3	0,00%
Verkeersmiddelen en v	821	0	821	0,00%
Vermogensrecht	10.868	258	11.126	2,32%
Verzekeringsrecht	2.797	2	2.799	0,07%
Verzet dwangbevel	1.209	1	1.210	0,08%
Zakelijke rechten	4.245	65	4.310	1,51%

Bijlage C.2 ODB-Berber

Tabel C.11 ODB-variabele 'HB WIJZE VAN AFDOENING'

Typeringen	Geen mediation	Mediation	Totaal	% mediation
Alleen datum intrekking van HB ingevuld (I)	6.845	16	6.861	0,23%
Uitspraakdatum HB ingevuld / Uitspraakdatum EN datum intrekking ingevuld (U)	31.909	72	31.981	0,23%

Tabel C.12 ODB-variabele 'SOORT HOGER BEROEP'

Typeringen	Geen mediation	Mediation	Totaal	% mediation
Definitief hoger beroep ingesteld (D)	51.505	157	51.662	0,30%
Voorlopig hoger beroep ingesteld (V)	177	0	177	0,00%
Voorlopig hoger beroep gevolgd door definitief hoger beroep (VD)	4.155	0	4.155	0,00%

Tabel C.13 ODB-variabele 'SOORT VERWEERDER'

Typeringen	Geen mediation	Mediation	Totaal	% mediation
Administratief orgaan	12.787	21	12.808	0,16%
Belastingdienst	35.350	58	35.408	0,16%
Besloten vennootschap	5	0	5	0,00%
Bestuur	7.277	15	7.292	0,21%
Bestuur van de Sticht	85	0	85	0,00%
Burgemeester	1.881	12	1.893	0,63%
College van B & W	77.014	377	77.391	0,49%
Commissaris van de Ko	8	0	8	0,00%
Coöperatie	1	0	1	0,00%
Dagelijks Bestuur	724	13	737	1,76%
Directeur van de Stic	4	1	5	20,00%
Gedeputeerde Staten	1.486	10	1.496	0,67%
Gemeenteraad	1.722	3	1.725	0,17%
Hoogheemraadschap	447	2	449	0,45%
Kiesraad	1	0	1	0,00%
Minister	7.497	14	7.511	0,19%
Openbaar Lichaam	41	0	41	0,00%
Overige	3.862	10	3.872	0,26%
Provinciale Staten	36	0	36	0,00%
Raad voor de Rechtsbi	660	6	666	0,90%
Rechtbank in eerste a	9	0	9	0,00%
Recreatieschap	2	0	2	0,00%
Sociaal Werkvoorzieni	25	5	30	16,67%
Staat der Nederlanden	4	0	4	0,00%
Staatssecretaris	3.109	5	3.114	0,16%
Stadsdeelraad	39	0	39	0,00%
Stichting	1.621	12	1.633	0,73%
Stichting Centraal Bu	455	0	455	0,00%
Vereniging	15	0	15	0,00%
Verweerder gemeente	92.065	463	92.528	0,50%
Verweerder provincie	1.197	26	1.223	2,13%
Verweerder rijk	35.655	70	35.725	0,20%
Waterschap	1.078	18	1.096	1,64%
Verweerder ander publ	120.251	412	120.663	0,34%

Tabel C.14 ODB-variabele 'SOORT PROCEDURE'

Typeringen	Geen mediation	Mediation	Totaal	% mediation
Onderlinge bijstand b	522	0	522	0,00%
Gewone behandeling	336.837	1.357	338.194	0,40%
Terugwijzing	459	0	459	0,00%
Versnelde behandeling	7.684	25	7.709	0,32%
Voorlopige voorzienin	20.908	62	20.970	0,30%
Voorlopige voorzienin	40.596	109	40.705	0,27%

Tabel C.15 ODB-variabele 'SOORT REGELGEVING'

Typeringen	Geen mediation	Mediation	Totaal	% mediation
(Overige) volksverzekering	10.019	22	10.041	0,22%
Ambtenarenzaken	20.995	184	21.179	0,87%
Arbeidsongeschiktheid	65.168	162	65.330	0,25%
Bijstandszaken	47.038	80	47.118	0,17%
Bijzondere competenties	2.489	0	2.489	0,00%
Bouwen	31.908	188	32.096	0,59%
Douanezaken	1.041	0	1.041	0,00%
Handhaving	15.315	92	15.407	0,60%
Heffing	17	0	17	0,00%
Lagere overheidszaken	53.962	312	54.274	0,57%
Onbekend	4.710	6	4.716	0,13%
Onbekend belastingzaken	176	0	176	0,00%
Overig Sociale Zekerheid	7.817	71	7.888	0,90%
Overige Centrale Overheid	18.918	50	18.968	0,26%
Overige Lagere Overheid	29.570	145	29.715	0,49%
Premie	8.240	10	8.250	0,12%
Raad van State vreemdingen	1.070	0	1.070	0,00%
Rechtsbijstandverlener	2.706	6	2.712	0,22%
Rijksbelastingen	37.674	58	37.732	0,15%
Schade	2.435	5	2.440	0,20%
Subsidie Centrale Overheid	4.875	22	4.897	0,45%
Subsidie Lagere Overheid	1.593	5	1.598	0,31%
Vreemdelingen	687	0	687	0,00%
Werkloosheid	23.215	94	23.309	0,40%
Wet Tegemoetk.Onderwijs	143	1	144	0,69%
Wet op de studiefinanciering	8.375	4	8.379	0,05%
Wet tegemoetkoming studiekosten	449	1	450	0,22%
Wettelijke ziektekostenverzekering	5.955	35	5.990	0,58%

Tabel C.16 ODB-variabele 'AFDOENING'

Typeringen	Geen mediation	Mediation	Totaal	% mediation	Nieuwe groep
Afwijzing verzoek	22.993	31	23.024	0,13%	1
Afwijzing verzoek zon	3.456	15	3.471	0,43%	1
Doorverwijzing naar b	3.991	6	3.997	0,15%	2
Doorverwijzing naar b	12.937	2	12.939	0,02%	2
Doorverwijzing naar r	1	0	1	0,00%	
Gegronde verklaring	52.386	131	52.517	0,25%	3
Gegronde verklaring bui	3.774	20	3.794	0,53%	3
Gegronde verklaring hoo	2.612	6	2.618	0,23%	3
Gehele of gedeeltelijke toewijzing	597	1	598	0,17%	4
Gehele of gedeeltelij	7.442	7	7.449	0,09%	4
Gevoegd bij andere pr	21	0	21	0,00%	
Ingetrokken ter of na	7.311	28	7.339	0,38%	5
Instandhouding voorlo	72	0	72	0,00%	
Intrekking beroep/ver	800	384	1.184	32,43%	5
Intrekking na inhoud	32.559	63	32.622	0,19%	5
Intrekking verzet	246	0	246	0,00%	
Intrekking voor inhou	55.185	105	55.290	0,19%	5
Kennelijk gegrond	4.329	0	4.329	0,00%	
Kennelijk niet ontvankelijk	22.702	31	22.733	0,14%	7
Kennelijk niet ontvan	2	0	2	0,00%	
Kennelijk onbevoegd	272	0	272	0,00%	
Kennelijk ongegrond	3.754	9	3.763	0,24%	8
Niet ontvankelijkverklaard	8.459	23	8.482	0,27%	9
Niet ontvankelijkverker	1.095	0	1.095	0,00%	
Niet ontvankelijkverker	269	1	270	0,37%	9
Niet ontvankelijkverker	1.597	2	1.599	0,13%	9
Niet-ontvank.verkl. v	2.416	1	2.417	0,04%	9
Niet-ontvankelijkverker	569	0	569	0,00%	
Onbev.verkl.voorz.rec	94	0	94	0,00%	
Onbevoegdverklaring	418	1	419	0,24%	
Onbevoegdverklaring b	57	0	57	0,00%	

Typeringen	Geen mediation	Mediation	Totaal	% mediation	Nieuwe groep
Onbevoegdverklaring h	35	0	35	0,00%	
Onbevoegdverklaring v	133	0	133	0,00%	
Ongegrondverklaring	93.429	254	93.683	0,27%	10
Ongegrondverklaring b	5.291	29	5.320	0,55%	10
Ongegrondverklaring h	3.932	7	3.939	0,18%	10
Ongegrondverklaring v	4.486	6	4.492	0,13%	10
Opheffing voorlopige	196	0	196	0,00%	
Ten onrechte ingeschr	4.660	1	4.661	0,02%	11
Terugverwijzingsuitsp	20	0	20	0,00%	
Wijziging voorlopige	27	0	27	0,00%	

Tabel C.17 ODB-variabele 'CATEGORIE PROCEDURE'

Typeringen	Geen mediation	Mediation	Totaal	% mediation
Eerste aanleg	406.368	1.553	407.921	0,38%
Herziening	204	0	204	0,00%
Rechtstreeks beroep	434	0	434	0,00%

Tabel C.18 ODB-variabele 'GROEP REGELGEVING'

Typeringen	Geen mediation	Mediation	Totaal	% mediation
Ambtenarenzaken	20.995	184	21.179	0,87%
Belastingrecht	91.812	370	92.182	0,40%
Bijstand-zaken	47.038	80	47.118	0,17%
Bijzondere competenti	2.489	0	2.489	0,00%
Douanezaken	1.041	0	1.041	0,00%
Ex-AROB	108.407	513	108.920	0,47%
Onbekend	4.710	6	4.716	0,13%
Sociale zekerheid	120.414	394	120.808	0,33%
Studiefinancieringsza	8.967	6	8.973	0,07%
Vreemdelingenzaken	687	0	687	0,00%

Tabel C.19 ODB-variabele 'HB INSTANTIE'

Typeringen	Geen mediation	Mediation	Totaal	% mediation
College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBB)	2.489	0	2.489	0,00%
Centrale Raad van Beroep (CRVB)	197.414	664	198.078	0,34%
Hoge Raad (HR)	92.677	370	93.047	0,40%
Raad van State (RVS)	109.094	513	109.607	0,47%

Tabel C.20 ODB-variabele 'HB INITIATOR'

Typeringen	Geen mediation	Mediation	Totaal	% mediation
BEL	808	3	811	0,37%
Correspondent (COR)	40.167	91	40.258	0,23%
CORVWR	2.494	3	2.497	0,12%
VGH	62	0	62	0,00%
Verweerder (VWR)	8.220	15	8.235	0,18%

Tabel C.21 ODB-variabele 'HB AFDOENING' (N.B. Deze zaken zijn door bovenstaande eerdere selectie reeds verwijderd)

Typeringen	Geen mediation	Mediation	Totaal	% mediation
Gegrondverkl., vernietig uitspr. 1e aanleg (GEGRV)	6.992	12	7.004	0,17%
Intrekking (INTR)	4.356	16	4.372	0,37%
Kostenveroordeling/schadevergoeding (KOST)	234	0	234	0,00%
Niet-ontvankelijkverklaring (NONTV)	3.168	13	3.181	0,41%
Onbevoegdverklaring (ONBVER)	79	0	79	
Ongegrondverkl., bevest. uitspr. 1e aanleg (ONGEGV)	15.486	41	15.527	0,26%
Terugverwijzing (TERUGV)	159	0	159	0,00%

Tabel C.22 ODB-variabele 'OPENSLUITSOORT STATUS'

Typeringen	Geen mediation	Mediation	Totaal	% mediation
Op andere wijze afgedaan (a)	4.681	1	4.682	0,02%
Beoordeling heropenen (b)	402	0	402	0,00%
Doorverwezen (dv)	16.929	8	16.937	0,05%
Ingetrokken (i)	81.697	555	82.252	0,67%
Intrekking beoordeling heropenen (ib)	275	1	276	0,36%
Ingetrokken verzet (iv)	240	0	240	0,00%
Ingetrokken verzet schadev/kostenveroord (ivb)	13	0	13	0,00%
Nieuwe, geopende procedure (n)	42.391	389	42.780	0,91%
Uitspraak vereenvoudigde behandeling (u1)	30.478	40	30.518	0,13%
Uitspraak na verzet (u2)	5.055	6	5.061	0,12%
Uitspraak gewone behandeling (u3)	171.649	472	172.121	0,27%
Uitspraak voorlopige voorziening (u4)	39.013	57	39.070	0,15%
Uitspraak schadevergoeding/kostenveroord (u6)	13.479	23	13.502	0,17%
Uitspraak verzet schadevergoeding/ kostenveroord (uvb)	97	1	98	1,02%
Verzet (v)	598	0	598	0,00%
Verzet schadevergoeding/kostenveroord (vb)	9	0	9	0,00%

Bijlage C.3 Processtappen kostenonderzoek

Tabel C.23 Samenstelling van de geaggregeerde processtappen CIVIEL

Processtap	Lamitie-stapp(en)	Kenmerkende ODB-statusovergang(en)		
1	1	Voorfase	13	Binnenkomst verzoek
			OF: 20	Eerste rolzitting
2	2	Rolzitting	8	Beslissing behandelen op zitting
			OF: 98	Vonnis/arrestbepaling
3	3	Voorbereiding cvp	14	Comparitie
			OF: 18	Eerste comparitie
			OF: 19	Eerste enquête
			OF: 30	Enquete
			OF: 56	Pleidooi gehouden
4	5	Beslissingstraject uitspraak op tegenspraak en cvp	OF: 101	Zitting ⁷¹
			21	Eindbeschikking
			OF: 28	Eindvonnis KG plus afgifte
			OF: 29	Eindvonnis plus afgifte
			OF: 79	Tussenvonnis/arrest plus afgifte

71 Indien aanbrengwijze is Rekest (RK).

Tabel C.24 Samenstelling van de geaggregeerde processtappen BESTUUR

Processtap	Lamitie-stap(pen)	Kenmerkende ODB-statusovergang(en)
1	1	Primaire vastlegging / administratieve voorbehandeling
		OF: 10 Primaire vastlegging
2	2	Vereenvoudigde behandeling (art. 8:54, VB)
		OF: 20 Vereenvoudigde afdoening ⁷²
3	3	Zittingsplanning
		100 Zittingrijp
4	4a	Instructie
		39 Instructie
5	4b	Deskundigen onderzoek
		45 Vooronderzoek
6	5	Zitting
		101 Op zitting geagendeerd ⁷³
7	6	Afwerking
		11 Intrekking voor inhoudelijke behandeling
		OF: 41 Intrekking na inhoudelijke behandeling
		OF: 57 Ongegrondverklaring
		OF: 58 Gegrondverklaring
		OF: 83 Afwijzing verzoek
8	7	Nabehandeling
		70 Hoger beroep
		OF: 115 Verzoek om kostenveroordeling
		OF: 125 Uitspraak kostenveroordeling
9	8	Archivering
		190 Definitief afgedaan

72 Vereenvoudigde afdoening is verwijderd uit de dataset.

73 Niet indien er intrekking voor inhoudelijke behandeling is.

Tabel C.25 Samenstelling van de geaggregeerde processtappen BELASTING

Processtap	Lamitie-stap(pen)	Kenmerkende ODB-statusovergang(en)	
1	1	Primaire vastlegging	1 Primaire vastlegging
2	2	Herstellen verzuim	10 Administratieve voorbehandeling
	3	Heffen griffierecht	
	4	Opvragen verweer	
3	5a	Repliek	100 Zittingrijp ⁷⁴
	5b	Dupliek	
	6	Beoordeling EK/MK	
4	7a	Vorbereiding zitting administratief	101 Op zitting geagendeerd
	7b	Vorbereiding zitting juridisch	
	9	Zitting	
	10a	Afboeken zitting griffie	
5	10b	Heropening onderzoek	67 Heropening onderzoek
6	11a	Concipiëren uitspraak	21 Kennelijk onbevoegd
	11b	Circuleren/meelezen uitspraak	OF: 22 Kennelijk niet ontvankelijk
	11c	Verwerken/verzenden uitspraak	OF: 23 Kennelijk ongegrond
	11d	Vervangen uitspraak	OF: 24 Kennelijk gegrond
	13	Archivering	OF: 53 Ongegrondverklaring buiten zitting
	14	Publicatie	OF: 54 Gegrondverklaring buiten zitting OF: 56 Niet ontvankelijkverklaring OF: 57 Ongegrondverklaring OF: 58 Gegrondverklaring OF: 64 Ongegrondverklaring hoofdzaak OF: 65 Gegrondverklaring hoofdzaak
7	12	Cassatie	70 Hoger beroep OF: 71 Cassatie

74 Niet indien er intrekking voor inhoudelijke behandeling is.

Bijlage D: Tabellenboek analyses

Bijlage D.1 Beschrijvende statistieken

Tabel D.1 Beschrijvende statistieken rekest/verzoekschrift en dagvaarding

	Rekest/verzoekschrift		Dagvaarding	
	Geen mediation	Mediation	Geen mediation	Mediation
N	97.477	1.536	132.290	700
Gemiddelde kosten	€593	€610	€1.998	€1.408
Gemiddelde doorlooptijd	256	407	252	310

Bron: Analyse SEO Economisch Onderzoek op basis van ODB-Civiel.

Bijlage D.2 Matching naar Lamicie-code

Tabel D.6 Doorlooptijden *Familie* naar mate van overeenstemming

Uitkomst mediation	N	Avg. treated	Avg. matched	Difference
Volledige overeenstemming	391	409	274	135
Gedeeltelijke overeenstemming	57	525	278	247
Geen overeenstemming	331	485	281	204
Totaal effect	779	450	277	173

Bron: Analyse SEO Economisch Onderzoek op basis van ODB-Civiel.

Tabel D.7 Doorlooptijden *Handel* naar mate van overeenstemming

Uitkomst mediation	N	Avg. treated	Avg. matched	Difference
Volledige overeenstemming	90	417	310	107
Gedeeltelijke overeenstemming	7	594	268	326
Geen overeenstemming	94	584	365	220
Totaal effect	191	506	335	171

Bron: Analyse SEO Economisch Onderzoek op basis van ODB-Civiel.

Tabel D.8 Doorlooptijden *Kort geding* naar mate van overeenstemming

Uitkomst mediation	N	Avg. treated	Avg. matched	Difference
Volledige overeenstemming	71	216	68	148
Gedeeltelijke overeenstemming	9	241	150	91
Geen overeenstemming	37	196	89	107
Totaal effect	117	212	81	131

Bron: Analyse SEO Economisch Onderzoek op basis van ODB-Civiel.

Tabel D.9 Kosten *Familie* naar mate van overeenstemming

Uitkomst mediation	N	Avg. treated	Avg. matched	Difference
Volledige overeenstemming	391	312	482	-170
Gedeeltelijke overeenstemming	57	609	440	169
Geen overeenstemming	331	664	486	179
Totaal effect	779	483	480	3

Bron: Analyse SEO Economisch Onderzoek op basis van ODB-Civiel.

Tabel D.10 Kosten *Handel* naar mate van overeenstemming

Uitkomst mediation	N	Avg. treated	Avg. matched	Difference
Volledige overeenstemming	90	1.121	2.146	-1.025
Gedeeltelijke overeenstemming	7	1.886	2.112	- 227
Geen overeenstemming	94	2.678	2.296	382
Totaal effect	191	1.915	2.218	- 303

Bron: Analyse SEO Economisch Onderzoek op basis van ODB-Civiel

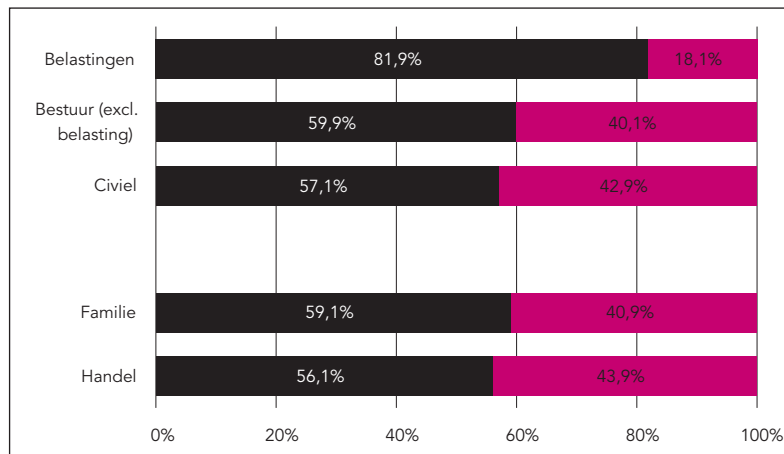
Tabel D.11 Kosten *Kort geding* naar mate van overeenstemming

Uitkomst mediation	N	Avg. treated	Avg. matched	Difference
Volledige overeenstemming	71	471	1.091	-620
Gedeeltelijke overeenstemming	9	655	1.107	-452
Geen overeenstemming	37	777	1.107	-330
Totaal effect	117	582	1.097	-515

Bron: Analyse SEO Economisch Onderzoek op basis van ODB-Civiel.

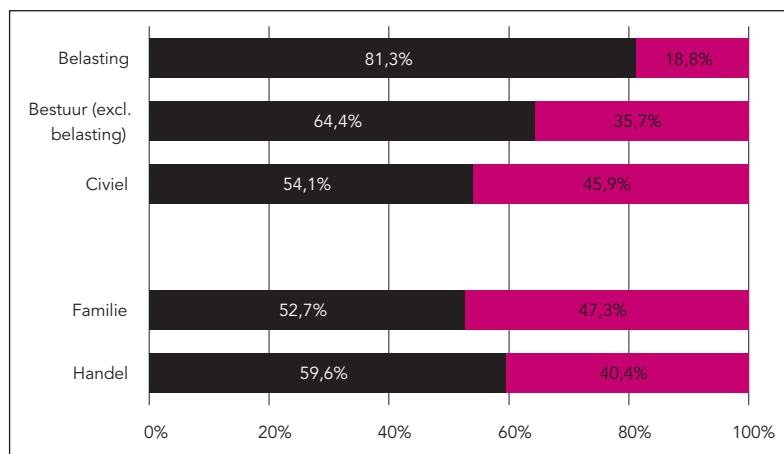
Bijlage D.3 Representativiteitscheck

Figuur D.1 Overeenstemmings-% naar zaakscategorie volgens ODB (2005-2008)

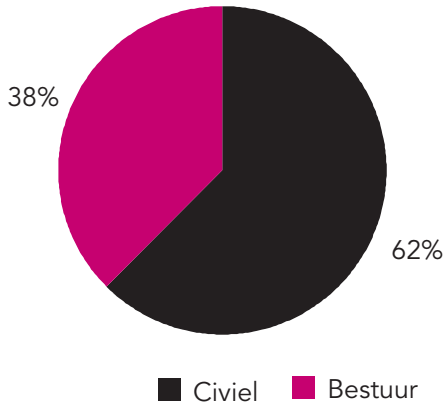
Bron: Analyse SEO Economisch Onderzoek op basis van ODB-Civiel en ODB-Berber.

Figuur D.2 Overeenstemmings-% naar zaakscategorie volgens LBM (januari-augustus 2008)

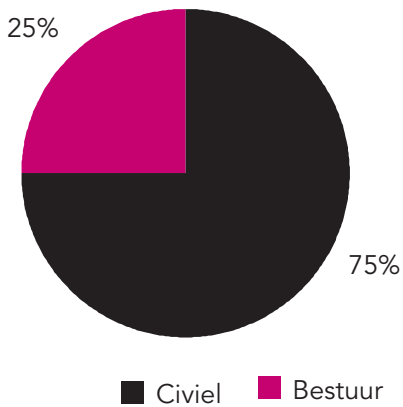
Bron: (LBM, 2007-2008); Bewerking SEO Economisch Onderzoek.

Figuur D.3 Aantal mediations in de steekproef onderzoeksdatabestand naar sector (2005-2007)

Bron: Analyse SEO Economisch Onderzoek op basis van ODB-Civiel en ODB-Berber.

Figuur D.4 Aantal mediations in de steekproef Mediation Monitor 2008 naar sector (2005-2007)

Bron: (WODC, 2008, p. 75); Bewerking SEO Economisch Onderzoek.

Bijlage E: Leden begeleidingscommissie

Voorzitter

- Dhr. F.P. (Frank) van Tulder, Raad voor de rechtspraak, Den Haag.

Leden

- Mevr. C.C.M. (Karin) van Blijswijk, Raad voor de rechtspraak, Den Haag.
- Mevr. B.C.W. (Berry) Geurtsen-Van Eeden, Rechtbank Den Bosch, Den Bosch.
- Mevr. M. (Machteld) Pel, Landelijk Bureau Mediation naast rechtspraak, Arnhem.
- Mevr. S. (Suzan) Verberk, Landelijk Bureau Mediation naast rechtspraak, Arnhem.
- Mevr. J.C. (Joke) Gerritsen, Rechtbank Arnhem, Arnhem.
- Mevr. M. (Marijke) ter Voert, WODC, Den Haag.
- Dhr. M. (Maurice) Guiaux, WODC, Den Haag.

Over de auteurs

Matthijs Gerritsen is econometrist en werkte tijdens deze studie als onderzoeker bij SEO Economisch Onderzoek. Thans is hij zelfstandig economisch adviseur bij GBL Consulting.

Jarst Weda is econoom en werkt als onderzoeker in het cluster Mededinging en Regulering van SEO Economisch Onderzoek.

Joost Poort is natuurkundige en filosoof en is hoofd Mededinging en Regulering van SEO Economisch Onderzoek.

SEO Economisch Onderzoek doet onafhankelijk toegepast onderzoek in opdracht van overheid en bedrijfsleven. SEO Economisch Onderzoek is gelieerd aan de Universiteit van Amsterdam en heeft geen winstoogmerk.

Frank van Tulder is werkzaam bij de Raad voor de rechtspraak als adviseur, belast met de ontwikkeling en uitvoering van economisch en statistisch onderzoek.